

Дневникът

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Първа редовна сесия.

V заседание, сряда, 22 октомври 1911 г.

(Открито отъ подпредседателя г. М. Маджаровъ, въ 2 ч. 50 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: (Звъни) Засѣданието се отваря.

Ще се направи провѣрка на отсъствающитѣ г. г. народни прѣдставители.

Секретаръ д-ръ Н. Радевъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Янко х. Атанасовъ, Димитъръ х. Баневъ, Илия С. Бобчевъ, Златанъ Бръчковъ, Стоянъ Бурмовъ, д-ръ Борисъ Вазовъ, д-ръ Георги Гаговъ, Георги Губидѣльниковъ, Георги Джевизовъ, Димитъръ Икономовъ, Георги Илиевъ, Михо Каравасилевъ, Иванъ Петровъ, Христо Пипаловъ, д-ръ Константинъ Помяновъ, Маню Райновъ, Спиридонъ Рачевъ, Слави Славовъ, Иванъ Соколовъ, Иванъ Таневъ, Ганчо Торомановъ, Христо Цаневъ и Гавриилъ Цонковъ)

(Прѣдседателското мѣсто заема г. прѣдседателътъ)

Прѣдседателътъ: Отъ 200 души народни прѣдставители отсъствуватъ 23; има достатъченъ брой народни прѣдставители, за да се счита Народното събрание правилно конституирано и затуй ще пристѣпимъ къмъ дневния редъ.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че отъ Министерството на финанситѣ е постѣпило прѣдложение по уреждането на народнитѣ пенсии на господитѣ: Екатерина Каравелова, Поликсена Стамболова и Христина д-ръ Стоилова за разглеждане. По правилника, това прѣдложение ще се отпечата, ще се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се постави на дневенъ редъ въ едно отъ слѣдующитѣ засѣдания.

Второ, съобщавамъ на народното прѣдставителство, че съмъ разрѣшилъ отпуски: 6-дневенъ на сливенския народенъ прѣдставителъ г. Петъръ Папанчевъ, 5-дневенъ на варненския народенъ прѣдставителъ г. Венедиктъ Поповъ, 5-дневенъ на ескиджумайския народенъ прѣдставителъ г. Юрданъ Русевъ, 6-дневенъ на варненския народенъ прѣдставителъ г. Илия Стаматовъ, 4-дневенъ на варненския народенъ прѣдставителъ г. Стоянъ Русевъ, 8-дневенъ на балчикския народенъ прѣдставителъ г. Никола Чен-

ковъ, 6-дневенъ на самоковския народенъ прѣдставителъ г. Никола Начевъ, 5-дневенъ на ловчанския народенъ прѣдставителъ г. Михо Каравасилевъ, 10-дневенъ на харманлийския народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ х. Баневъ, 5-дневенъ на казанлъшкия народенъ прѣдставителъ г. Христо Пипаловъ, 10-дневенъ на пазарджишкия народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Георги Гаговъ и 5-дневенъ на казанлъшкия народенъ прѣдставителъ г. Маню Райновъ.

Пристѣпяме къмъ дневния редъ; на първо мѣсто първо четене на законопроекта за свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 3.800.000 л. за военни нужди.

Моля г. секретаря да прочете този законопроектъ, за да се пристѣпни къмъ обсъждането му.

Секретаръ В. Георгиевъ: (Чете)

„Изложение на мотивитѣ

къмъ законопроекта за разрѣшение свѣрхсмѣтенъ кредитъ 3.800.000 л. за военни нужди.

„Въ бюджетитѣ за 1910 и 1911 г. на Военното министерство не сѣ били прѣдвидени кредити въ достатъченъ размѣръ, за пълно удовлетворяване необходимитѣ нужди на армията, споредъ нейния съставъ и организация. Но понеже бюджетътъ за 1910 г. се сключва съ свободенъ излишъкъ, който, макаръ и по-късно, до известна степенъ ще може да задоволи тия нужди, имамъ честъ да помоля г. г. народнитѣ прѣдставители да гласуватъ и приематъ **внесения отъ мене за тая цѣль законопроектъ.**

„София, 17 октомври 1911 г.

„Министъръ на финанситѣ: Т. Теодоровъ.

„Законопроектъ

за свѣрхсмѣтенъ кредитъ 3.800.000 л. за военни нужди.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на войната 3.800.000 л. свѣрхсмѣтенъ кредитъ за разходи по попълване материалната частъ на армията, споредъ приложената таблица.

„Чл. 2. Разходът по този кредит да се покрие съ свободния излишък по сключения бюджет за 1910 г. и да се отнесе към бюджетит на годинит, през които се произведе.“

Прѣдседателъ: Има думата министърът на финансит, г. Теодоръ Теодоровъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдстатели! Както чухте от прочетенит мотиви и от съдържанието на тоя законопроект, касае се за единъ кредит от 3.800.000 л., който се оказва необходимъ, за да се попълнят нѣкои от параграфит на бюджета на Военното министерство, които се оказват недостатъчни за да задоволят нуждит на армията въ нейния дневенъ съставъ и организация. Този кредит, който се иска, именно 3.800.000 л., ще се покрие от излишъка, който е вече констатиранъ и съществува. Скоро ще имате и законопроекта за сключване на бюджета за 1910 г. и ще се увѣрите въ това, че ще се покрие от излишъка на 1910 г.

Азъ ще моля почитаемото Народно събрание да приеме по начало законопроекта, да го прѣпрати на финансовата комисиия, която ще го проучи и, ако има нужда отъ по-нататъшни освѣтления, ще могат да бждат дадени и прѣдъ комисиата, и презъ време на второто четене на законопроекта.

Колкото се касае до бюджетит, къмъ които тая сума ще бжде отнесена, то, както е казано въ мотивит на законопроекта, сумата ще бжде отнесена къмъ 1911 г., ако бжде изразходвана до края на тая година или до началото на идущата; ако ли мине по-нататъкъ, съгласно закона за отчетността по бюджета, тогава ще бжде отнесена съответната част къмъ 1912 г., но прѣдполагамъ, че тази сума ще бжде изразходвана по-рано и че ще бжде отнесена всичката всецѣло къмъ 1911 г., само че ще се покрие отъ излишъцит, които съществуватъ въ бюджета за 1910 г., които ще минатъ като единъ извънреденъ приходъ къмъ бюджета на 1911 г. Сжщото нѣщо стана и миналата година, въ миналото Народно събрание, когато, при констатирането, че има излишъкъ въ бюджета за 1909 г., взема се отъ този излишъкъ една сума отъ около 4 милиона, 3 милиона 900 и нѣколко хиляди, които се прѣдоставиха на Военното министерство за удовлетворение пакъ на такива нужди, които се оказаха, че не бѣха удовлетворени съ онѣзи кредити, които сж били прѣдвидени при гласуването на бюджета.

Прѣдседателъ: Има думата г. Александъръ Малиновъ.

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдстатели! Такава е иронията на съдбата! Още не сж заглѣхнали думит на нашия пръвъ министъръ, казани въ Русе и повторени въ Плевенъ, че свѣрхсметни кредити нѣма да има, или ще има колкото е възможно помалко, още казвамъ, не сж заглѣхнали тѣзи думи и на съдбата бѣ угодно да сложи работитъ така, щото кабинетът на г. Ивана Ев. Гешовъ, да започне своята законодателна дѣятелностъ съ единъ свѣрхсметенъ кредитъ и то отъ 3.800.000 л.

И. Пецовъ: Защото сте оставили отворени дупки.

А. Малиновъ: Ще се прѣпрати този законопроектъ въ комисиата, ще ни се дадатъ и нужнитъ обяснения отъ г. министра на финансит и азъ искамъ да вѣрвамъ, че и тамъ, въ комисиата, и тукъ, въ Народното събрание, слѣдъ даденитъ обяснения, законопроектътъ ще бжде вотиранъ.

Констатира се единъ излишъкъ отъ 1910 г. и наредъ съ това се констатира, че нашата армия има нужда отъ извѣстни материяли. Има ли излишъкъ,

има ли отдѣ да покриемъ нуждит на нашата армия, азъ съмъ на мнѣние, че тѣ трѣбва да се задоволяватъ, и излишъцитъ, които даватъ нашитъ бюджетни упражнения, прѣди всичко, трѣбва да отиватъ тамъ, дѣто сочи и настоящиятъ законопроектъ. Въ наше време, както и ви каза г. министърът на финансит, ние се възползувахме отъ единъ излишъкъ за 1909 г. и изразходвахме отъ него една сума около 4 милиона за армията; сега излиза, че бюджетното упражнение отъ 1910 г. пакъ е дало излишъкъ; това трѣбва да радва всинца ни, това най-много радва насъ, които управлявахме презъ тия години — 1909 и 1910. Този излишъкъ за неотложнитъ нужди на армията трѣбва да се даде.

Обаче съ двѣ нѣща азъ не съмъ съгласенъ и ако г. министърътъ въ бюджетарната комисиия или тукъ възприеме моето гледище, азъ ви заявявамъ, че охотно ще гласувамъ за този кредитъ, защото нуждит на нашата армия сж безкрайни, тѣ не сж извънредни и трѣбва да бждатъ задоволявани всеки път, когато се прѣдстави щастливата възможностъ, която се е прѣдставила и тази година. Кон сж тѣзи двѣ нѣща? Азъ не бихъ желалъ разходътъ, за който е рѣченъ въ законопроекта, да се отнесе къмъ 1911 г., нека се отнесе къмъ 1912 г. Г. министърът на финанситъ ще разбере, защо прѣдлагамъ това; той ще се съгласи, че по този начинъ азъ искамъ да корегирамъ една частъ отъ мотивитъ му, съ които се внася законопроектътъ, да ги корегирамъ по съображения, които интересуватъ миналото наше управление. Тя е кратката и напълно ясната моя бѣлѣжка за всички ония, които знаятъ добръ материята. Свършвамъ.

Ще вотирамъ — открито го заявявамъ — за прѣдпазането настоящия законопроектъ въ комисиата, т. е. ще го вотирамъ по принципъ.

Не мога, обаче, да не свърша съ друга една и послѣдна бѣлѣжка. Добъръ е, щото правителството и нашето бюро да пазятъ чл. 52 отъ правилника — да пазятъ прѣдвидѣния въ него 24-часовъ срокъ, който въ случая не е запазенъ.

Прѣдседателъ: Азъ намирамъ този законопроектъ поставенъ на дневенъ редъ по рѣшение на Събранието.

А. Малиновъ: Това е една грѣшка на бюрото, но добръ е да не ставатъ грѣшки.

Прѣдседателъ: Има думата г. Стефанъ Дрѣнковъ.

С. Дрѣнковъ: Г. г. народни прѣдстатели! Не сме ние, които ще вдигнемъ рѣка, за да одобримъ единъ такъвъ свѣрхсметенъ кредитъ. Не затова, че този кредитъ не е нуженъ и необходимъ за армията, а само заради това, защото ние сме противъ този редъ, противъ тоя начинъ на държавно стопанствувание. Ако продължаваме по този път, ние всекога ще снасяме безъ положо. Трѣбвало е, когато сж се гласували бюджетитъ за 1910 и 1911 г. да се е прѣдвидѣло, по кой параграфъ какво ще трѣбва. Ако армията има ежегодни нужди, ако трѣбва да бждатъ попълвани ежегодно нейнитъ запаси, това трѣбва да се прѣдвизжда въ обикновения бюджетъ. Азъ нѣма да се впушамъ сега въ разглеждане този редъ на отпущане кредити и да доказвамъ, че е пакостенъ за нашата страна, нѣма да се впушамъ и въ това, да доказвамъ, че е необходимъ или не този кредитъ, защото прѣдполагамъ, тъй както азъ познавамъ нашата оголѣла армия, че ще е необходимъ; но азъ взехъ думата, за да възстана противъ този начинъ на стопанствувание. И ще помоля само г. министра на финансит да прѣпрати въ комисиата една такава таблица, отъ която да се види, да-ли дѣйствиелно отъ другитъ параграфи на бюджета за 1910 и

1911 г. има излишъци и какви сж тѣ, ако тѣ сж вече положително установени за него, за да се видятъ тѣзи излишъци въ комисията. Въ мотивитѣ на законопроекта е казано, че „този излишъкъ до известна степенъ ще може да задоволи тѣзи нужди“; това ми дава поводъ да мисля, че този излишъкъ е много по-голямъ отъ 3.800.000 л., защото въ самия законопроектъ е казано, че тия 3.800.000 л. ще се покриватъ, а въ мотивитѣ се говори, че съ тѣхъ до известна степенъ ще се задоволятъ нуждитѣ на армията, и като допускамъ, че тия извънредни нужди сж много голѣми, азъ допускамъ, че, освѣнъ тѣзи 3.800.000 л., има много повече такива излишъци. Азъ моля г. министра на финанситѣ да представи въ комисията такава-же таблица, отъ която да може да се види какви сж излишъцитѣ параграфъ по параграфъ.

Ние нѣма да гласуваме за кредита, защото сме по принципъ противъ отпускането на свѣрхсметни кредити.

Прѣдседателъ: Има думата министърътъ на финанситѣ г. Теодоръ Теодоровъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: По поводъ направенитѣ бѣлѣжки отъ народнитѣ прѣдставители г. г. Малиновъ и Дрънковъ, считамъ за свой дългъ да заявя слѣдующето. Свѣрхсметнитѣ кредити, противъ които ние сме възставали и ще възставаме — дължни сме всички да възставаме — сж ония именно свѣрхсметни кредити, които като се гласуватъ, не могатъ да бѣдатъ покрити отъ обикновенитѣ, редовнитѣ, констатиранитѣ вече приходи на държавата и които лѣгатъ като дългове на тази държава, за да обрѣмениятъ бѣднѣщото поколение, и за да одължняватъ настоящето. Свѣрхсметни кредити, които се поискатъ, за да допълнятъ разходитѣ по едно или по нѣколко министерства, слѣдъ като е констатирано вече, че срѣщу тия належачи разходи има констатирани въ повече приходи и че това нѣма да доведе като послѣдствие единъ дефицитъ, съвсѣмъ нѣматъ онзи опасенъ характеръ на онѣзи свѣрхсметни кредити, които сж задължавали България въ миналитѣ години, при различнитѣ управления, въ различни размѣри и противъ които ние сме възставали и трѣбва да възставаме всички. Ако не можемъ, казвали сме, да ги унищожимъ, то поне да ги съкратимъ до възможния минимумъ.

Трѣбва тукъ-же да прибавя, че има случаи, има обстоятелства, когато свѣрхсметниятъ кредитъ ви се налага по такъвъ повелителенъ начинъ, че вие, колкото и да се къпнете и заричате противъ него, ще трѣбва да го приемете: вамъ го налагатъ събитията, обстоятелствата. И тамъ е всичката отговорностъ на различнитѣ правителства: какви сж тѣзи свѣрхсметни кредити, отъ какво тѣ произхождатъ и за какви нужди тѣ се прѣдзначаваатъ. Азъ ще ви приведа като примѣръ нѣколко свѣрхсметни кредити по различни министерства, които ще поискаме въ скоро врѣме тукъ, за да прѣдвидимъ и вие сами, че безъ тѣхъ не е било възможно. Така напр., бюджетътъ на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията за 1911 г. е съставенъ при прѣдположение, че ще се изразходватъ за поддържане на пѣтищата онѣзи суми, които въ срѣденъ размѣръ сж се употребявали въ миналото; добръ, но едни необикновени поройни дъждове, които се случиха тази година на нѣколко пѣти, докараха такива поврѣди на шосета и мостове, като ги отвлѣкоха — нѣщо извънредно, нѣщо, което не се случва всѣки 3—4 години, върху срѣдното на които е построенъ бюджетътъ; а сѣщо така поврѣдиха и желѣзнопѣтни линии въ такъвъ голѣмъ размѣръ, што ви докарватъ до необходимостъ или да не гласувате тѣзи свѣрхсметни кредити, за да изпълните обща-

нието си, въ който случай ще трѣбва да изоставите шосетата и желѣзницитѣ, защото нѣма прѣдвиденъ кредитъ въ бюджета за това, защото бюджетътъ е построенъ за нормални обстоятелства, а не въ прѣдъ видъ на извънредни наводнения и стихии, или пъкъ ще трѣбва да гласувате тия свѣрхсметни кредити, въ размѣръ на единъ и половина милиона лева, на каквато сума достигатъ кредититѣ, които ние трѣбваше да употребимъ, за да можемъ да направимъ пѣтищата, мостоветѣ и желѣзницитѣ въ слѣдствие отъ поврѣждания отъ извънреденъ характеръ, въ слѣдствие на поврѣждания, които наводненията докараха. Ако, пакъ повтарямъ, този родъ свѣрхсметни кредити могатъ да се удовлетворятъ отъ излишъцитѣ на бюджета, както е за щастие напѣтитъ случай сега, и по прѣдмета на този кредитъ, който сега искаме, и по прѣдмета на други свѣрхсметни кредити, които ще поискаме, това не е такова злощастие, каквото е онова, противъ което сме възставали, повтарямъ още единъ пѣтъ, когато свѣрхсметни кредити сж се гласували или правителството се е при- нуждало да ги отпуща безъ знанието на Народното събрание и безъ да може да покаже насрѣща имъ единъ приходъ отъ обикновенитѣ срѣдства на държавата, а е трѣбвало да ги покрива отъ заеми и да създава дефицити въ държавата.

Толкозъ по първата бѣлѣжка на г. Малинова.

Колкото се касае до втората му бѣлѣжка, че той би желалъ да се отнесе този кредитъ не къмъ 1911 г., а къмъ 1912 г., азъ казахъ по-рано, че отнасянето на кредита не зависи нито отъ неговото желание, нито отъ моето съгласие, а зависи отъ закона за отчетността по бюджета, който прѣдвижда, че кредитътъ трѣбва да се отнесе къмъ онова бюджетно упражненіе, прѣзъ което ще бѣде изразходванъ. Понеже се касае за кредитъ, който ще бѣде изразходванъ сега, то една частъ отъ него, по необходимостъ, ще се отнесе къмъ 1911 г., а оная частъ, която ще се изразходва прѣзъ 1912 г., ще се отнесе къмъ бюджетното упражненіе за 1912 г. Заради туй въ законопроекта не е казано, че той ще се отнесе къмъ бюджетното упражненіе на тая или оная година, а е казано, че ще се отнесе къмъ бюджетнитѣ упражнения, прѣзъ който той ще бѣде изразходванъ. Въ това отношение никакво съгласяване помежду ни не може да има — законътъ опрѣдѣля това.

Желанието на г. Дрънкова, да се прѣдставятъ данни въ финансовата комисия, че дѣйствително излишъци съществуватъ за 1910 г., въ размѣръ на 3.800.000 л., ще бѣде напълно удовлетворено. Въ финансовата комисия ще може да се прѣдставятъ доказателства, че излишъцитѣ за 1910 г., сега опрѣдѣлени приблизително — може-би, съ нѣколко десетки хиляди лева, да съберкамъ; когато се прѣдстави законопроектътъ за окончателното сключване на бюджета, което, както казахъ, ще бѣде въ тази сесия, тогава ще се види точната цифра — ще възлѣзатъ на повече отъ 6.000.000 л., и ако ние искаме 3.800.000 л., то е заради туй, защото останалата частъ отъ излишъка ще бѣде потрѣбна за други, пакъ отъ такава голѣма важностъ, държавни нужди, но които не се отнасятъ по Министерството на войната, а по другитѣ министерства.

Мисля, че даденитѣ обяснения задоволяватъ напълно г. г. ораторитѣ, които взеха думата, и азъ пакъ ходатайствувамъ, безъ да се спирамъ повече върху въпроса, да пратимъ законопроекта въ комисията, дѣто всички желани отъ когото и да е освѣтления, ще могатъ да бѣдатъ дадени, както тѣзи, които се поискаха сега, така и онѣзи, които ще се поискатъ допълнително, и ще можемъ въ едно отъ слѣдующитѣ засѣдания да приемемъ законопроекта на второ четене.

Относително бѣлѣжката, че е желателно да се раздаватъ законопроектитѣ на народнитѣ прѣдста-

вители 24 часа по-рано, съгласно чл. 43 — а не 52 — отъ правилника, е умѣтна. Никой не е мислил да избѣгне отъ това задължение. Азъ внесохъ въ Народното събрание законопроекта вчера подиръ обѣдъ въ 350 екземпляра; той можеше да бѣде раздаденъ подиръ обѣдъ малко по-рано, но по небрежност на канцеларията, по неопитност, ще кажа — сега сме въ началото на сесията, още въ първите заседания и този е първиятъ законопроектъ, който се раздава — заседанието се вдигна преди законопроекта да бѣде раздаденъ, а тукъ на вратата сръбшаха народниятъ представители и имъ раздаваха законопроекта. Можеше да се вдигне заседанието малко по-късно и да се раздаде законопроекта на всички въ залата. Далечъ отъ мене тази мисль, да съмъ искалъ да ви изненадамъ; никой не е мислил да ви изненада. Законопроектътъ е билъ раздаденъ на опѣзи народни представители, които бѣха тукъ въ края на заседанието, а на другитъ е раздаденъ днесъ, но ние ще имаме достатъчно време и ще се занимаемъ съ него, чакъ въ понеделникъ; дотогава ще имаме и три дена даже.

Прѣдседателъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Христо Поповъ.

Х. Поповъ: Въпросътъ се касае за свѣрхсмѣтенъ кредитъ. Знаете ли какъ се експлоатиралъ съ свѣрхсмѣтнитъ кредити въ агитациитъ отъ разнитъ партии? Демократитъ, преди да дойдатъ на власт, това имъ бѣше въ устата: „Ние свѣрхсмѣтенъ кредитъ нѣма да допуснемъ“. Това бѣше демагогия и лъжа. Всѣки знаеше въ устата на г. Малинова, когато казваше, че като дойдатъ на власт, свѣрхсмѣтенъ кредитъ нѣма да има. Видѣхме, че въ тѣхното управление, въ продължение на три години, постоянно свѣрхсмѣтни кредити се отпуснаха. Азъ никога не съмъ говорил на народа, че може да се мине безъ свѣрхсмѣтни кредити и менъ ми е много приятно сега, че виждамъ тукъ, въ Народното събрание, никой не се възмущава. Трѣбва да се знае, че не се управлява държава безъ този принципъ. Има държави, които могатъ да минатъ безъ свѣрхсмѣтни кредити, каквато е Англия, напр., но тѣ сѣ стабилни държави, затвърдени вече съ една ясна политика, а не като нашата и при тия обстоятелства, при които живѣемъ. Затуй казвамъ, много ми е приятно да слушамъ, че и шефътъ на демократитъ казва, че ще гласува за този кредитъ. Това е вече отстъпка на демократическата партия и на влизане въ реда, тамъ дѣто трѣбва да бѣде българинътъ. (Смѣхъ) И азъ заявявамъ, че ще гласувамъ за законопроекта, защото вѣрвамъ на г. министра на финанситъ и още повече ще вѣрвамъ на комисията. И слѣдъ като тя каже, че дѣйствително нашата армия се нуждае отъ 3.800.000 л., всички ще гласуваме единодушно, за да види българскиятъ народъ, че нѣма управляюща партия, която да може да мине безъ този принципъ, именно, че въ изключителни случаи, когато нуждитъ на държавата изискватъ, Народното събрание е суверенно да каже на министра: да, едно изключение ще има отъ общото правило — свѣрхсмѣтни кредити ще се отпускатъ.

Затуй ще гласувамъ за него.

Прѣдседателъ: Понеже никой вече не иска думата, ще се пристѣпи къмъ гласуване на прѣдложението законопроекта на първо четене. Моля г. г. народнитъ прѣдставители, които приематъ по принципъ законопроекта за свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 3.800.000 л. за военни нужди и сѣ съгласни слѣдъ туй да се прѣпратятъ на комисията по Министерството на финанситъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Втората точка отъ дневния редъ е докладъ на провѣрочната комисия по изборитъ, станали въ нѣкои околии.

На първо мѣсто ще се разгледа изборътъ, станалъ въ 1-та Разградска избирателна околия. Моля докладчика г. Давидовъ, да докладва прѣдложението на комисията по този изборъ.

Докладчикъ Н. Давидовъ: Въ 1-та Разградска избирателна околия има 14.028 избиратели, отъ които сѣ гласоподавали само 5.725. Отъ дневницитъ на всички секции на тази избирателна околия се вижда, че никакви нарушения не сѣ станали, сѣ изключение само на единъ случай въ Езерченската секция, дѣто имало съставенъ актъ.

Централното бюро е провъзгласило за народни прѣдставители: г. г. Георги Мартиновъ съ 3.585 гласа, Боянъ Ханджиевъ съ 3.584 гласа и Етхемъ Салимовъ съ 3.526 гласа. Останалитъ подиръ тѣхъ сѣ получили: Иванъ х. Ивановъ — 1.307 гласа, Станю Златевъ — 1.306 гласа и Сали Алишовъ — 1.269 гласа.

По този изборъ има подадена само една контестация, въ която се посочва за нарушението на чл. 46, пунктъ 4 отъ избирателния законъ, именно, че единъ отъ избраницитъ г. Етхемъ Салимовъ билъ неграмотенъ, обаче отъ свѣдѣнията, които има бюрото, този народенъ прѣдставителъ е грамотенъ. Въ контестацията не се прѣдставятъ никакви доказателства, че той е неграмотенъ, а напротивъ има данни, че той е грамотенъ.

Ето защо, азъ съмъ натоваренъ отъ комисията да ходатайствувамъ прѣдъ Народното събрание да признае избора за редовенъ и да го утвърди.

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитъ прѣдставители, които приематъ извършения въ 1-та Разградска избирателна околия изборъ за редовенъ и сѣ съгласни да се утвърди отъ Народното събрание, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Има думата докладчикътъ на 1-та Шуменска избирателна околия, г. Георги Шиваровъ.

Докладчикъ Г. Шиваровъ: 1-та Шуменска избирателна околия има 9.601 избиратели, гласоподавали сѣ 3.318. Изборътъ е подкаченъ редовно и точно въ 8 ч. въ всички избирателни секции. Станалъ е тихо, мирно и редовно. Никакви инциденти не сѣ случили нито въ една отъ секциитъ. Имало е застъпници на всички кандидатни листи. Нѣма никакви заявления, които да сѣ постѣпили отъ кандидатитъ или отъ тѣхнитъ замѣстници въ бюрата. Отъ резултата на избора се вижда, че най-много гласове сѣ получили г. Христо Тодоровъ — 1.876 гласа и г. Сюлейманъ Мемишевъ — 1.846 гласа; слѣдующата листа подиръ тѣхъ има 144 гласа. Шуменскиятъ окръженъ сѣдъ съ опредѣление е провъзгласилъ за избрани първитъ двама кандидати: г. г. Христо Тодоровъ и Сюлейманъ Мемишевъ.

Както ви казахъ, г. г. народни прѣдставители, нѣма подадена нито една контестация, нито въ деня на избора, нито слѣдъ туй да е постѣпила въ Народното събрание. Секцията възприе този изборъ за правиленъ и редовенъ, което възприе и почитаемота провѣрочна комисия, и азъ моля, въ качеството си на докладчикъ на комисията, Народното събрание да утвърди този изборъ, като признае за законно избрани г. г. Христо Тодоровъ и Сюлейманъ Мемишевъ.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ г. Иванъ Пѣевъ)

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Понеже никой не иска думата, поставямъ на гласуване прѣдложението на комисията. Които г. г. народни прѣдстави-

тели приематъ, че изборътъ е произведенъ правилно и желаятъ да се утвърди, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля докладчика г. Христо Ковачевъ да докладва избора, станалъ въ I-та Видинска околия.

Докладчикъ Х. Ковачевъ: Въ I-та Видинска околия, г. г. народни прѣдставители, сж били записани по списъцитѣ 10.515 души избиратели; отъ тѣхъ сж гласоподавали 4.668. Изборътъ е произведенъ въ 14 секции, отъ които четири сж въ града и 12 въ селскитѣ общини. Състезавали сж се главно двѣ листи — розовата листа на г. г. Георги Добриновичъ и Григоръ х. Константиновъ и кремовата на г. г. Илия Георговъ и д-ръ Фаденхехтъ. Първата листа е получила 1.853 гласа, а втората — 1.694. На трето мѣсто иде друга една листа на Симеона Радевъ и д-ръ Димитровъ, която е получила 879 гласа. Въ всичкитѣ секции изборътъ е вървѣлъ мирно и тихо; това е отбѣлжвано въ протокола и скръпено съ подписнитѣ както на членовѣтъ на бюрото, така и на надлежнитѣ застъпници.

Въ деня на избора въ четвъртата Видинска градска секция е постъпило само едно заявление отъ единъ избирателъ за това, че другъ единъ избирателъ, слѣдъ гласоподаването, билъ се повърналъ пакъ между избирателитѣ и гласоподавалъ. Бюрото е разгледало това заявление, намѣрило го неоснователно и го оставило безъ внимание.

Освѣтъ туй, въ Гърчалската община е постъпило едно заявление, подписано отъ деветъ души избиратели, въ което се казва, че избиратели били върнати и не гласоподавали. На това заявление има резолюция отъ прѣдседателя на бюрото, че то е постъпило въ 6½ ч., когато гласоподаването е било прѣкратено на 5 ч., и слѣдъ обявяването на резултата. Тѣй че и това заявление изборното бюро е оставило безъ внимание, като неоснователно.

Друго заявление нѣма. Конгестация до Народното събрание сжко така не е постъпила.

Провѣрочната комисия, като разгледа този изборъ, намѣри, че е извършенъ правилно и редовно и изказва мнѣние да се утвърди. Азъ моля отъ нейно име почитаемото Народното събрание да одобри избора въ I-та Видинска околия, като правиленъ и редовенъ, и да се утвърдятъ избранитѣ г. г. Георги Добриновичъ и Григоръ х. Константиновъ, като правилно и законно избрани.

Ще се възползувамъ, г. г. прѣдставители, отъ случая да съобща единъ фактъ, който дава отговоръ на това, което се съобщилъ въ поминалото засѣданне отъ г. Страшимирова, нашиятъ уважаемъ другаръ. Именно, че нему било съобщено отъ водителитѣ на радикалната партия, какво тѣ не щѣли да подаватъ заявление, защото като система било въ изборитѣ да се упражнява насилие отъ страна на властѣта. Азъ ще ви посоча тукъ дневника на избора, произведенъ въ с. Акчаръ, дѣто е присѣствувалъ г. д-ръ Фаденхехтъ, въ който дневникъ се бѣлжжи: „Прѣзъ врѣме на избора нѣмаше никакви нередовности, всичко стана мирно и тихо, изборътъ е редовенъ“. Този протоколъ е подписанъ и отъ г. Фаденхехта. Това съобщавамъ на народното прѣдставителство, за да може да си обясни, защо отъ страна на радикалитѣ отъ Видинската околия, която тѣ смѣтаха нѣкога за своя крѣпостъ, не е постъпила конгестация. Азъ го обяснявамъ съ това, че изборътъ е станалъ редовенъ, а не че е имало систематически насилия.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Понеже никой не иска думата, полагамъ на гласуване прѣдложението на провѣрочната комисия. Ония г. г. народни

прѣдставители, които намиратъ, че изборътъ въ I-та Видинска околия е станалъ редовно, и сж съгласни да бжде утвърденъ, съгласно мнѣнието на провѣрочната комисия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. Ивана Кацаровъ да докладва изборитѣ, станали въ Царибродската избирателна околия, въ II-та Софийска градска избирателна околия, въ Тетевенската избирателна околия, въ II-та Плевенска избирателна околия и въ Орханйиската избирателна околия.

Докладчикъ И. Кацаровъ: Ще докладвамъ избора, станалъ въ Царибродската избирателна околия. Тамъ е трѣбвало да се избератъ двама народни прѣдставители. Избрани сж г. министъръ Теодоръ Теодоровъ съ 3.296 гласа и г. д-ръ Андрей Ходжовъ съ 3.260 гласа. Кандидатитѣ слѣдъ тѣхъ сж получили по 500, 300 и по-малко гласа. Изборътъ е почналъ наврѣме въ всичкитѣ секции; навсѣкждѣ прѣзъ изборния денъ е било мирно и тихо, въ протоколитѣ и дневницитѣ на бюрата не сж отбѣлжвали никакви нередовности.

Провѣрочната комисия, слѣдъ като го разгледа, намѣри го за редовенъ и ходатайствува чрѣзъ мене Народното събрание да утвърди, като правилно избрани, г. министъръ Теодоръ Теодоровъ и г. д-ръ Андрей Ходжовъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Понеже никой не иска думата, турямъ на гласуване прѣдложението на провѣрочната комисия. Ония г. г. народни прѣдставители, които намиратъ, че изборътъ въ Царибродската избирателна околия е извършенъ правилно, и сж съгласни съ прѣдложението на комисията да се утвърди този изборъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. докладчика да докладва избора, станалъ въ II-та Софийска градска избирателна околия.

Докладчикъ И. Кацаровъ: II-та Софийска градска избирателна околия е трѣбвало да избира двама народни прѣдставители. За такива сж избрани г. Стефанъ Пипевъ съ 1.165 гласа и г. Димитъръ Ганчевъ съ 1.144 гласа. Другитѣ листи слѣдъ тѣхъ сж получили най-много по 350 гласа и по-малко. Въ протоколитѣ по този изборъ се забѣлжава, че прѣзъ деня е имало нѣкои малки нередовности. Застѣпникътъ въ една отъ секциитѣ заявилъ, че имало агитатори на входнитѣ врата, които вземали бюлетинитѣ на избирателитѣ и имъ давали други. Това нѣщо било провѣрено, обаче оказало се, че е невѣрно, и заявлението на застъпника е оставено безъ послѣдствие. Прѣзъ деня на избора застъпникътъ на демократическата листа о турилъ една бюлетина на гърдитѣ си и съ това е агитиралъ. Неговитѣ противници сж заявили това на прѣдседателя и наврѣме сж били вземени мѣрки, като го накарали да сваля тази бюлетина. Слѣдъ това има едно заявление отъ застъпникитѣ на г. г. Занковъ и Христовъ, че билъ нарушенъ чл. 60 отъ избирателния законъ, като сж били допуснати да гласоподаватъ само избиратели съ отрѣзани избирателни карти отъ кочана.

Провѣрочната комисия намѣри и този изборъ сжко за редовенъ и моли почитаемото Народно събрание да го утвърди.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Понеже никой не иска думата, полагамъ прѣдложението на провѣрочната комисия на гласуване. Ония г. г. народни прѣдставители, които намиратъ, че изборътъ въ II-та Софийска градска избирателна околия е извършенъ редовно, и сж съгласни да бжде утвърденъ, съгласно рѣшението на провѣрочната комисия, моля да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. докладчика да докладва избора, станалъ въ Тетевенската избирателна околия.

Докладчикъ И. Кацаровъ: Въ Тетевенската избирателна околия е трѣбвало да се избератъ двама народни прѣдставители. Избрани сж г. Иванъ Ев. Гешовъ съ 3.008 и г. Димитъръ Яблански съ 3.013 гласа. Кандидатътъ Маринъ Ничовъ е получилъ 700 гласа; другитъ сж получили по 671, 500, 400, 171 и 71 гласа. Прѣзъ деня на избора не сж постѣпили никакви оплаквания.

Провѣрочната комисия намѣри този изборъ редовенъ, неопороченъ и моли Народното събрание да го утвърди.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни съ прѣдложението на провѣрочната комисия да се утвърди изборътъ, станалъ въ Тетевенската избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. докладчика да продължи съ доклада на избора, станалъ въ II-та Плевенска избирателна околия.

Докладчикъ И. Кацаровъ: Въ тази околия е трѣбвало да се избератъ тоже двама народни прѣдставители. Избрани сж: г. Цоню Брашляновъ съ 3.184 гласа и Герго Лажовъ съ 2.894 гласа. Тѣхнитъ противници г. г. Цани Митовъ и Александъръ Димитровъ сж получили: първиятъ 1.807 гласа, а вториятъ 1.777 гласа. Слѣдъ тѣхъ другитъ сж получили по 400, по 200 и по 50 гласа. Въ деня на избора не сж постѣпили никакви заявления.

Провѣрочната комисия намѣри, че този изборъ е станалъ редовно и моли Народното събрание да го утвърди.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни съ прѣдложението на провѣрочната комисия, да се утвърди изборътъ, станалъ въ II-та Плевенска избирателна околия, моля да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. докладчика да продължи доклада на избора, станалъ въ Орханийската избирателна околия.

Докладчикъ И. Кацаровъ: Въ Орханийската избирателна околия е трѣбвало да се избератъ пакъ двама народни прѣдставители. Избрани сж г. Иванъ Миневъ съ 3.199 гласа и г. Павелъ Парапановъ съ 2.775 гласа. Другитъ кандидати слѣдъ тѣхъ сж получили 640, 300 и по-малко гласа. Прѣзъ деня на избора не сж подадени никакви оплаквания; никакви нередовности не сж отбѣлзани въ протоколитъ.

Провѣрочната комисия намѣри този изборъ за редовенъ и моли Народното събрание да го утвърди.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни съ прѣдложението на провѣрочната комисия, да се утвърди изборътъ, станалъ въ Орханийската избирателна околия, нека вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля докладчика г. Слави Славовъ да докладва изборитъ, станали въ Балчишката, Варненската градска, Варненската селска и Добришката избирателни околии.

Докладчикъ С. Славовъ: Балчишката избирателна околия има 13 секции. Добили сж най-много гласове: г. Никола Ченковъ — 2.000 гласа и г. Благой Кирчевъ — 1.840 гласа; слѣдъ тѣхъ идатъ Димитъръ Бончевъ — 1.580 гласа и Велю Атанасовъ — 1.360.

Право на гласоподаване сж имали 10.443 души; вземали сж участие въ изборитъ 3.457 души, 33%. Никакви инциденти нѣма, изборътъ е миналъ мирно и тихо и комисията ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ васъ да бжде приетъ този изборъ за редовенъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ прѣдложението на провѣрочната комисия, да се утвърди изборътъ, станалъ въ Балчишката избирателна околия, нека вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Г. Славовъ да продължи доклада на избора, станалъ въ I-та Добришка избирателна околия.

Докладчикъ С. Славовъ: Въ I-та Добришка избирателна околия право на гласоподаване сж имали 10.423 души, а гласоподавали сж 4.356 — около 42% сж взели участие въ изборитъ. Избрани сж и провъзгласени за народни прѣдставители г. г. Стефанъ Поповъ съ 1.735 гласа и Желѣзъ Абаджиевъ съ 1.649 гласа. Никакви оплаквания и инциденти не е имало прѣзъ деня на избора. Подиръ тѣхъ по гласове идатъ Янаки Ганевъ съ 1.156 гласа и Петъръ Димитровъ съ 1.013 гласа. Другитъ иматъ по-малко гласове. Никакви оплаквания и никакви контестации не сж постѣпили.

Комисията е на мнѣние да се утвърдятъ като редовно избрани кандидатитъ г. г. Стефанъ Поповъ и Желѣзъ Абаджиевъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ избора, станалъ въ I-та Добришка избирателна околия за правиленъ и редовенъ и сж съгласни да се утвърди, моля да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Г. докладчикътъ нека продължи доклада на избора, станалъ въ Варненската градска избирателна околия.

Докладчикъ С. Славовъ: Въ Варненската градска избирателна околия иматъ право на гласоподаване 10.276 души, отъ тѣхъ сж гласоподавали 4.148 — около 40%. Избрани сж съ най-много гласове: г. г. Венедиктъ Поповъ — съ 1.718 гласа и Стоянъ Русевъ — съ 1.376 гласа. Слѣдъ тѣхъ идатъ г. д-ръ Василъ Радославовъ — съ 538 гласа и Д. Перелинговъ — 504 и Коста Ранковъ — 480 и т. н. Изборътъ е станалъ редовно, никакви оплаквания нѣма, нито контестации.

Комисията е на мнѣние да се утвърди и този изборъ като редовенъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да се утвърди изборътъ, станалъ въ Варненската градска избирателна околия, съгласно рѣшението на провѣрочната комисия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Г. докладчикътъ нека продължи доклада на избора, станалъ въ Варненската селска избирателна околия.

Докладчикъ С. Славовъ: Въ Варненската селска избирателна околия иматъ право на гласоподаване 11.049 души, гласоподавали сж 5.963 — около 53%. Избрани сж: г. г. Илия Стаматовъ — съ 3.696 гласа и Златанъ Бръчковъ — съ 3.806 гласа. Прѣзъ деня на избора въ секцията на с. Авренъ е постѣпило едно оплакване отъ кандидата Тодоръ Ноевъ, че е арестуванъ Желю Танковъ. Бюрото веднага е разпоредило да се освободи, като е постановило, че ако той се е провинилъ въ нѣщо, полицията да му състави актъ. Имало е второ оплакване отъ сѣция

въ същата секция, че Атанасъ Тодоровъ, правителствен агитаторъ, промѣнялъ бюлетинитъ въ бюрото. Това не е било констатирано и не е могло да се докаже, затова е неоснователно. И второто оплакване е оставено безъ послѣдствие. За тия два случая е съставенъ протоколъ.

Постъпила е една контестація въ редовния срокъ, отъ която ~~сѣ~~ извадилъ по-главнитъ оплаквания, но ако желаете мога да ги чета. Първата точка гласи, че околийскиятъ началникъ Нефтинъ тероризиралъ цѣли 30 дни избирателитъ въ Варненската селска избирателна околия и не оставилъ опозиционеръ незаплашенъ и да не му е съставилъ актъ, а избранихъ г. г. Бръчковъ и Стаматовъ си служили съ откупъ и голѣми обещания. Тукъ е казано „откупъ“, а не „подкупъ“. Тази дума е употребена въ цѣлата контестація. Излиза, като че тѣ сж откупвали хора. Г. Бръчковъ далъ откупъ на Демиръ Колевъ отъ с. Сараджъръ, обаче за какво, каква сума, нѣкакъв актъ да е съставенъ — такова нѣщо не съществува. Сжщиятъ общалъ прѣдъ избирателитъ на с. Аврентъ да имъ построи на свои сръдства едно шосе — да свърже селото имъ съ с. Сенделъ. Както виждате, едно обвинение, че той е общалъ на свои сръдства да построи шосе, обаче прѣдъ кои свидѣтели, да има съставенъ актъ, понеже споредъ избирателния законъ, не се позволяватъ такъвъ родъ обещания въ врѣме на изборитъ, такова нѣщо нѣма въ дѣлото, нито се срѣща въ контестаціята. Сжщиятъ пакъ общалъ въ с. Сулуджа-алъ, че ще имъ докара вода отъ с. Аврентъ. Сжщиятъ, пакъ кандидатъ, въ с. Казакъ-дере общалъ да имъ отпусне пасбицето въ мѣстността Кара-орманъ. Г. Бръчковъ прѣзъ цѣлата си обиколка се придружавалъ отъ полицейски и горски стражари; казва се полицейски и горски стражари, но имена не се посочватъ, освѣнъ само на единъ — Павли Костадиновъ, и не се казва, че е съставенъ актъ. Такова нѣщо въ контестаціята не се посочва. Околийскиятъ началникъ заплашилъ общинскитъ служаци въ Авренската община съ уволнение, но и тамъ нѣма съставенъ актъ прѣдъ свидѣтели за туй заплашване. Всички обвинения отъ този родъ вървятъ, безъ да бждатъ подкрѣпени било отъ свидѣтели, било съ актове, а се говори само съ едни общи фрази. Околийскиятъ началникъ е каралъ подъ списъкъ избирателитъ турци отъ с. Сараджъръ на избора въ с. Аврентъ, а пъкъ правителствениятъ агитаторъ Атанасъ Тодоровъ имъ прѣгнеждалъ бюлетинитъ и замѣнявалъ съ правителствени. За този сжщия Атанасъ Тодоровъ, който се визира въ точка девета на контестаціята, по-рано сжщиятъ кандидатъ е далъ оплакване на бюрото, но то го е оставило безъ послѣдствие, слѣдъ като е констатирано, че такова нѣщо нѣма. Тѣзи сж главнитъ оплаквания.

Въ секціята, въ която се занимахме съ този изборъ, сжщо и въ комисията, ние не намѣрихме нито една точка, отъ тѣзи, които сж изложени, да бжде тѣй обоснована, та да може комисията да поиска поне анкета, напротивъ, че това е една типична контестація въ общи фрази, безъ да е подкрѣпена съ нѣкакви сжществени факти. Знае се, че бившето демократическо правителство изчерпва максимума на обещанията, та сега, каквито обещания и да даваме, народътъ не ни върва — азъ поне знамъ това. Пита се, може ли сериозно да се поддържа, че единъ Бръчковъ е общалъ на свои сръдства да построи едно шосе отъ едно село до друго. Като имаме прѣдъ видъ, че всички тѣзи обвинения за обещания не сж подкрѣпени съ нищо, защото нѣма съставени актове прѣдъ свидѣтели, комисията се произнесе да се остави безъ внимание контестаціята, като неоснователна и ме натовари да ходатайствувамъ за утвърдението на варненския селски изборъ съ прогласенитъ кандидати, които споменахъ по-горѣ: г. г. Илия Стаматовъ и Златанъ Бръчковъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни съ заключението на комисията, да се утвърди изборътъ, извършенъ въ Варненската селска избирателна околия, нека си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля докладчика г. Иванъ Абрашевъ да дойде и докладва изборитъ, станали въ Хасковската, Чирпанската и I-та Старозагорска избирателни околии.

Обажда въ: Нѣма го.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Моля слѣдующия докладчикъ г. Никола Ченковъ, да докладва избора, станалъ въ Бургазката избирателна околия и послѣ въ Котленската.

Докладчикъ Н. Ченковъ: Въ Бургазката избирателна околия има 14.705 избиратели, отъ които сж гласоподавали 6.915. Изборътъ се е произвелъ въ 34 секции. По реда на гласовѣтъ получили сж: г. д-ръ Цаню Тотевъ — 3.165 гласа, г. Георги Николовъ — 3.220 гласа, г. Иванъ Поповъ — 3.278 гласа, г. д-ръ П. Динчевъ — 1.779 гласа, г. М. Зелковъ — 1.550, г. Г. Минковъ — 1.859 гласа, г. Паскалъ Пенчевъ — 1.589 гласа, г. Н. Милчевъ — 1.495 гласа, г. Ст. Шиваровъ — 1.583 гласа и слѣдватъ нататѣкъ гласовѣтъ на социалистическиятъ кандидати съ по 100—120 гласа. Въ всичкитъ секции изборътъ е произведенъ мирно и редовно, безъ всѣкакви инциденти и случки, отъ естество да опорочатъ избора. Има подадени само 1—2 заявления, напр., едно е подадено въ Къзжжисенската избирателна секция. Подадено е въ деня на избора отъ кандидата Шиваровъ, въ което се оплаква на бюрото, че кандидатътъ Иванъ Поповъ не стоилъ на опрѣдѣленото отъ чл. 86 отъ избирателния законъ мѣсто, а билъ много близо до единъ членъ на бюрото. Това инцидентно изникнало оплакване е разрѣшено отъ самото бюро. Контестації по избора нѣма.

Комисията съете избора за редовенъ и правиленъ и ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ васъ да го сметете и вие за такъвъ и да го утвърдите.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни съ рѣшението на провѣрочната комисия, да се утвърди изборътъ, станалъ въ Бургазката избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. докладчика да докладва избора, станалъ въ Котленската избирателна околия.

Докладчикъ Н. Ченковъ: Въ Котленската избирателна околия има 5.990 избиратели, отъ които сж гласоподавали 2.216. Изборътъ е извършенъ въ десетъ секции. Тукъ сж се борили три листа: едната синя листа на официалния кандидатъ на народната партия г. Христо Балабановъ, другата листа сжщо тѣй на народниятъ, г. Петъръ Петрановъ, и третата листа на кандидата на народно-либералната партия д-ръ Петъръ Гудевъ. Получили сж гласове: г. г. Петъръ Петрановъ — 857 гласа, д-ръ Петъръ Гудевъ — 732 гласа, Христо Балабановъ — 463 гласа, Георги Кирковъ, социалистически кандидатъ — 87 гласа, Кантарджиевъ — 41 гласа, Найчо Цановъ — 14 гласа, д-ръ Патеъ — единъ гласъ.

Прѣзъ деня на избора нѣма никакви оплаквания, нѣма и никакви извънредни случки отъ естество да опорочатъ избора. Обаче до Народното събрание въ законния срокъ е постъпила контестація отъ пропадналия кандидатъ г. Балабановъ, въ която се цитиратъ слѣдующитъ дефекти на избора: първо, че бургазкиятъ окръженъ управителъ е нарушилъ чл. 161 отъ избирателния законъ, като се е обърналъ на обикновения агитаторъ. Агитацията му се състояла въ това, че се явилъ въ с. Градецъ и тамъ на градския кметъ и на старшията е внушилъ, какво тѣ трѣбва да под-

държат кандидата г. Петрановъ, понеже той билъ желаниятъ кандидатъ на правителството. Обвиняватъ го също въ тази контестація, че викалъ видния тамъ прогресистъ Ст. Тодоровъ, комуто внушилъ сжщо, че прогресиститѣ трѣбва да работятъ за кандидатурата на г. Петранова. На трето мѣсто, въ тази контестація се оплакватъ, че Петрановъ и негови приятели сж пуснали въ ходъ позиви, въ които се казвало, какво той не е изключенъ отъ народната партия, както билъ разпространявалъ г. Балабановъ, и че той е желаниятъ кандидатъ на коалицията. Най-сетнѣ, оплакватъ се още, че ичеренското изборно бюро е допуснало едно нарушение, като е смѣтнало полученитѣ бюлетини Петъръ Д. Петрановъ и Петъръ Петрановъ за единъ и сжщи, безъ да о взело прѣдъ видъ, че въ с. Градецъ има и другъ П. Петрановъ, учителъ, макаръ послѣдниятъ да не е билъ кандидатъ. Отъ справката, която провѣрочната комисија направи въ избирателния списъкъ, се установи, че въ с. Градецъ има дѣйствително и другъ П. Петрановъ — мисля, че е П. С. Петрановъ — обаче гласоветѣ въ тая секція на Петранова сж само 22, тъй че, даже намалени отъ ония, които изобщо той е получилъ, нѣма да се добие връда за неговия изборъ.

При оцѣнката на тази контестація, комисията намѣри, че изложенитѣ въ нея факти, първо, не сж подкрѣпени, и второ, нѣма никакви доказателства за агитацията на организирани на властѣта, специално на окръжния управител — нѣма нито единъ съставенъ актъ. Ето затуй контестацията се счете отъ провѣрочната комисија като необоснована и неправдоподобна. Независимо отъ това, отъ липсата на фактическа правдоподобност, комисията взема още прѣдъ видъ и обстоятелството, че г. Петъръ Петрановъ е избранъ въ тази околия и другъ пътъ, билъ е дългогодишенъ кметъ при други режими, билъ е при бившия режимъ прѣдседателъ на постоянната комисија въ Бургасъ, слѣдователно, не прѣвъ пътъ му е давано довѣрие. Ето затуй, тѣзи неподкрѣпени съ факти обвинения не сж достатъчни, въобще, за комисията, за да счете избора за неправиленъ и нередовенъ. Прочее, комисията ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ васъ да счетете избора за редовенъ и правиленъ, и да го утвърдите.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни съ заключението на комисията, че изборътъ, станалъ въ Котленската околия, е произведенъ правилно и редовно, и че трѣбва да се утвърди, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля докладчика г. Иванъ Абрашевъ да докладва избора, станалъ въ Хасковската избирателна околия.

Докладчикъ И. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Натоваренъ съмъ отъ провѣрочната комисија да изкажа нейното мнѣние по Хасковската избирателна околия, относително редовността на тамошния изборъ. Всичкитѣ гласоподаватели сж 18,021, отъ тѣхъ сж гласоподаватели 9,602. Въ деня на избора нѣма подадени никакви контестації. Само въ Народното събрание има подадена една контестація, която е била разглеждана отъ комисията и оставена безъ послѣдствие. Провѣзгласени сж кандидатитѣ: г. г. д-ръ Никола Радевъ — съ 5,037 гласа, Георги Христодревъ — съ 5,027 гласа и Стефанъ Т. Гжбовъ — съ 4,994 гласа.

Комисията се произнесе за утвърждението на избора и азъ ходатайствувамъ отъ нейно име да се приеме този изборъ за редовенъ и законенъ, и да се утвърдятъ избранитѣ кандидати.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни съ заключението на комисията, да се счете изборътъ, станалъ въ Хас-

ковската избирателна околия, за редовенъ и правиленъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Слѣдва докладътъ по избора, станалъ въ Чирпанската избирателна околия.

Моля докладчика г. Абрашевъ да го докладва.

Докладчикъ И. Абрашевъ: Въ Чирпанската избирателна околия има 16,778 избиратели, отъ които сж гласоподаватели 7,690. Въ деня на избора не е подадена никаква контестація, нито пъкъ тукъ, въ Народното събрание, има подадена нѣкаква. Съ опрѣдѣление окръжниятъ сждъ провѣзгласилъ за избрани г. г. Кирилъ Славовъ съ 4,817 гласа, Александъръ Кипровъ — съ 4,530 гласа и Тодоръ Н. Орловъ — съ 4,315 гласа.

Отъ името на комисията ходатайствувамъ прѣдъ васъ, г. г. народни прѣдставители, да приемете избора за законенъ и редовенъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни съ заключението на комисията, да се приеме за редовенъ станалиятъ изборъ въ Чирпанската избирателна околия и да се утвърди, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля сжщия докладчикъ да продължи доклада си, по избора, станалъ въ I-та Старозагорска избирателна околия.

Докладчикъ И. Абрашевъ: I-та Старозагорска избирателна околия има 15,556 избиратели, отъ тѣхъ сж гласоподаватели 6,596 избиратели. Въ деня на избора въ нѣкоя секція не е дадена никаква контестація, нито пъкъ въ Народното събрание. Провѣзгласени сж за избрани кандидатитѣ: г. г. Василъ Димчевъ съ 4,235 гласа, Георги Шиваровъ — съ 4,221 гласа, и Йовчо Кировъ — съ 4,124 гласа.

Отъ името на комисията ходатайствувамъ прѣдъ васъ, г. г. народни прѣдставители, да приемете рѣшението ѝ за утвърждение на избора.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да се утвърди изборътъ, станалъ въ I-та Старозагорска избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Слѣдва докладътъ по избора, станалъ въ Къзъл-агашката избирателна околия. Моля сжщия докладчикъ да го докладва.

Докладчикъ И. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ Къзъл-агашката избирателна околия има 15,938 избиратели, отъ които сж гласоподаватели 7,744 души. Въ деня на избора нѣма подадена никаква контестація, но слѣдъ това има една контестація, дадена отъ нѣколко души избиратели, въ която се оплакватъ, че нѣкои си кметове и помощници-кметове агитирали и вземали участие въ избора — твърдениа неподкрѣпени съ нищо, тъй щото, комисията, като взе прѣдъ видъ всичко, изложено въ контестацията, остави я безъ послѣдствие. За избрани сж провѣзгласени съ опрѣдѣление на сжда: г. г. Иванъ Петровъ съ 4,163 гласа, Георги Долапчиевъ — съ 3,992 гласа и Д. К. Нарлиевъ — съ 3,937 гласа.

Отъ името на комисията ходатайствувамъ прѣдъ васъ, г. г. народни прѣдставители, да приемете избора за законенъ и редовенъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да се утвърди изборътъ, станалъ въ Къзъл-агашката избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля докладчика г. Бочо Лачовъ да докладва изборитѣ, станали въ Карнобатската и Ямболската избирателни околии.

Обаждаат се: Нѣма го.

Прѣдседателствуваѫ И. Пѣевъ: Моля докладчика г. Георги Долапчиев да докладва избора, станалъ въ I-та Русенска селска избирателна околия.

Докладчикъ Г. Долапчиевъ: Въ I-та Русенска селска избирателна околия има записани, по списъците, 10,848 души избиратели; гласоподаватели сж на 4 септември 1911 г. 4,986 души. Отъ протокола на сѣда се вижда, че сж провъзгласени за избрани отъ I-та Русенска селска избирателна околия: г. г. Симеонъ Ноновъ и Цани Миховъ, които сж получили по 3,488 гласа; останалитѣ кандидати сж най-много гласове сж Диню Рашевъ и Няголъ Няголовъ съ 1,431 гласа, а другитѣ кандидати сж получили по-малко отъ 50 гласа.

Въ деня на избора не е имало абсолютно никакво оплакване за нередовности на избора въ никоа секция; само въ една — Пирговската, е отбѣлзано въ дневника отъ прѣдседателя на бюрото, че въ изборния денъ около 2 ч. подиръ обѣдъ, бюрото взело, по своя инициатива, рѣшение да се застави затварянето на питейното заведение на нѣкои си братя Николови, което се намирало на 20 крачки срѣщу изборното мѣсто и което прѣзъ деня на избора не е било затворено. Отъ направената справка въ кметството, дали е издавана заповѣдъ за затваряне на това питейно заведение, оказа се, че не е била издавана никаква заповѣдъ, а бюрото, боейки се да не станатъ нѣкакви насилия въ деня на избора, въ слѣдствие отварянето на това питейно заведение, се е принудило да го затвори; обаче самиятъ прѣдседател е напусналъ мѣстото си за 1—2 минути и е отишълъ въ това питейно заведение, за да го затвори. За това напускане изборното бюро и прѣустановяване на избора отъ прѣдседателя има подадено едно заявление отъ нѣкой си Александъръ Поповъ отъ с. Пиргосъ, отъ сѣщата община, който мисли, че, съ излизането на прѣдседателя отъ изборното бюро и отиването му въ кръчмата, се е повлияло на избирателитѣ и тѣ сж дали гласовѣтъ си за други лица, а не за тия, за които сж мислѣли да ги дадатъ, въ слѣдствие на което и иска да бѣде наказанъ прѣдседателътъ на бюрото по чл. 165 отъ избирателния законъ. Това е докладвано въ комисията, и послѣдната, разбира се, не намѣри мотивъ и основание да уважи такова едно заявление, още повече, като не намѣри нищо, което въобще да е попрѣчило и повлияло за редовността на избора.

Друго едно оплакване има постѣпило отъ Няголъ Няголовъ, единъ отъ кандидатитѣ, който пъкъ се оплаква, че въ с. Семерджиково, кметътъ и помощникътъ му били въ салона, кждѣто се е гласоподавало, и сж раздавали бюлетини. Обаче на неговото заявление е поставена една резолюция отъ прѣдседателя, отъ която се вижда, че едното отъ тѣзи лица е донесло храна на бюрото, а другото е приготвило маса, и никакво раздаване на бюлетини или агитирање въ изборното мѣсто не се е констатирало отъ бюрото. Тѣй че, комисията, като разгледа и това заявление, намѣри, че съ нищо не е билъ опороченъ изборътъ въ тази секция, отъ което да може да се не счита, като редовенъ и законенъ, и на това основание комисията ме натовари да моля за утвърдението му.

Прѣдседателствуваѫ И. Пѣевъ: Г. Драгиевъ има думата.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ докладитѣ по изборитѣ, които ни се правятъ отъ трибуната, всички забѣлѣзватъ едно нѣщо, именно, че въ деня на изборитѣ никакви особености не сж станали. Въ изборния денъ, изборитѣ почти навсѣкждѣ сж вървѣли мирно и тихо; затова свидѣтел-

ствуватъ протоколитѣ на разнитѣ секции. Обаче трѣбва да признаемъ, че ако въ изборния денъ всичко е вървѣло мирно и тихо, прѣди изборитѣ не е било така, и особено въ онѣзи околии, дѣто правителството знаеше, че земледѣлската организация може да разчита на успѣхъ, а това то знаеше отъ изборитѣ за великото Народно събрание. Като прослѣдимъ изборната тактика на дневното коалиционно правителство, ще трѣбва да признаемъ, че тя, по отношение на обѣщанията, използвани до крайностъ, прилича на демократическата, а по отношение насилията, извършени въ деня на изборитѣ, прилича на стамболишката. Онова, което направиха стамболиститѣ прѣзъ 1903 г. чрѣзъ тероръ, чрѣзъ всевъзможни произволи, чрѣзъ всевъзможни изборни насилия, до деня на избора, това стори дневната властъ, не ща да кажа въ всички околии, но го стори най-вече тамъ, дѣто знаеше, че земледѣлската организация може да разчита на нѣкакъвъ успѣхъ.

Русенската околия е една отъ тѣзи околии, дѣто правителствениятъ тероръ надъ хората отъ земледѣлския съюзъ се прояви въ най-големъ размѣръ. Азъ не дочухъ отъ г. докладчика да прочете една контестація — или поне да спомене за нея — отъ кандидата на земледѣлския съюзъ, която е къмъ дѣлото. Не зная защо г. докладчикътъ не спомена нищо за нея. Днеска получихъ една телеграма отъ Татаръ-Пазарджикъ, въ която ме питатъ, защо при доклада на пазарджишкия изборъ не сж четени или не е споменато нищо за едни контестації отъ страна на земледѣлския съюзъ, въ които контестації се говори за подкупи, за арестуване на земледѣлски агитатори. Не мога да си спомня съ точностъ доклада на пазарджишкия изборъ, и не мога да подкрѣпя това обвинение; но съмъ наклоненъ въ тази минута да се съмнѣвамъ, че ще да сж пропуснати тия контестації, защото сега чухъ какъ г. докладчикътъ пропусна онази контестація, която земледѣлскиятъ кандидатъ въ тази околия е подалъ въ надлежния срокъ. Може-би, докладчикътъ неволно е сторилъ това; той ще ни каже, защо го е сторилъ. Въ тази контестація се говори, че она членъ отъ българската конституция, който говори за свободата на събранията, е билъ суспендиранъ въ Русенската околия по отношение земледѣлскиятъ агитатори. Още когато чухъ оплакванията на нашитѣ другари въ печата изъ Русенско, и като знаехъ какво става изъ П-та Старозагорска избирателна околия, още тогавъ за мене бѣше ясно, че това не е една случайностъ; мѣрките, които виждамъ въ Старозагорско, мѣрките, които виждамъ въ Русенско, едната околия на едина край на България, другата на другия край, едно и сжщо нѣщо да се върши, това нѣщо за мене още тогавъ свидѣтелствуваше, че туй съвпадение не е една случайностъ, а свидѣтелствува за системата, която правителството е избрало, за да провали неугоднитѣ нему земледѣлски кандидати.

Околийскиятъ началникъ въ Русенската околия — твърди се въ тази контестація — е обходилъ всички села въ околията, и чрѣзъ кметовѣтъ е влиялъ да пропѣждатъ земледѣлскиятъ агитатори и да имъ прѣчатъ да устройватъ събрания. Стражари и въ тази околия, както въ други нѣкои, сж кръстосвали вредомъ по околията, за да прѣчатъ на агитацията на нашитѣ тамъ другари. Въ добавѣкъ на това, русенскиятъ окръженъ управителъ — твърди се въ контестацията — когато, по задѣлжение на избирателния законъ, е трѣбвало да съобщи, въ особено за това обявление, завѣренитѣ прѣдъ окръжния сѣдъ кандидати листи, макаръ единъ отъ двамата наши кандидати, Няголъ Няголовъ, да е билъ завѣрилъ надлежно кандидатурата си прѣдъ Русенския окръженъ сѣдъ, сѣ пакъ окръжниятъ управителъ счелъ за добръ да не спомене въ обявлението неговото име, а да спомене името на нѣкой си д-ръ Дочевъ, . . .

С. Русевъ: И той е вашъ партизанинъ — земеделецъ.

Д. Драгиевъ: . . . безъ, обаче, да спомене за кандидатурата на Нягола Няголовъ, кандидатура, която е била призната отъ нашата организация и завършена отъ съда. Защо е сторилъ това окръжниятъ управителъ, не зная.

С. Русевъ: Печатна грѣшка.

Д. Драгиевъ: Тѣзи печатни грѣшки, обаче, които ставатъ днесъ спрѣмо насъ, недѣйте се сърди, когато ги видите утрѣ други да ги правятъ спрѣмо васъ. Но, казваме ни онзи денъ г. Теодоръ Теодоровъ, всичко това — че стражари сѫ ходили, че околийскиятъ началникъ е ходилъ, че тѣзи и онѣзи работи сѫ станали — е малко, за да касираме или за да анкетираме единъ изборъ. „Азъ, казва, съмъ се възмущавалъ нѣвга отъ правителствени насилия въ изборитѣ, но туй бѣха избори, въ които се говорѣше за арести“. Оня денъ, когато г. Теодоръ Теодоровъ говорѣше за старозагорския изборъ, казваше: „Ама че кажете ми поне единъ човѣкъ арестуванъ“. Той не бѣше челою contestацията и малко слѣдъ това намѣри, че двама души сѫ били арестувани. Азъ съжалявамъ, че нѣма г. Теодорова сега на министерската маса, за да му посоча факти по този изборъ, които бѣха удовлетворили и туй негово желание. Въ Русенската околия не само стражари сѫ кръстосвали, не само кметове сѫ заплашвали, не само околийскиятъ началникъ се е прѣобърналъ на вулгаренъ агитаторъ, но въ тая околия спрѣмо нашитѣ другари е извършено нѣщо повече. Въ с. Писанецъ, твърди contestацията, нашиятъ кандидатъ Диню Рашевъ посрѣдъ бѣлъ Божи денъ е билъ нападнатъ, въ присѣдствението на кмета, въ присѣдствението на секретаръ-бирника, въ присѣдствението на полицейския стражаръ № 5, отъ шайка и битъ немилостиво — нападнатъ и битъ.

С. Русевъ: (Възразява нѣщо)

Д. Драгиевъ: Г. Русевъ иска, не само да бжде битъ, но пита, не е ли умрѣлъ. Той, види се, съжалява, че въ с. Пиргосъ вашата шайка не е могла да го умъртви. (Възразение отъ дѣсницата) Вие ще вземете думата и ще отговорите.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Моля оставете оратора свободенъ да говори.

Д. Драгиевъ: Не стига това, но на 1 септемврий, три дена прѣди избора, като сѫ видѣли, че и шайкаджийскиятъ побой не е могълъ да сплани кандидата на земеделския съюзъ, прибѣгнали сѫ, най-послѣ, и до арестъ. На 1 септемврий кандидатътъ Диню Рашевъ е билъ взетъ отъ полицията въ с. Тръстеникъ и откаранъ въ Русе, дѣто е стоялъ затворенъ на 1, 2 и 3 септемврий, и пуснатъ слѣдъ обѣдъ въ сѣбота, тогава да отиде да агитира. (Смѣхъ)

Вие питаете за побой, вие питаете за арести — ето ви побой, ето ви арести. Вие биете кандидатитѣ, вие арестувате кандидатитѣ! Защо бихте Диня Рашевъ въ с. Писанецъ, Русенско? Народътъ ли го би? Шайка го е била. Чия шайка бѣше тя; наша шайка ли бѣше? Пие ли упражняхме туй физическо насилие? Кои го биха? Шайка въ изборитѣ може да вирѣе само подъ закрилата на полицията, и самиятъ фактъ, че при неговото нападение е присѣдствувалъ полицейскиятъ стражаръ № 5, безъ да го запази, когато го е нападнала шайката, свидѣлствува, че този шайкаджия, за да има куража, въ присѣдствението на кмета, въ присѣдствението на секретаръ-бирника, въ присѣдствението на общинската власть, въ присѣдствението на

полицейската власть да напада — кого? — единъ кандидатъ за народенъ прѣдставителъ — за да има този куражъ, той се е осланялъ на властта. Той е ималъ на страната си властта, която напуща г. Рашевъ е смѣталъ за охранителъ на неговия животъ. А Диню Рашевъ не е непознатъ човѣкъ въ Русенската околия; той е човѣкъ, който е билъ кандидатъ тамъ и по изборитѣ за великото Народно събрание. Мене едно врѣме ме вземаха за арестантинъ, та ме арестуваха въ Пловдивско, защото ужъ не ме познавали; но ме арестуваха тогава — въ врѣме на изборитѣ. Вашата полиция въ Русенско, г. Людскановъ, трѣбваше да познава вече г. Рашева. Той не е коцкаръ, той не е арестантинъ, той е бившъ учителъ, човѣкъ съ педагогическо образование, е човѣкъ съ висше земеделско образование, билъ е депутатъ тукъ въ XIV-то обикновено Народно събрание, той бѣ депутатъ и въ великото Народно събрание, избранъ отъ тая именно околия. И този човѣкъ, кандидатъ въ изборитѣ за днешното Народно събрание, прѣдъ очитѣ на кмета и на вашата полиция го напада шайка — ваша шайка, ниция друга — и му нанася побой. Вашата полиция го арестува, държи го три дни и го пуца въ сѣбота слѣдъ обѣдъ.

Единъ отъ болшинството: Защото той е лѣгалъ въ изборитѣ за великото Народно събрание своитѣ избиратели, и тѣ сѫ му върнали.

Д. Драгиевъ: Защото билъ лѣгалъ въ изборитѣ за великото Народно събрание своитѣ избиратели и тѣ сѫ го бѣхнали! Подъ този прѣдлогъ утрѣ могатъ Васъ да бѣхнатъ; подъ този прѣдлогъ утрѣ могатъ и г. Людсканова да бѣхнатъ. Народътъ го билъ! Уважаеми господине, работата е много ясна. Кой е този народъ, дѣто би г. Рашева? Той е онзи народъ, който прѣзъ 1903 г. разгони г. Людсканова, г. Малинова, г. Теодорова, г. Гешова въ Търново; той е онзи народъ, който прѣзъ 1903 г. гони г. Данева прѣзъ Старозагорскитѣ бащини, като слѣзе отъ трена да държи своята политическа рѣчь въ Стара-Загора; той е онзи народъ, който прѣзъ 1908 г. нападна г. Геннадиева въ зала „Съединение“ въ Варна. Това не е българскиятъ народъ; това е шайкаджийскиятъ народъ, който, за да отмъщава вчера на единъ Людскановъ, оня денъ на единъ Геннадиевъ, днесъ на единъ Рашевъ, утрѣ на тогозъ или онгозъ, може да върши това само тогава, когато намира закрила, подкрѣпа отъ голѣмнитѣ, които властвуватъ. Прѣзъ 1903 г., слѣдъ търновскитѣ и старозагорски скандали, г. Людскановъ, г. Теодоровъ, г. Гешовъ — всички ония, които „народътъ“ гонѣше, защото не искаше да ги чува — се възмущаваха и казваха: „Това сѫ терористически избори, това сѫ насилнишки избори“, и тѣ бѣха прави да го кажатъ; тогавашната, обаче, камара каза: „Не, народътъ ги гонѣше; тѣ сѫ прѣдатели, паднаше имъ се; изборитѣ сѫ мирни и тихи“, вдигна рѣка и ги утвърди. Азъ бихъ желалъ сега да чуя г. Теодора Теодоровъ, желалъ бихъ да чуя г. Людсканова, желалъ бихъ да чуя г. Гешова, желалъ бихъ да чуя г. Данева, какво ще ми кажатъ тѣ сега за русенския изборъ, дѣто „народътъ“, по свидѣтелството на онзи тамъ прѣдставителъ, се билъ възмутилъ отъ лѣжитѣ на г. Рашева, и го набилъ; „народътъ“ го взелъ подъ копвой и го изпратилъ въ Русчукъ, затворилъ го и го държалъ три дни. Азъ желая да чуя и тая защита; азъ желая въ този моментъ да чуя думата на г. Теодорова; азъ бихъ желалъ да чуя г. Данева; азъ бихъ желалъ да чуя г. Гешова, и азъ желая сега да видя г. Теодора Теодоровъ, когото съмъ виждалъ четири години наредъ: една година прѣзъ 1901 г., и отъ 1908 до 1911 г., тукъ, борещъ противъ неправдитѣ, да видя неговия аршинъ, съ който той е мѣрилъ четири години тукъ; желалъ бихъ да видя сега, той, който

се хвалеше вчера, по случай старозагорския избор, че мѣри всѣки пътѣ се съ единъ аршинъ; азъ бихъ желалъ отъ се сърце да го видя въ тая минута на червената маса, да извади своя аршинъ да прѣмѣри и да каже на всеуслишание и тукъ въ парламента, и извънъ неговата ограда, какъ е станалъ изборътъ въ Русенската околия, и какъвъ воть той заслужава — удобрителенъ или отрицателенъ.

Да ви искаме да касирате избора, не ще го сторите; да ви искаме да го анкетирате, пакъ не ще го сторите; вие ще сторите онова, което сж сторили други прѣди васъ — ще стане сега тамъ г. Людскановъ, който е сѣрбалъ попарата на шайкаджийтъ, ще забрави какво се е говорило тукъ, ще забрави нѣкогашното свое възмущение, ще забрави нѣкогашния свой аршинъ, ще добара аршина, който стои само тамъ, на червената маса, ще излѣзе, ще ви прѣмѣри тукъ сега русенския изборъ и ще ви изкара, че това е най-поредъченъ изборъ, и вие ще вдигнете ржка и ще го утвърдите. Тѣй ще бѣде. Тукъ нѣма още въ тая ограда да сж влѣзнали такива чудотворци, такива скрупулъозни хора, било тукъ на тѣзи скамейки, било тамъ на онази маса, които да турятъ ржка на сърцето си, да се вслушатъ въ своята свѣстъ, въ гласа на правдата и да кажатъ: „Има вина и у насъ, сторихме грѣшка“. Нѣма още такива хора. Вие ще утвърдите избора, ...

Н. Давидовъ: Вие може да говорите само за себе си.

Д. Драгиевъ: ... и защо? Защото сжко тѣй правѣха и прѣзъ 1903 г., защото тѣй правѣха прѣзъ 1908 г., защото и вие тѣй ще правите, защото и вие нищо ново не носите, защото и вие вървите по отпъкания пътѣ. Това ще докажете още сега съ провѣрката на изборитѣ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата докладчикътъ г. Георги Долапчиевъ.

Докладчикъ Г. Долапчиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Наистина, постъпило е едно заявление до г. прѣдседателя на XV-то обикновено Народно събрание, обаче то е безъ дата. Дата има когато е писано заявлението — на 5 септември 1911 г. — но кога е получено нѣма нищо; кога е турено туй заявление въ дѣлото, никой не знае.

Д. Драгиевъ: Кандидатътъ му е турилъ дата, но канцеларията не му е турила.

Докладчикъ Г. Долапчиевъ: Намѣри се, разгледа се даже. Макаръ че нѣмаше дата и затова не можеше да бѣде прѣдметъ на разглеждане отъ Народното събрание, провѣрочната комисия го разгледа и намѣри, че нѣма нищо въобще отъ онова, което се твърди; нѣма факти, съ които да се подкрѣпя; даже нѣма подобно нѣщо на туй, което сега г. Драгиевъ ви говори. Наистина, оплакване има, но оплакване, че е имало нѣкакви си буйства, че е имало нѣкакви си агитации отъ страна на полицията, съ нищо не се установява, нито има пѣкъ актове съставени въ деня на избора по този случай.

Д. Драгиевъ: Телеграма има до министра прѣзъ изборното врѣме.

Докладчикъ Г. Долапчиевъ: Изборътъ е произведенъ въ 24 секции, но нѣма никѣдъ да е казано, че сж станали безредици, че изборътъ е нередовенъ.

Тѣй че, това имахъ да кажа за обяснение на г. Драгиева, по поводъ на това заявление или контестация, както обичатъ го наречете.

Д. Драгиевъ: Значи, канцеларията на Народното събрание го е получила и не му е турила дата. Тя трѣбваше да му тури дата.

Единъ отъ болшинството: За това ли г. Драгиевъ обикаляше толкова комисията — да тикне това заявление въ дѣлото?

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Моля да нѣма частни разговори въ Събранието.
Има думата г. Стоянъ Русевъ.

С. Русевъ: Г. г. народни прѣдставители! Изборитѣ, които се произведоха на 4 септември, донесоха единъ неочакванъ погромъ за дружбашиѣ, и заради това, понятна е психологията на тѣхните прѣдставители. Въ тѣхъ е настѣпило едно умопомрачение и още не могатъ да си дадатъ отчетъ за всичко, което е станало; тѣ сж изпаднали въ печалното положение на г. Малинова! Той още не може да си обясни, защо е падналъ отъ властѣта и постоянно пита: „Защо ние паднахме, дѣ отиваме?“ Въ сжщото положение сж изпаднали, казвамъ, и дружбашиѣ. Въ тѣхната фантазия се мердкелѣ винаги нѣкакъвъ тероръ, нѣкакви шайки, насилия, а всичко това е плодъ само на тѣхната фантазия, защото всѣки добросъвестенъ гражданинъ, който е слѣдилъ развитието на нашитѣ политически борби, особено откогато се е започнало прилагането на избирателния законъ — отъ десетина години насамъ — ще признае, че изборитѣ, които сж произведени на 4 септември, сж избори, които сж произведени при най-голяма свобода, сж избори, които сж произведени при най-голямъ редъ и тишина. Никогашъ, въ никой други досегашни избори, изборната свобода не е била тѣй добръ гарантирана, и нѣкога свободата на агитациитѣ, свободата на словото, не сж били по-добръ запазени и гарантирани. Та, слѣдъ всичко това, удивлява ме поведението на прѣдставителитѣ на дружбашиѣ, да излизатъ съ такава стрѣмнителностъ, за да не кажа нахалностъ, и да авансиратъ положения и факти, които нѣматъ нищо общо съ дѣйствителността. Азъ по-очаквахъ г. Драгиевъ да вземе думата по избора, станалъ въ Варненската селска избирателна околия, която прѣди малко се разгледа, защото тамъ контестацията бѣ подадена отъ неговия дългогодишенъ другаръ, който тукъ е засѣдалъ — тази дълга и широка контестация, въ която сж изложени толкова много гнусности отъ малограмотния Тодоръ Ноевъ; но, види се, г. Драгиевъ нѣма този куражъ да вземе думата по оня изборъ, а я взема по този. Азъ ще му отговоря и по единия и по другия изборъ.

Прѣди всичко, г. Драгиевъ казва, че изборната тактика на днешното правителство, по отношение на общанията, приличала на демократическата, а касателно приѣмитѣ въ изборитѣ — на стамболовистската. И едното, и другото сж колосални лъжи, защото всички народни прѣдставители, цѣлиятъ български народъ е свидѣтель, че кандидатитѣ на коалиранитѣ партии никога не сж си служили съ онѣзи общания, съ онѣзи колосални лъжи и измами, които могатъ да бѣдатъ свойствени на палачо Такевъ. Всѣки единъ кандидатъ отъ коалиранитѣ партии е разбиралъ значението и смисъла на депутатския мандатъ, схващалъ е задачитѣ на днешното правителство, което е натоварено да управлява страната, и никой отъ тѣхъ не си е позволявалъ да си служи съ такива измами и лъжи. Другъ е, обаче, въпросътъ съ дружбашиѣ. Тѣ нѣмаше да иматъ и тѣзи спечелени мандати, които иматъ сега, ако не бѣше практикувана съразмѣрната изборна система въ Пловдивския и Търновския окрѣзи; тѣ нѣмаше да иматъ нито единъ мандатъ. Въ другитѣ окрѣзи тѣ нѣматъ нито единъ мандатъ, по простата причина, че всѣкъ

китѣ тѣхни лѣжи и измами, които проповѣдваха отъ десетъ години насамъ, най-сетнѣ, рухнаха. Както другарѣтъ на г. Драгиева, Тодоръ Ноевъ, въ конте-стацията си говорѣше, че 30 дена наредъ, прѣди из-боритѣ, имало тероръ, нѣмало опозиционеръ, който да не е билъ арестуванъ, сѣщото нѣщо поддържа и друго едно свѣтило, нѣкой си Диню Рашевъ, вѣ-роятно такова свѣтило, като Тодора Ноевъ. Азъ си обяснявамъ, защо г. Драгиевъ не спомена нищо за Варненската околия — защото тамъ има маса ра-боти, едни отъ други по-лъжливи. Ако г. Драгиевъ се заинтересувахе за личността на Тодора Ноевъ, той щѣше да научи много нѣща. Този послѣдниятъ не е само пропадналъ кандидатъ; той е пропадналъ и въ морално, и въ материално отношение. Противъ неговия другаръ, Теодоръ Андрѣевъ, който засѣда-ваше въ миналата камара, прѣди десетъ години е подписана присѣда, като крадецъ на агнета. Въ миналитѣ избори бѣше кандидатъ въ Варненска околия, Петъръ Тодоровъ, вашъ отличенъ друж-башъ, даденъ подъ сѣдъ, прѣди нѣколко години, за злоупотреба на училищни суми. Вихъ могълъ да изброя маса такива хора, защото въ редоветѣ на дружбашитѣ влизатъ ония декласирани хора, които не могатъ да намѣрятъ своето прѣпитание въ земледѣлнето, а гледатъ отъ политиката да нап-равятъ занаятъ и да намиратъ тамъ прѣпитание.

Г. г. народни прѣдставители! Г. Драгиевъ не се посвѣни да подхвърли и други лѣжи. Азъ мисля, че единъ народенъ прѣдставитель, който уважава себе си и който би желалъ да го уважава, тѣй както трѣбва да се уважава хората, не би посмѣлъ да лансира такива едни инсинуации, че подкупитѣ, насилитѣ, терорѣтъ въ изборитѣ били система. Единъ човѣкъ, който уважава себе си, който уважава българското общество, не би посмѣлъ да лансира тѣзи думи, защото тѣ сѣ тежки, тѣй като нѣма нито единъ случай въ всички избори, отъ който да може да се констатира такова нѣщо.

Поради всички тѣзи съображения, азъ намирамъ, че искането на г. Драгиева, да се прави нѣкаква ап-кета, е едно искане, колкото да се регистрира въ в. „Земледѣлско знаме“.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата хар-машлийскиятъ народенъ прѣдставитель г. Иванъ Минчевъ.

И. Минчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Намъ е извѣстно, че за всѣка една, каквато и да била про-стѣпка, било въ частния животъ, било въ обществен-ния, хората се обръщатъ къмъ сѣдилищата. Ако единъ напсува другъ, послѣдниятъ ще отиде да по-ладе заявление на сѣдния въ селото или града и ще се сѣдятъ. Сѣщото и тука: ако нѣкой е билъ обиденъ, ще отиде да подаде заявление на сѣдния. У насъ законодательтъ е опрѣдѣлилъ това много ясно и категорично въ чл. 124 отъ избирателния за-конъ, който гласи буквально така: (Чете) „Правил-ността на избора може да оспорува всѣки избиратель отъ околията. Заявления за нередовности по избора се подаватъ въ деня на произвеждането му прѣдсе-дателю на бюрото, а слѣдъ това — прѣдседателю на Народното събрание най-късно десетъ дена послѣ избора. Това, обаче, не лишава избирателитѣ отъ пра-вото да подаватъ заявления си направо до проку-рора при надлежния окръженъ сѣдъ, който е дъл-женъ веднага да нареди слѣствие по тѣхното съдър-жание, резултатѣтъ отъ което, заедно съ цѣлото производство, изпраща до откриване на близката се-сия на прѣдседателя на Народното събрание, а въ краенъ случай до разглеждането отъ това послѣд-ното на оспорвания изборъ. Тия дѣла прѣреждатъ всички други въ сѣдебно-слѣдственитѣ участъци и всички по тѣхъ книжа се освобождаватъ отъ всѣ-

какви бѣрии и гербовъ налогъ. По сѣщия начинъ се постѣпка и въ случаитѣ, когато Народното събрание рѣши да анкетира нѣкой оспорванъ изборъ. Цѣлото дѣло се изпраща на надлежния прокуроръ, който го прѣдава на нѣкой отъ сѣдебнитѣ слѣдователи за произвеждане формално слѣствие, което, заедно съ цѣлото дѣло, възвръща обратно на прѣдседателя на Народното събрание за ново разглеждане. И въ единия и въ другия случай подалитѣ заявления противъ правилността на избора, както и избр-анитѣ кандидати се считатъ за страни въ спора и се призоваватъ отъ слѣдователи да прѣдставятъ до-казателствата си въ седемдневенъ срокъ отъ получ-ване съобщението“.

И при другитѣ избори азъ не видѣхъ нито единъ отъ г. г. дружбашитѣ да вдигне рѣка за прави-лността на нѣкой изборъ, макаръ и да се казваше, че нѣма никаква контестация. Тѣ не искатъ да гла-суватъ за утвържденето на изборитѣ, макаръ тѣ да сѣ произведени при най-голѣма типина. Това иде да потвърди, че всички тѣхни оплаквания сѣ не-вѣрни. Когато тѣ говорятъ, че околийски началници, пристави, кметове, горски стражари и секретаръ-бирници агитирали и нанасяли побоища, трѣбва да прѣдставятъ актове. Защо г. г. дружбашитѣ не на-учатъ тѣхнитѣ другари, че съгласно чл. 161 отъ из-бирателния законъ тѣ трѣбва да съставятъ актове и да ги изпращатъ на прокурора? Такова нѣщо нѣм-а. Ние виждаме, че тѣ изпращатъ въ Народното съ-брание само дълги и широки контестации и зая-вления; този агитиралъ, онзи общавалъ и т. н. Нека г. водителтъ на дружбашитѣ посочи поне единъ примѣръ, колко души такива, било началници, било пристави или стражари, сѣ осѣдени. Сега г. г. друж-башитѣ казватъ, че не се знаело кога е получена контестацията, подадена отъ тѣхния, дружбашкия съюзъ, по този изборъ. Нека кажа, че когато се из-пращатъ такива книжа, трѣбва да се изпращатъ прѣ-поръчано. Нека посочатъ разписката, за да видимъ, кога сѣ изпратили тази контестация. Тукъ трѣбва да има нѣкаква друга рѣка. Всичко това се прави, само за да се вдига аларма и шумъ въ Народното събрание и за да чуятъ дружбашитѣ, че тѣхнитѣ дру-гари тукъ ги защищаватъ, а ние ги напладаме.

Азъ не намирамъ този изборъ за неправиленъ и моля Народното събрание да го утвърди.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата г. Симеонъ Неновъ.

С. Неновъ: Г. г. народни прѣдставители! За пръвъ пѣтъ имамъ честта да влѣза като депутатъ въ Нар-одното събрание. Ще кажа нѣколко думи накъс по този изборъ, тѣй като туй, за което се говори, се случи въ моето село. Това, което казва г. Дра-гиевъ, че имало управители, околийски началници и стражари, които агитирали, не е вѣрно. Ето какъ стои работата — азъ бѣхъ очевидецъ. Г. Рашевъ мина прѣзъ моето село четири или петъ дена прѣди из-бора. Той дойде и събра своитѣ дружбаша; тѣ му казаха: „Защо идешъ да ни събирашъ сега“, а той имъ отговори: „Дойдохъ да ви дамъ отчетъ отъ ве-ликоето Народно събрание“. Но тѣ му казаха: „Сега ли идешъ, когато трѣбва да те избираме още ед-нѣжъ? Къдѣ бѣше по-рано?“ Тѣ сами захванаха да го нападатъ. Той се оплаква, че го били стражари и шайки? Самитѣ тѣхни дружбаша го биха. И кметѣтъ въ нашето село е земледѣлецъ. Разпитайте го днесъ и ще видите, какво е било. Г. Рашевъ, като излѣзе отъ тамъ, не го оставиха да прѣсли въ никое село. Нито околийскиятъ началникъ, нито окръж-ниятъ управитель, нито стражари сѣ ходили да аги-тиратъ. Никакви насилни не е имало отъ полицията. Изборѣтъ е станалъ много тихо. Само едно нѣщо — кандидатѣтъ Диню Рашевъ не казва право — че го

биха тѣхни хора; не сѣ го били други. Туй трѣбваше да каже. Заради туй азъ имамъ честта да моля почитаемото Народно събрание да утвърди избора, като правилно и редовно извършенъ.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ отъ II-та Русенска избирателна околия г. Недо Николовъ.

Н. Николовъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако не бѣха се хвърлили такива тежки обвинения противъ властта, и то противъ единъ окръженъ управителъ, който е най-добъръ и образцовъ и който служи за честъ и слава на Русенския окръгъ, не бихъ взелъ думата.

Д. Драгиевъ: За управителя нито дума не е казано, казано е за околийския началникъ.

Н. Николовъ: Вие говорихте и за окръжния управителъ; Вие или не помните какво сте казали или искате да замѣгивате работата.

Д. Драгиевъ: За околийския началникъ съмъ говорилъ.

Н. Николовъ: Ние много добръ Ви чухме какво говорихте. Сжко хвърлихте такива тежки упреци и обвинения и върху околийския началникъ. Околийскиятъ началникъ, който много добръ познава законитѣ, защото е порасналъ въ сѣдебното вѣдомство, и има изслужени години за пенсия, не ще посмѣе да употреби такъвъ тероръ, за какъвто говори г. Драгиевъ. Никакъвъ тероръ, никакви насилия не е имало надъ избирателитѣ. Азъ съмъ избранъ отъ събѣдната избирателна околия, II-та, много добръ познавамъ както окръжния управителъ, тъй и околийския началникъ, и зная какво поведение сж държали и какви наставления сж давали на своитѣ подвѣдомствени; по туй сжда до какви крайности отива г. Драгиевъ, като хвърля обвинения върху властта. Ако въ I-та Русенска избирателна околия земледѣлцитѣ сж изгубили избора, това се дължи на тѣхната демагогия, на тѣхнитѣ лъжи и обѣщания, които сж давали въ връме на изборитѣ за великото Народно събрание. Тѣзи двама кандидати, които сж пропаднали въ I-та Русенска околия, бѣха избрани въ великото Народно събрание; какво казваха тогава, когато щѣха да се избиратъ за великото Народно събрание? Казваха: „Г-да! Недѣйте избира правителственитѣ кандидати, защото тѣ ще ви отнематъ правата, защото тѣ ще гласуватъ тъй, че който нѣма най-малко 100 декара земя, да нѣма право да влиза въ тая свещена ограда, че тѣ ще дадатъ осемъ кола злато за короната“ и други такива нелѣпости, каквито устата имъ говориха. Затуй пропаднаха. Никаква шайка не е имало въ I-та Русенска околия, никакъвъ тероръ не е имало отъ страна на властта. Тѣ пропаднаха, благодарение само на своята демагогия и лъжа.

Азъ съмъ за потвърждението на избора и ще гласувамъ за това.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ отъ II-та Търновска избирателна околия г. Страшимировъ.

Д. Страшимировъ: Г. г. народни прѣдставители! По-дългото говорене за единъ изборъ е излишна работа — това е явно — но азъ се принудихъ да кажа двѣ думи, колкото да закрѣпя този тъй малкъ въпросъ.

Ние излизаме да защищаваме или да нападаме единъ изборъ, съобразно съ интереситѣ на групата, която защищаваме, по работата е, че защитата, която правимъ, би трѣбвало да бѣде логична и да има

само една цѣль — факта. Азъ чухъ отъ страна на болшинството господа, които излѣзоха и ни очертаха съ единъ такива черти — демагози и не знамъ що. Азъ мисля, че при другъ случай ще имаме възможностъ да кажемъ, да-ли е истина това или не; сега тази работа е нито въ клинъ, нито въ ржавъ. Ние имаме единъ суровъ фактъ, нахвърленъ отпрѣдъ ни — че единъ кандидатъ, на едн-коя си група били хванатъ безъ никакви причини и арестуванъ, колкото да се махне отъ полето на агитацията. Това е единъ сухъ и обективенъ фактъ. Да-ли ние, земледѣлската група, сме лоши, а ние добри, да-ли ние сте добри, а ние лоши, фактитѣ си е фактъ, и затова да говоримъ само за факта.

Единъ господинъ отъ нашитѣ другари — ще ме извини, че не му зная името — каза, че не е имало съставенъ актъ за такъвъ единъ поразителенъ фактъ, че кандидатътъ е билъ битъ отъ шайка въ присѣственото на административния чиновникъ, на стражара, който не се е заслѣ да изпълни длѣжността си, да защити единъ нападнатъ. Излишно е, мисля, да приказваме, че елементарна длѣжностъ на всѣки стражаръ е, кѣдѣто види насилие на единъ гражданинъ върху други, да защити насилиения, за да докара възтѣжествуването на законитѣ; защото, всѣкому ви е извѣстно, че ние плащаме даждия, за да поддържаме полиция, а послѣдната е за да държи законитѣ въ сила, а законътъ не позволява на никой гражданинъ, било за право, било за криво, да се саморазправа. Саморазправата е вънъ отъ закона; законътъ налага наказание. Азъ може да съмъ правъ, но когато съмъ нападнатъ или когато нападамъ нѣкого, нѣмамъ право азъ да му налагамъ наказание. По това разбираме, естествено, стражарътъ, който е билъ тамъ, още повече като даваме и нумера му, заслужава вниманието на министра на вътрѣшнитѣ работи; той е длѣженъ да вземе думата, да стане и да каже: „Г-да! Този и този стражаръ е направилъ туй опущение, азъ го наказамъ“. Това е единъ фактъ, а отсетнѣ ние ще разискваме, да-ли единъ такъвъ фактъ е билъ система въ цѣлата околия при агитациитѣ, слѣдователно, да-ли може да се вземе като единъ фактъ отъ друго естество, не отъ правово, но отъ естество политическо, именно, да-ли агентитѣ на администрацията сж били употребени съ прѣмо поставената цѣль да прѣчатъ на свободата на агитациитѣ. Така погледнатъ фактитѣ, щѣше да ни занимае да го регистрираме, да-ли сме хванали нѣщо неестествено, недобро въ връме на агитациитѣ, и да-ли изборитѣ именно въ тази околия, Русенската, за която говоримъ, сж станали при единъ правовъ редъ.

Но ние претендираме за другъ единъ фактъ, който е още по-поразителенъ. Една шайка бие единъ кандидатъ и този кандидатъ не е защитенъ, макаръ че присѣтствува агентъ на администрацията; но още повече: властта намира нѣкакъвъ поводъ — ние не знаемъ този поводъ — и арестува този кандидатъ.

И. Минчевъ: Подалъ ли е заявление за лишаване отъ свобода?

Д. Страшимировъ: Ще дойда и за това. Вие имахте думата, а сега азъ я имамъ. Най-послѣ, не приказвамъ контрабанда работи, разискваме единъ фактъ, ще се старая да не ви отеча. Казаха ни, че защищаваме пропадналия кандидатъ, затова сме били много заинтригувани. Вие виждате, че ние сме много спокойни. Азъ лично не съмъ нападнатъ и никого не нападамъ. Понезже, по нещастие, сме по-малко, а имаме нравствения дългъ, кѣдѣто видимъ, че има оплаквания отъ наши хора да вземаме думата, вземаме я само единъ-двама. Малко досадно е, че само 1—2 лица вземаме думата, но ще ни извините, защото сме малко; може и вие да дойдете като

наст в оппозиция и да изпадне в това положение. Главното е да не ви отегчаваме с криви работи.

За наст, по нашето разбиране, дѣйствието на такава шайка, която тъй или иначе, както и да се взема — господата отъ болшинството, които г-ориха, признаха, че кандидатътъ е битъ — е фактъ. Това дѣйствио, да се насилатъ агитациитъ чрезъ лобби, не е постигнало исканата цѣль, защото кандидатътъ рѣшава настоячно да продължи агитациитъ си, макаръ и битъ; въ слѣдствие на това, администрацията е намѣрила за нужно да прибѣгне до още по-настоятелно сръдство — арестувала го. Арестуваниятъ е подавъ заявление туъ, въ Народното събрание. Наистина, намѣри се единъ дефектъ въ туй заявление — азъ вѣрвамъ, че туй е фактъ, защото г. допльчикътъ го каза — че не е регистрирано, не е означено, кога то е постъпило въ канцеларията. Не ще съмнѣние, че, когато се пише едно заявление, заявителятъ пише само датата, когато заявява, а когато туй заявление ще стигне и ще се приеме въ канцеларията, трѣбва да се означае датата на приемането — то е вече работа на архиваря или на регистратора. Че регистратурата туъ е допуснала такава грѣшка, за туй ние не можемъ да отговаряме. Вѣрвамъ, че ние сме въ правото си да считаме, че единъкъ този документъ постъпилъ туъ и причисленъ къмъ дѣлото, бѣе особѣна въ бѣжжжа, че е постъпилъ съгдъ законната дата, този документъ е постъпилъ на датата.

Господинътъ правѣше упрекъ, че нѣмало актъ за случившето се. Моля ви се, г-да, единъ официаленъ актъ не е актъ само тогава, когато туй име „актъ“ туримъ да стои начело написано. Актъ е за насъ всѣко едно заявление отъ единъ редовенъ гражданинъ, подадено по надлежния редъ и адресирано, както се прѣдвижда въ избирателния законъ. Пострадавшиятъ нашъ кандидатъ е подавъ заявление, адресирано твърдѣ правилно до прѣседателя на Народното събрание. Това, азъ мисля, е много добъръ актъ; този актъ изисква своята резолюция, а нѣя искавъ сега отъ насъ. Съгласно чл. 125 отъ избирателния законъ, ние сме единствениятъ съдия да съдимъ, какво е станало при еди-кой си изборъ и правилно ли е то или не. Вънъ отъ това, азъ казвамъ: заговорихме за този фактъ, защото искаме да се регистрира, че има единъ актъ, едно заявление подадено туъ отъ единъ пострадавшъ кандидатъ. Вънъ отъ това, ние имаме още единъ дѣлъкъ, като народни прѣдставители, да изискаме, щото този фактъ, означенъ въ дадения актъ, да се анкетира. Тѣзи двѣ нѣща ни диктуватъ да вземемъ думата по дадения изборъ. Но ние го правимъ почти неохотно, както онзи день и вчера г. Малиновъ хубаво забѣлѣза, че не е искалъ да става да говори по бирдопския изборъ, защото, наистина, е излишно. Никога едно болшинство въ България не е признавало, че органитъ, които сж му били на разположение, като власт и болшинство, не сж му служили при изборитъ; а пъкъ увѣрвамъ ви, никдѣ не е имало човѣкъ въ оппозиция, който да не е зналъ, че властта, особено администрацията, която прѣсно се назначава, помъ дойде нова партия, отъ сжщата нова партия, че всички административни чиновници сж непосредствено заинтересовани въ успѣха на изборитъ, въ успѣха на болшинството на правителството, защото отъ туй болшинство тѣ сж назначени. Ние знаемъ този фактъ и не пледираме да ви разубѣдимъ въ вашата добра вѣра, че вашата администрация е била нѣщо изключително. Не, ние не искаме да ви разубѣдимъ, нито разчитаме, че изборътъ ще се касира. Азъ онзи день казахъ, че ние даже не пледираме за туй, да имаме единъ-двама повече, ние не се считаме за разбити, ние знаемъ особенитъ причини въ ония околини, въ които не сме избрани. Може да има и нашъ грѣхъ; то е наша ра-

бота. Но ние бѣхмѣ длѣжни да констатираме тѣзи факти, за да се избѣгнатъ празнитъ нападки. Ние не ви нападаме, ние не сме взели думата, за да ви хапимъ. Туъ се говори за случило се нѣщо, за което трѣбва да дадемъ смѣтка.

Тѣй като единъ отъ пострадавшиитъ е г. Диню Рашевъ — този почтенъ човѣкъ е подавъ заявление — неговото заявление стана прѣдметъ въ устаъ на единъ отъ нашитъ другари, който, вѣрвамъ, ще станаъ, че е изпусналъ думи, които не трѣбваше да изпусна. Тѣй възражаваше на тѣжителя лично, и казваше: „Нѣкой си Диню Рашевъ, който трѣбва да е такава стока, като еди-кой си отъ Варненско“. Азъ вѣрвамъ, че този нашъ другаръ, който каза това, бѣше чулъ, по-прѣди, че мойтъ другаръ г. Драгиевъ каза, какво прѣдметниятъ г. Диню Рашевъ е човѣкъ съ висше агрономическо образование, билъ е въ странство, свършилъ е сръдно педагогическо училище, държалъ си изпититъ, билъ е нѣколко пѣци учителъ, вѣдѣ това е билъ и народенъ прѣдставителъ въ миналото общиненъ Народно събрание, билъ и нашъ другаръ въ великото Народно събрание. Най-послѣ, да оставимъ всичко това; моля ви се, този човѣкъ е ходилъ въ Русенска околия съ свидѣтелство, регистрирано въ окръжния съдъ, че е кандидатъ, че името му е регистрирано, и послѣ това, като български гражданинъ той е подавъ заявление, адресирано до г. прѣседателя на Народното събрание; таъвъ единъ актъ заслужава всѣко внимание. Въ името на това, че ние говоримъ за нѣщо обективно, което се е случило и което трѣбва да прѣпѣнимъ, ние искаме анкета на този изборъ, защото се касае за едно лице бито и послѣ арестувано. И въ допълнение на това, като сме си изпълнили дѣлга, да искаме анкетирането на този изборъ, безъ да сме убѣдени, че това ще се приеме — ние не се обиждаме отъ това, че нѣма да се приеме, ние имаме свобода да рѣшавате; всѣки рѣшава по съвѣстѣта си; ние не можемъ да се стѣримъ; ние искаме да прокараме онова, което мислимъ, че е право — въ допълнение на това, азъ ще помоли г. министра на вътрѣшнитъ работи да бже тѣй добъръ да ми отговори на единъ въпросъ: не е ли ималъ свѣдѣния, нѣкакво телеграфическо оплакване отъ г. Рашева, че е битъ и арестуванъ?

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата народния прѣдставителъ отъ П-та Търновска избирателна колегия г. Кръсто Попкръстевъ.

К. Попкръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Взехъ думата да кажа нѣщо относително оная мисль, която напиятъ уважаемъ другаръ г. Драгиевъ лансира туъ и ъ даде едно погрѣшно обяснение. Прѣди всичко, не само въ тоя изборъ, но и въ по-голѣмата частъ отъ изборитъ, които ние провѣрихмѣ, се вижда, че въ деня на изборитъ не е имало никаква нередовностъ, и на 10—15 избора едва ли ще се намѣри единъ, въ който да има подадено нѣкакво заявление въ самия день на изборитъ. Така че, нередовности, констатирани въ деня на избора, почти никдѣ нѣма, както и въ настоящия случай. Въпрѣки това, казва той, подаватъ се констатации. Защо става това? Туъ трѣбва да се даде едно правилно обяснение. Защото, г. г. народни прѣдставители, въ деня на изборитъ всѣки кандидатъ за народенъ прѣдставителъ очаква да бже избранъ и, като така, не подава абсолютно никакво заявление за нѣкакви нарушения, тѣй като такива не сжествуваатъ. Единъкъ като се mine изборътъ и като дойде другиятъ день, помъ като изгуби, тогавъ казва: имаше нередовности. Ами кждѣ бѣхте първия день, прѣди 3, 4, 5 дена, да съставите актове на онѣзи лица, които вършатъ прѣстѣпления по избора? Тѣмъ тогава е моментътъ, за да се състави

актъ; тъкмо тогава е моментът да направите нужните оплаквания и нужните заявления.

Д. Драгиев: Въ самия печат ги имаше.

К. Попкръстев: Pardon! — Мине ли единъкъ изборниятъ денъ, тогава азъ имамъ право да се съмнявамъ въ добросъвестността на онѣзи, които слагатъ подписитъ си подъ различни контестаии. Туй за мене поне е една истина, че човѣкъ не може съ спокойна съвестъ и съ чисто сърце да пише известни обвинения тогазъ, когато е изгубилъ избора: тогава той сѣ ще пише нѣщо повече, отколкото това, което съотвѣтствува на истината, сѣ ще пише нѣщо по-лошо отъ онова, което се е случило. Туй едно.

Втори пътъ се каза тукъ една мисль отъ нашия другаръ г. Драгиевъ, че тамъ, дѣто правителството е било сигурно, тамъ обикновено насилия не е имало, но тамъ, дѣто то не е било сигурно, тамъ сж упражнени голѣми насилия. И даже, казва: „Вие взехте насилията на стамболовиститъ и обѣщанията на демократитъ и, като така, вие, г. г. народняци и г. г. цанковисти, взехте лошитъ, а не добритъ имъ качества“.

П. Станчевъ: За да станемъ добри, ще трѣбва да ги биемъ ние направо.

К. Попкръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че колкото и да бждете пристрастни, колкото и да бждете противници на днескашното правителство, трѣбва да признаете, че и да нѣмаше абсолютно свободни избори, сравнително другитъ избори, които сж ставали досега въ България, тия избори бѣха най-свободни. Признайте, г-да, този фактъ. И той е важенъ за насъ и за васъ, важенъ е за българския народъ — да се знае, че дѣйствително България е направила извѣстенъ прогресъ, а не регресъ. Вие, г-да, не искате да признаете, че това е въ наша и въ ваща полза — въ полза на българския народъ.

Чуди се г. Драгиевъ, какъ така правителството спечели изборитъ. Ами, г. г. народни прѣдставители, завчера вие слушахте тукъ, близо единъ часъ, нашия уважаемъ колега г. Страшимировъ, и той ви каза, на какво се дължи успѣхътъ на правителството; той каза, че за изборитъ за XV-то обикновено Народно събрание правителството вече не прѣдставляваше една тричленна комисия, а едно трайно правителство; слѣдователно, опозицията не можеше да агитира съ това: „туй правителство ще си отиде, недѣйте гласува за него, гласувайте за насъ“. Този начинъ на агитация вече падна. Туй е едно отъ условията.

Второто обстоятелство, г-да, което е много важно, е слѣдущето: всѣко едно правителство въ България — само защото е правителство — има 20% отъ българскитъ избиратели свой капиталъ; безспорно е, че безъ никакви насилия, безъ никакви злоупотребления отъ страна на властѣта, непрѣмънно има хора, които държатъ съ властѣта, съ правителството. Ние признаваме този фактъ — не го отричаме. Ами така е било и въ миналото, и сега. Ако искаме да направимъ нѣщо за въ бждѣще, то е, да намалимъ тѣзи 20%, да ги направимъ 15, 10 и още по-долу, за да нѣма „неорганизиранъ народъ“, за какъвто ни говорѣше тукъ прѣзъ 1908 г. г. Малиновъ. Даже нашата изборна система, която прѣдлагаме сега за народното прѣдставителство, цѣли да намали до минимумъ влиянието на „неорганизирания народъ“ — този народъ, който се влачи слѣдъ всѣко правителство.

Трето едно обстоятелство, което е много важно за насъ — и мисля, че и вие трѣбва да го признаете — то е платформата на днешното правителство. Ние искаме въвеждането на пропорционална изборна система, искаме административно правосъдие, искаме едно спиране на по-нататъшното увелича-

ване данѣцитъ въ България. Е, признайте, че подобни искания прѣдъ българския народъ сж популярни; ние можемъ да ги прокараме, тѣ могатъ да се одобрятъ отъ всички. Даже на много мѣста и самитъ земеделски агитатори трѣбваше да кажатъ: „Ние сами ви рѣкоплѣскаме на това, сами признаваме, че то е хубаво и че ако вие го направите, то ще бжде отъ грамадна полза за всички“. Щомъ като вие сами харесвате това, нема не давате право на българския народъ и той да го харесва, и той да поддържа тѣзи идеи?

Четвърто обстоятелство е това, че двѣтъ партии, които днесъ управляватъ, сж силни. Туй не може да се оспори отъ никого. Едната отъ тѣхъ е получавала въ опозиционно врѣме повече отъ 150.000 гласа, а другата е получавала близо 100.000 гласа. Ами че ако ние въ опозиционно врѣме сме успѣвали да съберемъ около себе си 250.000 души избиратели, позволете ни сега, когато имаме властѣта съ насъ, която е наша помощница, въ смисль само защото сме на властѣ, да имаме непрѣмънно 290.000 гласа. Така щото, тукъ не може да се говори за нѣкакви насилия, че нашиятъ успѣхъ се дължи изключително на тѣхъ, както вие искате да кажете.

Послѣдно обстоятелство, г-да, е това, че населението има въра въ тия хора, които днеска стоятъ начело на управлението, че тия, които ни подкрѣпятъ отдолу, иматъ въра въ нашитъ проповѣди и въ нашитъ обѣщания, иматъ въра, че нашитъ проповѣди, нашитъ платформени обѣщания нѣма да останатъ такива само долу, между населението, а когато дойде тукъ единъ народенъ прѣдставителъ, той непрѣмънно ще иска — и министритъ ще се съгласятъ — да се въведатъ тия реформи. Вие чухте на много мѣста да се казва: „Чували сме много обѣщания, виждали сме и тѣзи и онѣзи, но не видѣхме да направятъ нѣщо; искаме сега да видимъ г. Гешова, който е побѣлѣлъ, искаме да видимъ г. Людсканова, който сжко е побѣлѣлъ — тия калени борци за народни свободи и правдини, тия хора, които сж се борили за стопанското, икономическото и политическото повдигане на народа въ разстояние на толкова врѣме — нека застанемъ около тѣхъ, нека на стари години имъ дадемъ властѣта и да видимъ какво сж въ състояние да сторятъ и какво не“.

Азъ мисля, г-да, че тия сж главнитъ причини за нашия успѣхъ въ изборитъ и само съ тѣхъ трѣбва да се обясни послѣдниятъ. А причинитъ за вашия неуспѣхъ — за неуспѣха на земеделската група — вие ги чухте изчерпателно отъ г. Теодора Теодоровъ. Може да се прибави нѣщо повече, но засега азъ нѣма да говоря по това, а ще говоря другъ пътъ, когато ми се удаде случай и, може-би, ще кажа доста нѣщо.

И ние имаме грѣшки, както и вие, и една отъ тѣзи грѣшки, която е много голѣма, е, може-би, тази — да бжде арестуванъ единъ невиненъ човѣкъ, както казвате вие, единъ кандидатъ за народенъ прѣдставителъ въ I-та Русенска избирателна околия. Туй е една много голѣма грѣшка отъ страна на нашата администрация.

Д. Драгиевъ: Прѣстѣпление е.

К. Попкръстевъ: Да, прѣстѣпление е — съгласенъ съмъ съ Васъ — само че имайте това прѣдъ видъ, че той не е билъ официаленъ кандидатъ, не е билъ съ завѣрена кандидатура. Но, както и да е, той е български гражданинъ, той е отишълъ между населението да му проповѣдва своитъ идеи и никой нѣма право да го спира въ неговитъ проповѣди, а още по-малко българската полиция има право да му отнема тази свобода, да ходи той между населението. Ако, г-да, това дѣйствително е истина, то е много печално. Но ментъ ми се струва, че такъвъ единъ фактъ не може да измѣни резултата на изборитъ.

Вие имате 1.400 гласа срѣщу 4.400; 3.000 гласа не могат да се дължат на едно арестуване. Азъ ще призная това като единъ печаленъ фактъ, и той е една грѣшка, за която най-много ние се червимъ, най-много ние съжаляваме, като ви дава възможност да я използвате срѣщу насъ, но тя не може да измени резултата на избора: резултатътъ и безъ нея щѣше да бѣде пакъ същиятъ, какъвто сме го получили съ нея.

Най-сетѣ, г-да, азъ имамъ да кажа още нѣщо относително провѣрката на изборитѣ. Вие виждате какъ тя върви. Възможно е, тукъ-тамъ да сѣ случили малки инциденти, допускамъ, че нѣкъдѣ властта не е дѣйствувала тактично, че има още нѣкои работи, които трѣбва да се усъвършенствуватъ, да се поправятъ, че има даже грѣшки и прѣстѣпления нѣкъдѣ, но ние не сме ангели, не сме светии — ние не сме казвали никъдѣ това — има малки грѣшки, но тѣ не могат да характеризиратъ цѣлото управление; тѣ сѣ изключение, а не правило. И туй е, което вие трѣбваше да признаете — не трѣбва да вземате изключенията за правила, а правилата за изключение. Когато говорите за изборитѣ, вие казвате, че тукъ, тукъ и тукъ, въ 5—6 околии изборитѣ били свободни, а въ II-та Старозагорска околия изборитѣ не били свободни. Добръ, допускамъ да е имало малки насилия тамъ, туй е възможно, но защо да унищожавате всичкитѣ свободи, съ които сѣ ползували гражданитѣ отъ другитѣ петъ околии? Признайте тѣхъ и кажете, че има направена една крачка напредъ отъ днешното правителство за гарантиране свободитѣ на гражданитѣ.

Искамъ да ви напомня, г. г. народни прѣдставители, че начинътъ, по който става провѣрката на изборитѣ, за въ бѣдѣще, по всѣка вѣроятност, нѣма да бѣде такъвъ. Не можемъ ние сега, защото имало единъ стражаръ, който, като е билъ при една схватка, не е отишълъ да арестува тогозъ, а е арестувалъ оногозъ, не можемъ, казвамъ, ние само за такива един факти, които сами по себе си могат да бѣдатъ печални, могат да бѣдатъ прѣстѣпления, да касираме или анкетираме извѣстенъ изборъ. За въ бѣдѣще този въпросъ трѣбва да се нареди по съвсѣмъ другъ начинъ. Защо, заради единъ такъвъ маловаженъ случай, ще трѣбва да касираме цѣлъ изборъ, резултатътъ отъ който е, че сѣ избрани 24 и повече кандидати за народни прѣдставители? Съгласете се, че този начинъ на процедиране е съвършено неправиленъ и невъзможенъ за въ бѣдѣще. Зарадъ единъ човѣкъ, който може да се е провинилъ, да туряте въ тревога едно население отъ 400 хиляди души — туй ще бѣде невъзможно. Ако има хора провинени въ тѣзи избори, ако има хора, които да сѣ извършили прѣстѣпления, вие сте български граждани и прѣдъ васъ стоятъ сѣдилищата — обърнете се къмъ тѣхъ и искайте наказание на провинилитѣ се и, ако има между тѣзи провинени и кандидати за народни прѣдставители, нека сѣдѣтъ имъ отнеме гражданскитѣ и политическитѣ права, и тогава даже, когато тѣ бѣдатъ утвърдени за народни прѣдставители, когато сѣ приети въ нашата срѣда, ние ще ги изгонимъ, защото не се ползуватъ вече съ граждански и политически права.

Азъ апелирамъ къмъ всички г. г. народни прѣдставители, да не губимъ много врѣме съ изборитѣ, защото мисля, че има много важни въпроси да ни занимаватъ прѣзъ тая и прѣзъ бѣднитѣ сесии. Нека карае по-бързо и да се спираме на факти и обстоятелства, които могат да иматъ извѣстно значение, а не най-дребни нѣща, които нѣматъ абсолютно никакво значение и които, може-би, затъмняватъ по-важнитѣ обстоятелства и факти. Нека отидемъ напредъ и да гласуваме за утвърдението на този изборъ. Нека се знае отъ васъ (Сочи земеделската група), че ние не искаме да касираме никого, щомъ нѣма явни

закононарушения, както не сме касирали досега никого, а, по всѣка вѣроятност, и въ бѣдѣще нѣма да касираме никого.

Съ туй, г-да, азъ свършвамъ и мисля, че всѣки единъ отъ васъ може да послѣдва този апелъ — да се гласува за утвърдението на прѣдметния изборъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ отъ II-та Плѣвенска избирателна околия г. Герго Лаконъ.

Г. Лаконъ: Г. г. народни прѣдставители! Като взехъ думата, не станахъ да защитавамъ избора или да искамъ касирането му, защото не съмъ прочулъ добръ причинитѣ, по които се иска касирането на този изборъ; азъ станахъ, за да се обясни работата, защото г. Драгиевъ твърди, че е имало нарушения, поради които трѣбва да се касира изборътъ, а ние сме щѣли да вдигнемъ рѣка за неговото утвърждение. Той каза още много нѣщо, съ което оскърби всички ни. Азъ мисля, че причинитѣ за тѣхното пропадане, които той иска да припише намъ, не сѣ наши, а тѣхни. Г. Драгиевъ не се съгласява, но нека най-напредъ той да тури рѣка на сърцето си и да каже откровенно: върва ли въ това, което той проповѣдва, или го проповѣдва съ цѣлъ да експлоатира тази маса, която той нарича невѣжествена? Азъ и тамъ не съмъ съгласенъ, дѣто той казва, че тази маса е невѣжествена, защото фактитѣ говорятъ противното.

Д. Драгиевъ: Да се изповѣдамъ сега на тебе, вървамъ ли или не вървамъ!

Г. Лаконъ: Азъ искамъ да туришъ рѣка на сърцето си и да кажешъ, вървашъ ли въ това, което проповѣдавашъ, защото ти вървашъ въ него, като еврентъ въ кръста.

Той дири причинитѣ за тѣхното пропадане въ народа, но азъ ще кажа, че тѣ не сѣ въ народа. Дѣто той казва, че въ Плѣвенско имало шайки, азъ ще кажа, че ги устрои тѣхниятъ кандидатъ Цоло Матовъ, който не даде на г. Найча Цановъ да направи събрание въ с. Крушовица. Цоло Матовъ не е далъ на Найча Цановъ да направи събрание, а нашата организация е кабахатлия за това — той е кабахатлия. Когато той се върна отъ Велико-Търново и даваше отчетъ на избирателитѣ си, тѣ му казаха: „Господине, ние не те пратихме въ великото Събрание, въ великия парламентъ да викашъ „Да живѣе републиката! Долу конституцията!“ Ами тѣ пратихме да прѣдставлявашъ земеделцитѣ“. Е, като е тѣй, кой е кабахатлия, да-ли кметътъ, да-ли стражаритѣ, ако гия избиратели сѣ искали да пропѣдятъ този демагогъ отъ тамъ? Защото ние знаемъ вашата агитация каква е. Вие казвахте тѣй: „Ние искаме това и това; ако на държавния глава му уйдисва, да седи, ако не му уйдисва, да си вземе чантата и да си върви“. А други съ васъ казваха: „Дрънковъ и Страшимировъ сѣ хора на царя; ако ги изберете и тѣ единъ день ще дойдатъ на властъ“. И това имаше. Такава бѣше агитацията ви изъ нашата околия. Не знамъ на другагѣ каква е била. И азъ казвамъ, че тази агитация е не само вулгарна, ами и нѣщо повече, защото никой отъ нашитѣ агитатори не се съгласява да отива да прави такава агитация. Когато вашиятъ кандидатъ дойде да агитира въ изборитѣ за великото Народно събрание въ нашата околия, съгласиха се хората да го поддържатъ, но му казаха така: „Вие сега казвате, че чл. 17 е опасенъ, но ние, земеделцитѣ, не сме още готови да управляваме България; когато слѣдъ десетъ години станемъ готови да управляваме България, тогава можемъ да махнемъ този чл. 17“.

Г. Страшимировъ казва, че въ врѣме на послѣднитѣ избори е очаквалъ да го арестуватъ. Въ 1903 г.

не само азъ чакахъ да ме арестуватъ, но, макаръ да бѣгахъ изъ три околии, Ловчанска, Луковитска и Плъвенска, пакъ ме арестуваха.

Д. Страшимировъ: Така миршеше изъ въздуха, че ще арестуватъ хората; затуй азъ очаквахъ да ме арестуватъ.

Г. Лаковъ: Това сж едни отъ причинитѣ за пропадането на тѣхния кандидати. Има и много други причини, обаче засега толкова, другъ пътъ повече. (Смѣхъ)

Прѣдлагамъ да се прѣкратятъ дебатитѣ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата ямболскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Петко Теодоровъ.

Обаждаатъ се отъ болшинството: Има прѣдложение за прѣкращение на дебатитѣ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Но сж говорили още десетъ души. Г. Петко Теодоровъ е деветиятъ.

П. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Стъ рискъ да бѣда отегчителенъ — вѣрвамъ, че досегашното дебатирание на въпроса, който повдигна г. Драгиевъ, ви е вече отегчило — взехъ думата, главно, за да подчертая желанието на г. Драгиева. Досега се гледаха повече отъ десетъ избора и по тѣхъ не се намѣри никакъвъ поводъ за разискване и критикуване. Г. Драгиевъ се сакалдиса, стана му малко тѣжно и поиска да внесе веселие и разнообразие въ Събранието. Той поиска да оспори русенскиятъ изборъ, по който нѣма нищо порочно, по който въ сѣщностъ нѣма подадена никаква контестація. Изборътъ, както ни заяви г. докладчикътъ, е произведенъ мирно и тихо, и, вмѣсто да се утвърди и прѣмине къмъ други изборъ, г. Драгиевъ ни занимава съ една своеобразна контестація. По другитѣ избори г. Страшимировъ си изваждаше тефтерчето, четеше ни отъ него, говорѣше ни какво сж му разправяли неговитѣ приятели, или пъкъ какво нѣкой приятелъ му е писалъ. Сега пъкъ г. Драгиевъ се залови за една контестація, ужъ, подадена до Народното събрание, и разви изцѣло тезата, изложена въ тая контестація. Прѣди всичко, произхождението на тая контестація е съмнително, защото тя се е явила въ дѣлото по единъ контрабанденъ начинъ и при това сама тя не носи никаква дата. Но да допуснемъ, даже, че тя е подадена редовно и въ срокъ и че регистрирането ѝ е станало по опущение на канцеларията на Народното събрание и че сега сме длъжни да я прѣцѣнимъ. Какво се казва въ тая контестація? Въ нея виждаме работи шаблонни. Първо, казва се, околийскиятъ началникъ и стражаритѣ му ходили изъ околията да агитиратъ. Но дѣ, кога и прѣдъ кого — това не виждаме; не виждаме да се говори конкретно, че въ еди-кой си села сж направили такива и такива насилия, че сж нанесли такива и такива побои, че сж агитирали така и така, както знаемъ това да сж вършили прѣди години други околийски началници, напр., човозагорскиятъ, който въ демократическо врѣме „бръжа агитационни рѣчи, или, напр., старозагорскиятъ окръженъ управителъ, за когото имаше съставени актове за устройване събрания и агитиране; нищо подобно въ контестацията ние сега не виждаме. Тамъ се казва изобщо: „Околийскиятъ началникъ и стражаритѣ агитираха въ продължение на 30 дена изъ околията“. Ами че тѣ може да сж ходили изъ околията за да изгълнятъ своята обикновена административна служба. Доказва ли се съ нѣщо, че тѣ дѣйствително сж агитирали? Азъ лично не мога да оспоря възможността да сж агитирали, сжщо не отказвамъ, че самото появяване на околийски начал-

никъ и на стражаръ въ едно село въ навечерието на избора вече подчертава наклонността му къмъ правителственитѣ кандидати, не отказвамъ, че послѣднитѣ използватъ зестрата на властта — сж, правителственитѣ кандидати всѣкога приятелствуватъ стражаритѣ и околийскиятъ началникъ. Това сж въ естеството на нѣщата у насъ. И азъ даже допускамъ, че тѣзи стражари и околийски началници сж отивали по-нататъкъ, допушамъ, че сж агитирали, макаръ въ контестацията да не се казва нищо подобно. Ние живѣемъ 30-годишенъ политически животъ и познаваме този животъ. Какво искате, когато прѣди осемъ години ямболскиятъ околийски началникъ тероризира менъ и приятелитѣ ми и ми казваше менъ лично: „Г-не, ще си излѣзешъ отъ Ямболъ, защото, ако самъ не си излѣзешъ, ще те отнеса като пача на гарата“. Трѣбваше съ моя другаръ, Драгиевъ, да бѣдемъ въоръжени, за да се опазимъ; трѣбваше да носимъ камъи, револвери и пушки въ каруцата си, когато ходѣхме по агитация, за да се пазимъ отъ 3—4-мата стражари, които вървѣха подиръ насъ и ни прѣграждаха пътя по селата. Г. Драгиевъ най-добрь знае, какъ се произведоха изборитѣ въ 1903 г.; той сжщо знае какъ се произведоха изборитѣ и въ демократическо врѣме. Да ви кажа, че сега и при най-голѣмото желание на околийския началникъ да назначи единъ добросъвестенъ стражаръ и даже изрично да му заповѣда: „недѣй прави никакви агитации“, стражарътъ ще се смѣта самъ задълженъ, нѣкакъ си, да помогне на туй правителство, което го е назначило. Такива сж били примѣритѣ на неговитѣ прѣдшественици и такова сж се създали вече стражарскитѣ нрави у насъ. Азъ самъ възставамъ противъ подобна агитация. И всички единодушно признаваме, че избирателниятъ законъ направи една корекция въ това отношение, внесе едно подобрене; то парализира влиянието на стражаритѣ и кметовѣтъ съ тѣй наречената тъмна станчка. Сега поне въ тъмната станчка вече никакъвъ стражаръ, никакъвъ кметъ, никакъвъ пѣдаръ не може да влияе; избирателътъ е свободенъ тамъ да си вземе такава бюлетина, каквато иска. А пъкъ трѣбва да ви кажа и това, за честта на българскитѣ избиратели, че имаме вече и такива избиратели, които срѣщу насилията противопоставятъ бюлетина, както, напр., стана въ 1903 г. въ Ямболската околия. Тамъ, именно, насилията на полицията прѣдизвикаха едно настрояние противъ правителството; ние спечелихме тогава изборитѣ въ Ямболската околия, отчасти и благодарение на тия насилия населението се противопостави на властта и избра опозиционери. Та, казвамъ, недѣйте се чуди на такава контестація, която казва, че „околийскиятъ началникъ и стражари агитирали“. Това е, така да се каже, въ реда на напѣтъ обичай. Първата крачка къмъ подобрене въ това отношение е, както казахъ, тъмната станчка. Ако ние можемъ по-нататъкъ чрѣзъ нѣкои подобрения въ закона да ограничимъ, да парализираме още повече това зло, тогава бѣдете спокойни, че г. Драгиевъ не ще може да отпрати такива укори къмъ насъ, че и ние сме такива, каквито сж и другитѣ. Повтарямъ, въ контестацията нѣма показанъ конкретенъ случай за агитация на околийски началникъ и стражари и ние нѣма защо да се спираме повече на този пунктъ.

Въ втория пунктъ на контестацията се казва, че „кметовѣтъ тероризирали населението прѣди изборитѣ“. Моля ви се, г-да, поне това се знае добрь, това е констатирано и установено отъ всички, че днешното правителство не си послужило и не пожела да си служи въ изборитѣ съ свои кметове и съ свои тричленни комисии. То не разтури, като г. Такева, 500 и толкова общини, градски и селски, за да назначи въ тѣхъ свои тричленни комисии; то не разтури 800 и толкова общини, както направи Петковъ; то не се намѣси въ общинското самоуправление...

А. Малиновъ: Продължете малко назад и ще намерите същото у другарите си на червената маса.

П. Теодоровъ: Да, ще продължа и ще кажа, че и въ народняшко време се разтуриха, може-би, повече общини, . . .

А. Малиновъ: Да.

П. Теодоровъ: . . . но въ народняшко време законът позволяваше туй разтурване, тогава нямаше това запрещение въ закона, което сега съществува, и ако г. Такевъ разтури повече отъ 500 общини, разтури ги като наруши закона, а покойниятъ Стоиловъ ги разтури, изпълнявайки закона, защото имаше кметове злоупотребители, които въ осемгодишното си кметуване бяха направили маса злоупотребления. Когато Стоиловъ разтурваше съветите, той изпълняваше закона и удовлетворяваше справедливите искания на населението, а когато г. Такевъ и Петковъ разтуряха съветите, тѣ нарушаваха закона. Та, казвамъ, онаяквото, че кметове и пждарите тероризирали населението, изложено въ втория пунктъ на контестацията, най-малко може да се отнесе въ вина на сегашното правителство. Може даже да се отиде дотамъ и да се каже, че, ако демократическите кметове и тѣхните пждари дѣйствително сж били лоши, ако тѣ сж заплашвали и тероризирали населението, г. министърътъ на вътрѣшните работи не е направилъ необходимото, за да ги смѣни или накаже, че той се е показалъ въ случая чръзмѣрно толерантенъ. Но въ контестацията не ни се посочватъ нито имена на кметове, нито селата имъ, нито какво лошо сж вършили тѣ. Значи, и тукъ нѣма какво да анкетираме. Трѣбва да повтoра и тукъ, че тъмните стайки и въ случая парализиратъ всѣкакво насилие на кметъ, пждаръ или на когото и да било.

Ето и третиятъ пунктъ отъ контестацията, който е интересенъ, на който ще се спра най-много и който, споредъ мене, единствено заслужва нашето внимание. Той е, че въ с. Писанецъ кандидатътъ г. Рапчевъ билъ нападатъ отъ селяни, даже придружени, както се казва тамъ, отъ единъ стражаръ; щѣлъ да бѣде битъ или билъ битъ, но билъ спасенъ отъ неговия съселянинъ Петко Димитровъ. Менѣ ми се струва, че ако единъ човѣкъ го е спасилъ, сигурно тѣлната не е била много опасна. Но въ всѣки случай, този фактъ говори за едно насилие върху единъ кандидатъ. Можемъ да си поставимъ въпроса: това насилие върху този кандидатъ въ състояние ли е да опорочи избора. Споредъ мене не, и то затова, че, както ви казахъ, при 3.488 гласа на правителството и 1.463 на г. Рапчева, едно такова посѣгателство върху него не е въ състояние да измѣни резултата на избора. Но този фактъ самъ по себе си заслужва внимание и изслѣждане; заслужва да бѣдатъ наказани и уволнени не само тѣзи чиновници, които сж си позволили да нападатъ кандидата, но даже и полицията, която не е взела достатъчно мѣрки да му запази живота и въдвори реда, когато той е билъ нападатъ. Но, г-да, сега ли му е времето да разискваме това? Въ случая ние разискваме за правилността на избора, а не говоримъ за едно произволно дѣйствие на нѣкой селски кметъ или стражаръ, който не си е изпълнилъ длѣга. За това нѣщо нашиятъ правилникъ дава право на г. Страшимирова и на всѣки единъ народенъ прѣдставителъ да направи запитване къмъ надлежния министъръ, да иска отъ него обяснение и да положи даже вотъ на довърне и пр. Най-послѣ, г-да, освѣтъ че не му е сега мѣстото да го разискваме, но съ какво г. Страшимировъ сега доказва прѣдъ насъ, че писаното въ контестацията е вѣрно? Азъ оставамъ съ убѣждението, че този човѣкъ може-би и да не е нападатъ и битъ въ с. Писанецъ. Само за това, че контестацията е писана отъ г. Рапчева, можемъ ли да вѣрваме, че писа-

ното е вѣрно, и слѣдователно, да анкетираме този случай? Запитайте г. министра, той ще събере нужните свѣдѣния и ще ви каже истина ли е това или не, и ние само тогава ще знаемъ отъ официалните документи, да-ли това е истина или не. Защо именно сега при проверката на избора да повдигаме този въпросъ? Губимъ си времето и ставаме отегчителни, защото не знаемъ реда, по който можемъ да запитваме и по който да се удостоверимъ, че дѣйствително има такъвъ единъ опорочающъ фактъ.

Д. Страшимировъ: Кандидатите на правителството отъ Русе признаватъ, че е битъ и арестуванъ.

П. Теодоровъ: Да, избраниятъ, дѣйствително, казва, че подобенъ случай е имало, но той каза нѣщо повече, което Вие отказвате — той каза, че дружбата на Рапчевъ е битъ отъ своите съдружници, защото ги е лѣгалъ при изборите за великото Народно събрание.

Д. Драгиевъ: Народътъ го е билъ!

П. Теодоровъ: Значи, излиза тукъ една разпрания чисто вапа, партийна, на която ние особено сега не можемъ да се спираме. Ако направѣте запитване, г. министърътъ ще Ви отговори и ние щѣмъ да си кажемъ думата по случката.

Четвъртиятъ пунктъ отъ контестацията казва, че кандидатурата на г. Рапчева не била официално заведена, и слѣдователно, тая титла, която той си е приписалъ като кандидатъ, не я е ималъ; той самъ признава, че не билъ признатъ отъ сѣда за кандидатъ, че за него сж гласоподавали, но неговата листа официално не е била заведена. Нѣщо повече, той самъ казва: „Нашата оранжева бюлетина бѣше призната на кандидата г. д-ръ Дочева; той си служеше съ нашиятъ бюлетини и затова ние загубихме избора“. Прѣди всичко д-ръ Дочева е отъ либералната партия . . .

Нѣкои отъ меншеството: Сега не е либералъ, а е дружбашъ.

П. Теодоровъ: Ако е дружбашъ, още по-лошо за контестатора, излиза че дружбашите не сж могли да се споразумѣятъ помежду си. За да видите до каква степенъ това заявление има значение, служи фактътъ, че д-ръ Дочева не е получилъ даже 50 гласа. Прочее, даже и тѣзи 50 гласа да бѣха подадени за г. Рапчева, той щѣше да получи 1.500 гласа срѣщу 3.500. Значи, и това послѣдно твърдение, и този най-силенъ аргументъ се оказа отъ много долно качество. Другъ би билъ въпросътъ, ако имаше несъмнѣни насилиня, ако имаше побоища, ако имаше арести въ деня на избора. Тогава да, тогава можеше да става въпросъ за касиране или анкетиране на избора, както иска г. Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Това е нова теория, г. Теодоровъ.

П. Теодоровъ: Въ случая нѣма нищо за анкетиране, което да е могло да повлияе за изхода на избора. Въ всичките сѣкции изборътъ е станалъ редовно и правилно. И ако г. Драгиевъ и г. Страшимировъ взеха думата, да защищаватъ толкова горещо каузата на своя другаръ, това било, защото тѣ били длѣжни тукъ, въ Народното събрание, да защищаватъ групата си. Г. Страшимировъ направи съ това си признание една голѣма грѣшка. Ние не сме се събрали тукъ да защищаваме партийни интереси, ние не можемъ да говоримъ тукъ, въ Народното събрание нѣколко часа, само и само да бѣдемъ удобни на г. Рапчева, да изучаваме неговата биография и да възхваляваме неговите качества, като на виденъ дър-

жавен мъж; ние тук сме призвани да защитаваме общите държавни интереси.

Д. Страшимировъ: Азъ говорихъ за обективни факти на насилие — нищо повече.

П. Теодоровъ: Прочее, г-да, за да не се повече отегчаваме, моля ви да туримъ край на всички тѣзи разpravни, които, споредъ мене, могат да се излагатъ само при едно запитване, при една интерпелация. И ако при едно запитване се окаже, че дѣйствиелно г. Рапчевъ, не въ качеството си на кандидатъ, а като частно лице е билъ нападенъ и битъ, и администрацията не си е изпълнила дълга, тя ще трѣбва да бъде наказана или уволнена. Вждете увѣрени, че тогава азъ ще бѣда първиятъ, който ще поддържа интерпелатора и ще искамъ удовлетворение на обществената съвѣсть за нарушението на законитѣ отъ страна на полицията и за покровителствуването ѝ отъ надлежния министъръ. Повтарямъ, изборътъ трѣбва да се потвърди, по него нѣма какво да анкетираме, а още повече въ него нѣма нищо, което да го опорочава.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ А. Людскановъ: Г. г. народни прѣдставители! Вчера имахъ честта да ви заявя, че членовѣтъ на правителството се въздържатъ, по възможностъ, да не взематъ участие въ дебатитѣ по изборитѣ, за да се избѣгне всѣка възможна критика, че ние искаме да влияемъ на вашия вотъ по тия избори. Провѣрката по изборитѣ е въпросъ на Народното събрание, то е ваша работа и ето защо, макаръ вчера почитаемиятъ търновски народенъ прѣдставителъ г. Малиновъ да засегне властта и нейнитѣ дѣйствия въ Пирдопската избирателна околия, понеже се отговори на г. Малинова подробно отъ г. Толева и се видѣ кой е билъ тамъ, който е миналъ границитѣ на позволената агитация, азъ не вземахъ думата тогава да кажа нѣщо. Но днесъ къмъ мене лично и къмъ моитѣ другари г. г. Решовъ, Теодоровъ и Даневъ се обърна г. Драгиевъ, и г. Страшимировъ даже се позова на мене да кажа какво знамъ по този изборъ. Ето защо азъ вземахъ думата. И така моитѣ бѣлѣжки не бѣдатъ двѣ: една отъ частенъ характеръ, а друга отъ по-общъ характеръ, въ отговоръ на онова, което г. Драгиевъ така също обобща, като изкара отъ тоя изборъ цѣла система на тероръ въ послѣднитѣ избори.

Относително настоящия изборъ, г. Страшимировъ желаше да знае моето мнѣние за случката. Азъ съжалявамъ, че не мога да дамъ отговоръ сега, а бихъ могълъ да го дамъ. Когато се разглеждаха изборитѣ въ комисията, азъ се интересувахъ да знамъ отъ има contestации, за да мога да ги провѣря; да видя, що има въ министерството, какви и колко оплаквания има, разслѣдвани ли сж и сетнѣ да мога да освѣтля комисията и Народното събрание. По тоя изборъ въ комисията ми казаха, че нѣма абсолютно никаква contestация, че нѣма никакви оплаквания, слѣдователно, азъ нѣмахъ защо да събирамъ свѣдѣния въ министерството за случая. Обаче днесъ изпѣква една contestация, заявление го кажете, което комисията не е разгледала. Ако комисията се бѣше спрѣла на него и ако да знаехъ, че има било contestация, било заявление и се говори за подвѣдомствената на мене полиция, бждете увѣрени, че азъ щѣхъ да събера тѣзи свѣдѣния. Както спомена г. Драгиевъ, имало било оплаквания и въ министерството отъ г. Диня Рапчевъ. Възможно е, но азъ не знаехъ, че днесъ ще стане въпросъ за това, защото никой не е говорилъ нито въ комисията, нито въ секцията по този случай и затова не съмъ взелъ отъ министерството, каквото

има, за да ви отговоря. Вчера стана дума за г. Кожухарова. Днесъ бѣхъ въ министерството, взехъ отъ тамъ всички бѣлѣжки, и вие ще видите, какъ стои работата съ Кожухарова, тоя другъ дружбашки агитаторъ, за когото се говори, че полицията ужъ го прѣслѣдвала и когото азъ лично видѣхъ на парахода, пътувайки отъ Рахово за Сомовитъ. Той ми се оплака, че го карали въ Никополъ и азъ телеграфирахъ на околийския началникъ въ Никополъ да искаме объяснение за случката. Едно мога да ви кажа: — и тази бѣлѣжка, която сега правя, се отнася до обобщението, което сега правя — за случая, споменатъ отъ г. Страшимировъ, може-би азъ да не съмъ билъ въ София, и вѣрвамъ, че не съмъ билъ, когато е станало това оплакване; но ако би имало такова оплакване, за каквото се говори, моитѣ лични нареждания въ министерството сж такива, че винаги трѣбва да се дава най-бързъ ходъ на всички подобни оплаквания. Както ще видите по оплакването касателно Кожухарова, което е станало отъ другъ единъ тѣхенъ приятелъ, дружбашъ, веднага слѣдъ получаването на оплакването е била дадена най-бърза и най-строга телеграма до околийскитѣ началници въ Никополъ и Орѣхово. Също то трѣбва да е станало и въ случая, който ни занимава, и ако знаехъ прѣди 1—2 часа, щѣхъ да имамъ време да направя справка и можахъ да ви дамъ обяснение и по тази случая.

Трѣбва да прибавя още едно: да се говори така топанъ — прощавайте за тази чужда дума — така grosso modo, че въ Русенската околия и администрацията, и управителътъ, и околийскитѣ началници, и всичкитѣ власти сж трѣгнали по околията, правили агитации и възвели въ система терора — това е твърдъ много. Па защо трѣбва да отиде тамъ цѣлата администрация отъ Русе? Азъ мога едно да кажа: русенскиятъ окръженъ управителъ е бившъ прокуроръ въ апелацията, човѣкъ самъ на закона, единъ отъ най-добритѣ управители, и мога още отсега да заявя прѣдъ васъ това, безъ да правя справка, понеже лично минахъ прѣзъ Русе и знамъ неговата обиколка, знамъ, че той не е обикалялъ Русенската околия и, специално, въ с. Писанецъ не е стѣпвалъ; и че въ послѣднитѣ избори не е обикалялъ никакъ тая околия. За околийския началникъ мога да кажа същото: той е билъ дългогодишенъ секретаръ на Русенския окръженъ съдъ, слѣдователно, човѣкъ на закона, и азъ не допускамъ, безъ да знамъ нѣщо повече, че единъ дългогодишенъ секретаръ на окръженъ съдъ, който днесъ е околийски началникъ, ще си позволи да арестува три дена незаконно единъ български гражданинъ, а камо-ли единъ кандидатъ за народенъ прѣдставителъ. Сегашниятъ околийски началникъ, бившъ секретаръ, знае отговорноститѣ по закона. Полицията може да арестува нѣкого, безъ да отговаря, само 24 часа, но не може да го арестува три дена, както се твърди тукъ. И ако нѣщо подобно има, околийскиятъ началникъ ще отговаря най-напрѣдъ за лишението единъ български гражданинъ отъ свобода, а това го знае твърдъ добръ и по-хубаво, може-би, отъ мене русенскиятъ околийски началникъ. Слѣдователно, това ще да е прѣувеличение; може да е грѣшка, може да е и фактъ, който да има законно основание и ще видимъ кой е отговоренъ. По-послѣ, когато ще дойде въпросъ за Кожухарова, ще видимъ защо и какъ е билъ арестуванъ. За конкретния, обаче, случай, ако би да има нѣщо, може-би стражарьтъ въ туй село да си е позволилъ такова.

Нѣкой отъ болшинството: Стражарьтъ нищо не е направилъ.

Министъръ А. Людскановъ: Но да допуснемъ за минута, че стражарьтъ си е позволилъ нѣщо — сега ще прѣмина къмъ обобщението, което прави г. Драгиевъ — може ли да се говори тукъ за тероръ, за

система на управление или по-право, за система на правене избори съ насилне? Ако единъ стражаръ въ едно село отъ една околия си е позволилъ да направи туй, което се приписва, че е направилъ този стражаръ въ с. Писанецъ, може ли да се обобщава отъ туй и да стане достопочтения г. Страшимировъ да говори за нарушение правата на българскитѣ граждани и пр. като система? Възможно ли е това? Има въ България 75 избирателни околии, които правятъ избори по мажоритарната система и петъ колегии — по пропорционалната система, значи 80 избирателни околии; повече отъ 2.000 общини има въ България, значи 2.000 секции има, и много отъ тия общини пъкъ се състоятъ отъ по 2—3 села, значи повече отъ 4.000 села има въ България; ако въ 4.000 села сж съпозволили 5 или 10 стражари въ 5 или 10 села въ пѣла България да направятъ нѣщо подобно, какво значи това? Това система ли е? И при най-доброто и най-голѣмо внимание, което ние може да имаме въ управлението, може да се случатъ подобни работи. Затуй вземамъ думата, за да ви кажа сега нѣколко думи отъ общъ характеръ.

Азъ обиколихъ България прѣди изборитѣ за великото Народно събрание и прѣди изборитѣ за обикновеното. Може-би, има много господа, които сж слушали моитѣ рѣчи, които сж ме видѣли прѣзъ врѣме на обиколкитѣ ми и знаятъ, че никѣдъ азъ не поставяхъ официални кандидатури, никѣдъ не казахъ думи противъ опозиционнитѣ кандидати; въ рѣчитѣ си азъ развивахъ програмата на правителството и това бѣше мой дългъ. Но пѣвата ми грижа бѣше да дамъ най-строги инструкции на подвѣдомственитѣ на мене органи, да пазятъ свободата и правата на българскитѣ граждани. Ние не дадохме свобода — свободата я имаше българскиятъ гражданинъ, ние само му я запазихме. Г. Драгиевъ заяви онзи день, че не може да си криви душата, че нѣма защо да се оплаква отъ изборитѣ за великото Народно събрание, станали само два мѣсеца по-рано, станали за едно велико Народно събрание, за измѣнение на конституцията отъ едни избори, въ които, ако не сполучехме болшинство, можеха да докаратъ сътресения въ тази страна. Ако не си позволихме да нарушимъ законитѣ за такивато избори — за великото Народно събрание — а направихме избори, за които самъ г. Драгиевъ публично заяви, че сж примѣрни, свободни, такива, каквито народътъ никога не е виждалъ досега, слѣдъ два мѣсеца, за едни обикновени избори, отъ които колкото и голѣма да бѣде опозицията, разчитвайки на нашата мощъ, на двѣтѣ политически групи, които сме на властъ, щѣхме да имаме винаги болшинство, коя причина е накарала мене, министъръ на вътрѣшнитѣ работи, който направихъ изборитѣ за великото Народно събрание, да мина границитѣ на закона, да протезирамъ и възвеждамъ въ система терора въ изборитѣ? Ами то би трѣбвало да бѣда човѣкъ, който да нѣма умъ. Най-сетнѣ не съмъ азъ младъ човѣкъ, който прѣвъ пътъ прави избори; най-послѣ, прѣвъ пътъ ние не се явяваме въ тази борба въ България. Сами ние сме страдали отъ тѣзи неправди. Менѣ ми е обидно, дѣто г. Драгиевъ сравнява сегашнитѣ избори съ онѣзи отъ 1903 г.; това е най-голѣмата обида, която може да ми се нанесе. Може моитѣ полицейски органи тукъ-тамъ да сж минали позволенитѣ отъ закона граници, азъ ще взема мѣрки за това. Ако моитѣ надлежни чиновници не сж взели мѣрки, заявявамъ, че ще взема сега. А пакъ азъ съмъ увѣренъ, че г. Милчевъ и околийскитѣ началници сж вземали мѣрки противъ стражари, ако се е провинилъ. Не сме ние, които ще защитаваме нѣкои нещастни стражари, които като мислятъ, че ще ни направятъ услуга, отъ тгор де зѣле, отъ прѣкалено усърдие, сж минали границитѣ на позволеното. Но тероръ ли е това, това система на насилне ли е? Ами можеше да се случи въ 2.000

общини въ България да стане нѣщо повече отъ това, което ни се говори тукъ и пакъ не щѣше да бѣде тероръ. Ние разисквахме $\frac{3}{4}$ отъ изборитѣ, какви оплаквания чухме? Само за Пирдопъ чухме сериозно нѣщо да се говори и що излѣзе? Излѣзе, че достопочтениятъ Рашко Маджаровъ е турилъ въ движение цѣлия окръженъ съвѣтъ съ всичкитѣ служаци и че въ Пирдопската околия всички кметове сж демократи. Азъ не отидохъ въ Пирдопъ, за да не кажатъ, че съмъ искалъ да влияя тамъ. Вие виждате, че стрѣлитѣ сж обърнати повече спрѣмо демократитѣ, а по-малко спрѣмо насъ, понеже тѣ до вчера сж управлявали, а ние тепърва ще управляваме; та менѣ лично щѣше да ми бѣде приятно да дойдатъ повече демократи тукъ, и справедливо би било тукъ да имаме повече демократи, за да си кажатъ и тѣ думата и се защитаватъ. Но, питамъ г. Драгиева, ако той бѣше на моето мѣсто, можеше ли да направи по-свободни избори отъ тия? Най-сетнѣ, азъ нося голѣма отговорностъ — прѣдизвиканъ съмъ да го кажа — нося отговорностъ да скомпрометирамъ двѣ политически партии. Ако да бѣхъ прѣдставителъ на едната само група на властъ и бѣхъ си позволилъ беззакония въ изборитѣ и въведѣхъ тероръ, иди дойди още, можеха тогава по-основателно да ме обвинятъ въ нѣщо, но прѣдставителъ на двѣ политически и то божемъ силни групи, които проповѣдватъ коалиция, които се бориха за правда и законностъ, азъ да скомпрометирамъ тази правда и законностъ въ изборитѣ, това не си позволихъ и нѣма никога да си позволя. (Ржкоплѣскане отъ болшинството) Азъ не съмъ вчерашенъ. Вие виждате, достопочтениятъ г. Гешовъ и азъ сме хора съ доста напѣднала възраст и ние на стари години не желаемъ и нѣма защо да се компрометираме; мисля, че и вие не го желаете.

Отъ болшинството: Вѣрно! (Ржкоплѣскане)

Министъръ А. Людсковъ: Ето защо, азъ правя първа и послѣдна бѣлѣжка, за да не вземамъ думата по-нататѣкъ въ тия избори: каквото и да се говори, то е тенденциозно, ако се поддѣрка, че е имало система на тероръ и насилне въ тѣзи избори. Азъ съмъ първиятъ, който ще взема бѣлѣжка отъ всѣко заявление противъ кой-да е чиновникъ, даже най-голѣмиятъ, ако е прѣминалъ границитѣ на закона, но голословни обвинения противъ властѣта нѣма да приема и да позволя. (Ржкоплѣскане отъ болшинството)

Прѣдседателствуващъ И. Пѣевъ: Ще туря на гласуване прѣдложението на комисията. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да се утвърди изборътъ, станалъ въ I-та Русенска селска избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля докладчика г. Георги Долапчиевъ да продължи докладването — на станалия изборъ въ II-та Русенска селска избирателна околия.

Докладчикъ Г. Долапчиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ II-та Русенска селска избирателна околия по списъцитѣ има записани 8.800 избиратели, отъ тѣхъ сж гласоподавали на 4 септемврий т. г. 4.079. Най-много гласове сж получили: Афузъ Садѣкъ Алиевъ — 2.874 гласа и Недю Николовъ — 2.326 гласа, Ангелъ Тодоровъ е получилъ 976 гласа, Иванъ п. Савовъ — 1.084 гласа и Грозданъ Гроздановъ — 810 гласа. Останалитѣ кандидати сж получили по-малко отъ 50 гласа. Русенскиятъ окръженъ съдъ съ опрѣдѣлението си е провъзгласилъ първитѣ двама за избрани, понеже сж получили най-много гласове. Комисията се занимае съ този изборъ и като не намѣри да сж станали никакви нередовности въ деня на избора, никакви заявления или контестації не сж постѣпили по този изборъ, счита, че изборътъ,

като законен и редовен, трѣбва да бѣде утвърденъ, и азъ отъ името на комисията ходатайствувамъ прѣдъ Народното събрание да бѣде утвърденъ този изборъ.

Прѣдседателствуващъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители считатъ, че изборътъ е станалъ редовно и законно и желаятъ да се утвърди, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля докладчика г. Коста Ленковъ да докладва избора, станалъ въ Анхилската околия.

Докладчикъ К. Ленковъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще ви докладвамъ избора, станалъ въ Анхилската околия, която има 7.021 избиратели и избира единъ народенъ прѣдставителъ. На 4 септемврий г. г. се явиха и гласоподаваха 2.991 избиратели. Тамъ сж се състезавали двѣ листи, въ едната отъ които е фигурирало името на г. министъръ Франгя, а въ другата на г. д-ръ Паскала Табурновъ. Най-много гласове е получилъ г. Антонъ Франгя, а именно 1.418 гласа, а г. Табурновъ — 1.068 гласа и затова Бургаскиятъ окръженъ съдъ е провъзгласилъ за избранъ г. Антонъ Франгя.

Изборътъ е вървѣлъ навсѣкждѣ мирно и тихо; само въ една секция, именно въ с. Баня, сж постѣпили отъ застъпника на г. д-ръ Табурнова послѣдователно двѣ заявления, съ които се оплаква за работи, станали извънъ изборното мѣсто. Именно съ едното заявление се оплаква, че кметътъ въ с. Баня, Коста Ивановъ и нѣкой си стражаръ Димитъръ Филевъ раздавали бюлетини, въ които фигурирало името на г. Франгя, а въ другото разправя, че вѣнъ отъ изборното мѣсто имало насилие надъ избирателитѣ отъ хората на г. Франгя. На тѣзи двѣ заявления прѣдседателствуващиятъ секцията турилъ резолюция, че, съгласно чл. 108 отъ избирателния законъ, той не може да простира своята властъ вѣнъ отъ изборното мѣсто, и като така, прилага ги къмъ дѣлото, безъ да обърне внимание.

Слѣдъ това въ срокъ е постѣпила една контестація отъ г. Табурнова, подадена на пощата на 13 септемврий, а е получена тукъ на 15, въ която въ нѣколко пункта прави извѣстни оплаквания. Самата контестація дѣли тѣзи оплаквания на двѣ: оплаквания за нарушения, които сж били извършени отъ г. Франгя и неговитѣ органи прѣди деня на избора, и други, които сж били извършени отъ органитѣ на властта въ деня на избора. Оплакванията му отъ първата категория сж, че околийскиятъ началникъ ходилъ да агитира, и агитацията му се състояла въ това, че въ едно село имало двама кандидати за секретаръ-бирникъ, единиятъ отъ които си стоялъ на мѣстото, а другиятъ билъ кандидатъ за неговото мѣсто. Околийскиятъ началникъ е билъ държалъ на разположение и двамата. На единиятъ казвалъ: „Ти ще бѣдешъ секретаръ-бирникъ, гледай си работата и агитирай въ полза на г. Франгя“; на другия казвалъ: „Гледай и агитирай въ полза на г. Франгя, и слѣдъ като минатъ изборитѣ, ти ще бѣдешъ секретаръ-бирникъ, а другиятъ ще уволнимъ“. Сжщото билъ вършилъ и въ нѣкои общини по отношение кандидатитѣ за кметове и помощници-кметове, като имъ казвалъ: „Вие работете въ полза на г. Франгя, а като минатъ изборитѣ, ще бламираме старитѣ кметове и вие ще бѣдете кметове“, а на старитѣ казвалъ: „Никой нѣма да ви закача, работете за г. Франгя.

Други оплаквания сж, че г. Франгя билъ много ходилъ — три пѣти ходилъ въ Месемврия и два пѣти въ Анхило и по единъ пѣтъ въ селата. И най-големиятъ мотивъ за всичката тази работа е, че г. Франгя е нѣтувалъ безплатно съ параходчето на пограничната служба.

Други оплаквания сж, че г. Франгя билъ много общавалъ; отивалъ въ едно село, видѣлъ, че това село има нужда отъ пѣтъ, и казва на своя секретаръ г. Личевъ: „Г. Личевъ! Забѣлѣжете, че тукъ има нужда отъ пѣтъ; ще направимъ пѣтъ“. А на друго мѣсто видѣлъ, че има нужда отъ чешма, и казвалъ на г. Личева: „Пипи, че тукъ ще правимъ чешма“. Тѣзи сж въ обща форма оплаквания, които г. Табурновъ прави, че г. Франгя е билъ правилъ прѣди деня на избора, въ течение периода на агитационната борба.

Другитѣ оплаквания, които г. Табурновъ прави, сж, че прѣзъ деня на избора въ Анхило имало насилие отъ страна на нѣколко стражари — посочва имената на нѣкои стражари, които заплашвали хората да гласоподаватъ въ полза на г. Франгя — и че тѣзи стражари прѣдъ хората сж казвали: „Ние сме, които ще изнесемъ на плещитѣ си г. Франгя“. Това е съдържанието на контестацията, поднесана лично отъ г. Табурнова и други 14 негови съпартизани.

Провѣрочната комисия, която се занима съ този изборъ, намѣри, че на тази контестація на г. Табурнова не трѣбва да се отдаде никакво внимание, защото изложенитѣ въ нея факти отъ първата категория, а именно обиколката на г. Франгя по околията, общанията, които е правилъ, даже да ги има, не сж отъ естество да опорочатъ избора; напротивъ, прави честъ на единъ кандидатъ да обикаля повече своята околия, да се запознае по-отблизо съ нуждитѣ на избирателитѣ и като тѣхонъ избраникъ да се погрижи да допринесе нѣщо за онзи край, който ще даде довѣрието си на него.

По отношение на това, да-ли г. Франгя е нѣтувалъ безплатно съ държавния пристанищенъ параходъ, това не е работа на комисията, и по този въпросъ тя мина мимоходомъ, защото да-ли г. Франгя има право или не да нѣтува безплатно, това не бѣше наша работа.

Относително втората категория, г. г. народни прѣдставители, комисията намира, че и вторитѣ оплаквания не могатъ да бѣдатъ взети подъ внимание, защото въ тѣхъ не се посочва нито на едно лице, което да е насилиено, ами просто нѣкои стражари се били хвалили, какво тѣ щѣли да изнесатъ на плещитѣ си г. Франгя, а да се хвали човѣкъ въ такава една обща форма, че той ще изнесе на плещитѣ си този или онзи, е само негова хвалба, безъ да може да допринесе нѣщо за резултата на избора.

Възъ основа на всички тия съображения, г. г. народни прѣдставители, комисията намира, че тази контестація не е основателна, и въ слѣдствие на това тя чрѣзъ мене моли да се остави безъ послѣдствие и ходатайствува за утвърдението на анхилския изборъ, като извършенъ правилно и редовно.

Прѣдседателствуващъ И. Пѣевъ: Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сж съгласни съ заключението на комисията да се утвърди анхилскиятъ изборъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля сѣкия докладчикъ да продължи докладването си по избора станалъ въ Новозагорската околия.

Докладчикъ К. Ленковъ: Ще докладвамъ, г. г. народни прѣдставители, новозагорскиятъ изборъ. Новозагорската избирателна околия има 12.970 души избиратели; раздѣлена е на 52 секции. Въ деня на избора сж гласоподавали 8.016 души. Тамъ сж се състезавали три листи: една листа, въ която фигуриратъ имената на г. г. Желя Влашки, Василъ Константиновъ и Иванъ Г. Таневъ; друга листа, въ която фигуриратъ имената на г. г. д-ръ С. Даневъ, Антонъ Франгя и Миланъ Стояновъ, и трета листа на г. г. Стояна Михайловски, Дончо Чиликовъ и Колпо

Ивановъ; последната листа е на земеделската дружба. Най-много гласове сж получили: г. г. Желю Влашки — 2.771 гласа, Василъ Константиновъ — 2.758 гласа и Иванъ Г. Таневъ — 2.751 гласа; слѣдующата подиръ тѣхъ върви листата, въ която фигуриратъ имената на г. Франгя; именно, г. Франгя е получилъ 2.352 гласа, г. д-ръ Даневъ — 2.345 гласа и Миланъ Стояновъ — 2.418 гласа; отъ листата на земеделската дружба, г. Стоянь Михайловски е получилъ 2.187 гласа, г. Дончо Чиликовъ — 2.150 гласа и г. Колпо Ивановъ — 2.043 гласа.

Въ деня на избора не е станалъ никъдѣ инцидентъ, който да бѣде отбѣлѣзанъ въ протокола и който да бѣде отъ естество за опорочване на избора, обаче слѣдъ избора сж постигнали двѣ контестацни, едната отъ стотина души приятели на пропадналия кандидатъ Миланъ Стояновъ, съ който се оплакватъ, че тѣхните кандидати не сж спечелили, защото провъзгласените кандидати Желю Влашки, Василъ Константиновъ и Иванъ Г. Таневъ — именно, посочватъ се имената на Желю Влашки и Иванъ Г. Таневъ — сж подкупвали избирателитѣ, давали сж пари на свои хора да гласоподаватъ за тѣхъ. Посочва се именно, че Иванъ Таневъ давалъ кому 50, кому 100, кому 5 л., и че акцизниятъ началникъ Хаджиевъ билъ агитиралъ по селата въ тѣхна полза.

Другата контестация е подадена отъ пропадналия кандидатъ на земеделската дружба Дончо Д. Чиликовъ, въ която се оплаква за насилие, извършено надъ него лично, нѣколко дена прѣди деня, опрѣдѣленъ за избора — прѣди 4 септемврий — а именно, оплаква се, че околийскиятъ началникъ, нѣкой си Иванъ Тодоровъ, билъ агитиралъ цѣлъ мѣсець по селата въ полза на правителствената листа; не казва коя отъ тѣзи двѣ листи, понеже и въ двѣтѣ, провъзгласената и пропадналата, фигуриратъ имена на хора, които се числятъ къмъ партията на коалиционното правителство, но казва, че агитиралъ цѣлъ мѣсець, а нему забранявалъ да ходи по селата да агитира. Не само че му забранявалъ, но „на 30 августъ ме арестуваха цѣли петъ часа, и когато ме пуснаха — казва той — закахъ ми се, че, ако излѣза по селата, шѣлъ да ме прѣбие“. И дѣйствиелно, казва, на 31 августъ го срѣщналъ нѣидѣ по пътя къмъ Кортенските бани и го набилъ хубаво, и за доказателство, че е билъ битъ, прѣдставя двѣ медицински свидѣтелства. Тия медицински свидѣтелства констатира дѣйствиелно, че на Чиликова имало нанесенъ побой. Въ едното се констатира, че единъ жбъ му билъ малко разклатенъ, че подъ очитѣ ималъ посиняло и т. н. Едното носи дата 31 августъ, а другото 1 септемврий 1911 г. Въ второто се констатира, че Дончо Чиликовъ е получилъ отъ побоя, който му е билъ нанесенъ, херния — изкълване. Независимо отъ това, въ сжщата контестация се говори, че на акцизните стражари било тоже дадено нареждане да ходятъ по селата и да агитиратъ за правителствената листа; на неговитѣ кандидати били вземани било бюлетинитѣ, било пълномощията на застъпникитѣ му отъ 20 секции.

Забравихъ да кажа, че има едно заявление въ Наученската секция отъ нѣкой си Д. Малиновъ, че нѣкой си Атанасъ Ивановъ му билъ счунилъ ржката, обаче още тамъ било опровергнато, че такова нѣщо не е имало.

Провѣрочната комисиия се занима съ тия двѣ контестацни, г. г. народни прѣдставители, и намѣри, че и двѣтѣ трѣбва да бѣдатъ оставени безъ внимание и да се потвърди изборътъ.

Съображенията на комисиията бѣха слѣдните: по отношение оплакването на пропадналия кандидатъ Миланъ Стояновъ и неговитѣ подписавши, за нѣкакъвъ си подкупъ, даванъ отъ Ивана Таневъ и Желю Влашки, произведено е дознание, което е приложено къмъ самата контестация. Въ това дознание

нѣидѣ не се установява да е даванъ подкупъ; напротивъ, всички казватъ, че подобно нѣщо не знаятъ да има; разпитани сж посочени хора, и всички говорятъ за нѣкакъвъ инцидентъ съ нѣкакъвъ пиянъ човѣкъ въ деня на избора, въ една кръчма въ Нова-Загора, но той нищо общо нѣма съ онова, което е изложено въ контестацията, и въ слѣдствие на това, комисиията мина тая контестация, като дадена отъ единъ пропадналъ кандидатъ, само и само да се разтуши, да му мине малко, слѣдъ като е изгубилъ въ борбата.

По отношение на другата контестация, комисиията, за да я остави безъ послѣдствие, има прѣдъ видъ слѣдното. Листата, въ която влиза Дончо Чиликовъ, е получила 2.187 гласа; тя е, значи, съ около 600 гласа по-малко, отколкото листата на печелившитѣ кандидати. Независимо отъ това, заедно съ нея сж конкурирали въ борбата двѣ листи, отъ които едната може да се нарече официална — на партиятѣ, които образуватъ коалиционното правителство, а тя е листата, която е пропаднала, тя е листата, въ която фигуриратъ имената на шефа на една отъ партиятѣ, г. д-ръ Даневъ, и името на министра г. Франгя; слѣдователно, ако има полицията, или властѣта въобще, да е била отдавана въ услуга на нѣкоя отъ тия листи, тя по всѣка вѣроятностъ, ще е отдавана въ услуга на тази именно листа, и въ слѣдствие на това, щомъ е отдавана въ услуга на тая листа, неоснователно се явява оплакването на г. Милина Стояновъ, че е вършено нѣкакво насилие отъ полицията или въобще, че има нѣкакъвъ подкупъ, защото въ негова полза е била цѣлата полиция. Това е заключението, което комисиията вади отъ даннитѣ по дѣлото, отъ даннитѣ по книгата, които се намиратъ къмъ прѣписката. Прѣдполага се поне, че властѣта е била разположена къмъ отѣзи кандидати, които сж имали съ себе си хората отъ официалната листа. Въ слѣдствие на тая борба между тия двѣ листи, комисиията намѣри, че оплакването на г. Стояновъ не може да бѣде взето въ внимание, защото тѣ сж хората, които като сж били съ властѣта, сж пропаднали.

По отношение другото оплакване на г. Чиликова, ако и да се казва, че на него сж били нанесени леки тѣлесни поврѣди, то прѣдъ видъ на това, че тѣ сж единъ инцидентенъ случай, станалъ между него и нѣкои органи на властѣта, едно нѣщо, което не е доказано въ прѣписката, и че той посочва, какво за сжщата работа се е оплаквалъ на прокурорството, комисиията нѣма възможностъ да провѣри всички тия работи, и намѣри, че и този случай не е отъ естество да опорочи избора, и, въ слѣдствие на това, ходатайствува да бѣде утвърденъ този изборъ, като се оставятъ тия двѣ контестацни безъ послѣдствие, понеже сж безъ значение за изхода на избора.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата софийскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Петъръ Станчевъ.

П. Станчевъ: Г. г. народни прѣдставители, безъ разлика на партии, вѣения и групи! Този е единъ изборъ, за който азъ казахъ въ комисиията непрѣмѣнно да се утвърди, макаръ че нашитѣ другари, за да сполучатъ, сж тикнали името на нашия шефъ г. д-ръ Даневъ, безъ неговото знание. Спомнихъ си тогазъ, че едно врѣме, въ стамболовия режимъ, д-ръ Пачевъ три пѣти бѣше избираенъ въ Дрѣново и стамболовиститѣ станаха на кракъ съ армия, съ войска, каквато групитѣ политически и земеделски сега не сж ни сънували въ днешно врѣме; и като го казираха два пѣти и третия пѣтъ пакъ се избра д-ръ Пачевъ, Стамболовъ помня, стана и заяви: „Сѣдете си на мѣстата, нашъ депутатъ е този, защото не можахме да го провалимъ“. Този примѣръ го при-

всѣгдамъ за примѣръ на тия, които при всѣко подвижване на стражари и на околийски началници намиратъ, че насилие сѣ се вършили въ изборитѣ. Тия пропаднали кандидати сѣ отъ нашата партия, сѣ шефа наедно, безъ знанието на когото туриха името му, за да спечелятъ авторитетъ. И излиза, че нашиятъ Миланъ Стояновъ, който досега е билъ тамъ силенъ, сега е пропадналъ, както и на васъ, земеделците, на много мѣста пропаднаха акциите ви, и може да дойде денъ да ги почелите пакъ, но трѣбва да чакате дотогава. Затова азъ най-много настоявахъ да се приеме този изборъ за законенъ и нека служи за примѣръ, че правителството, и то сѣ полицията си наедно, е имало случай да губи избори. Това е доказателство, че полицията и властта не е минавала мѣрките на своитѣ проповѣди.

Моля да се приеме прѣдложението на г. докладчика.

Отъ болшинството: Браво! (Ржкоплѣскане)

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Димитъръ Страшимировъ, по избора, станалъ въ Новозагорската околия.

Д. Страшимировъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Въ името на икономията би било добръ да установимъ онака мѣрка, която би трѣбвало да държимъ стрѣмо всѣки изборъ, когато ще се произвасяме, да-ли има основание за касиране или не. Има забъркани схващания; азъ слушамъ обикновено у докладчиците разсѣждане: пита се, казватъ тѣ, въ деня на избора имало ли е да се случи нѣщо такова, което да е прѣдизвикало контестации. Ако не е имало, всички други заявления, относящи се до случки прѣди избора, да не се считатъ като мотивъ за касиране на избора. Това гледище е криво: вие можете да омаломощите противника си прѣди изборитѣ така добръ, че въ самия денъ на избора той да лежи мъртавъ. Такъвъ е случаятъ сега тукъ.

Второ разсѣждане, което правятъ, и сѣщо тѣй неоснователно, е, да-ли опозиционниятъ кандидатъ пропадналъ, и битъ, и арестуванъ, е ималъ вѣроятностъ да спечели болшинство, и взематъ да съпоставятъ цифритѣ, сѣ колко гласа е пропадналъ и колко не му достигатъ до официалния кандидатъ, спечелилъ избора.

П. Папанчевъ: Кой е официалниятъ?

Д. Страшимировъ: Азъ говоря въ обща смисълъ, г. Папанчевъ.

Г-да! Разсѣждението, споредъ мене, е неоснователно, защото ние не можемъ да бждемъ пророци, да прѣдскажемъ сѣ абсолютна вѣрностъ, какво измѣнение въ настроението на избирателитѣ би станало, ако даденъ единъ кандидатъ, арестуванъ и битъ 3—4 дена прѣди изборния денъ, не бѣше арестуванъ, не бѣше изкарванъ отъ редоветѣ на борбата; сѣтамъ, че ние прибързваме да пророкуваме нѣщо, което не може да се докаже. Отъ морално гледище, обаче, такова твърдѣние, или такъвъ начинъ на изводъ не издържа никаква критика. Едно насилие, упражнено въ изборъ, опорочава избора. Че сѣмъ останалъ сѣ малко гласове, или сѣ по-малко, това никакъ не покрива порочността на избора. Въ името на тѣзи двѣ нѣща, именно, че насилията, станали прѣди изборитѣ, сѣ еднакво значущи за опорочване на избора, както и насилията, станали въ самия изборенъ денъ, и второ, че ние трѣбва да сѣдимъ за порочността на избора, независимо отъ цифритѣ, които е получилъ пропадналиятъ кандидатъ; въ името на тѣзи двѣ мисли, двѣ гледища, ще ви го-

воря за случката сѣ нещастния нашъ другаръ, пропадналъ кандидатъ въ Новозагорската околия, Дончо Чиликовъ.

Случката е много печална. Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи отведѣ се опита да отхвърли обвинението на опозицията, че насилията на административната властъ въ послѣднитѣ избори сѣ били система. Азъ го казахъ прѣвъ, още прѣвъ пътъ, когато взехъ думата, повтаряхъ това всѣки пътъ, колкото пѣти вземахъ думата, казвамъ го и сега. Единъ административенъ чиновникъ, прѣдъ моитѣ очи, е единъ сиромахъ служителъ на държавата. Ние се знаемъ кон сме, ние си знаемъ хората. Съпоставете единъ стражаръ сѣ единъ разсиленъ отъ което министерство искате, той е като вѣтропоказателъ. Вѣтропоказателъ прѣвъ чувствува откъдѣ духа вѣтрятъ. Тѣзи сѣщитѣ стражари, които не правиха насилие напролѣтъ, прѣди изборитѣ за великото Народно събрание, а тихичко агитираха, дѣто можеха — и ние го констатирахме въ великото Народно събрание, казахме: да, тогава не бѣхме големи, за да бждемъ бити, вижте, това е право — сѣщитѣ тия стражари измѣниха своята тактика. Когато бѣше дума за Севлиново, азъ наведохъ доказателство, че има системностъ въ насилията, наведохъ едно окръжно, издадено отъ севлиновския околийски началникъ, и по случай на това окръжно г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи ми отговори сѣ много интересно разсѣждане. Казвамъ ви го и интересно, но азъ бихъ го нареклъ епохално, защото виждамъ стремление въ болшинството да нарече своето сѣ властование една „напрѣдничавана епоха“. Г-да! Съжалявамъ, че не мога да сподѣля това мнѣние; бихъ се радвалъ заедно сѣ васъ; защото. Но г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, слѣдъ като се хвана отначало формално, че азъ не съмъ челоъ това окръжно тукъ, сѣтѣ показа, че много хубаво го е чело и го знае, и повтори отъ съдържанието на окръжното тѣкмо туй, което азъ твърдѣхъ и което е достатъчно, за да се покаже, че единъ административенъ чиновникъ много открито е издалъ едно окръжно, за да постави извѣстни опозиционери вѣнъ отъ закона. А знае се практиката у насъ, че околийското управление никога не може да издаде едно окръжно, безъ да прати екземпляръ до своя си началникъ въ Министерството на вътрѣшнитѣ работи. И това бѣше направено. И г. министърътъ каза: „Какво е, каже, имало тамъ? Тамъ, въ окръжното е казано, „Ако извѣстни агитатори отъ опозицията се явятъ и нападатъ царя, да бждатъ прѣдупрѣдени да не повтарятъ това; по ако го повторятъ, трѣбва да бждатъ арестувани и пратени въ града“.

Министъръ А. Людскановъ: Не обичамъ да прѣжсвамъ, но азъ Ви казахъ, че не съмъ го челоъ; взехъ Вашитѣ думи, както ги казахте. Това казахъ, което Вие казахте. Ако искате, говорете сега.

Д. Страшимировъ: Не е възможно да го не знаете, г. министре, . . .

Министъръ А. Людскановъ: Казвамъ Ви, вървайте ме.

Д. Страшимировъ: . . . защото азъ разбрахъ отъ думитѣ Ви, че Вие сте съгласни на това, какво въ този смисълъ трѣбва да се каже, че нѣма прѣстъпление.

Министъръ А. Людскановъ: Азъ взехъ Вашето твърдѣние за вѣрно и го цитирахъ.

Д. Страшимировъ: Но азъ Ви казахъ, че въ този смисълъ е направено. Азъ казахъ: система е това, че извѣстни административни чиновници, които не

могат да не бждат чувствителни за онзи вѣтъръ, който вѣе, покорно или съгласно съ свободата на врѣмето, много бърже прибѣгватъ до насилията. Насилия и заплашвания ставаха всеждѣ, кждѣто ходихъ. Азъ броя на прѣсти най-малко десетина околни, въ които ходихъ по агитация въ послѣдните избори, и зная навсѣждѣ едно и сѣщо, а то е потвърждение на онѣзи заплашвания, които въ мое лице министритѣ правѣха още въ великото Народно събрание; още тамъ ми казаха: „Ще ви видимъ ние васъ наесенъ“. На-ли казвате, че сме правили насилия, защото тогава казахъ, че администрацията пакъ агитираше, отъ тукъ, отъ червената маса, ми се каза: „Ще ви видимъ, да-ли ще се избере те-сетѣ, защото, като казвате, че ще правимъ насилия, нѣма да оставимъ нито единъ да влѣзе тукъ“. Казахте го.

Министъръ А. Людскановъ: Не съмъ го казалъ.

Д. Страшимировъ: Азъ не казахъ лично Вие. Менѣ ми го казаха отъ червената маса. Ние го слушахме. — И когато тръгнахме по агитация сега — когато дойде редъ ще кажа имена, и по други случаи ще говоря по-принципиално заради това — окръжнитѣ управители ми казаха: „Да, ще видите вие; за скръстимъ ние рѣцѣ, както бѣше въ изборитѣ за великото Народно събрание; ние нѣма да ви оставимъ сега и ще ви прѣслѣдваме“ — така ми казаха въ лицето.

И тъй, въ името на тая система ви казвамъ, нашето схващане, нашето разбиране а, че въ Нова-Загора се е случилъ тъкмо такъвъ административенъ чиновникъ, който много хубаво е разбиралъ вѣнето на врѣмето, че отъ горѣ се иска тоя натискъ и съ всички цѣни да се прокара едно значително болшинство, и то въ такъвъ видъ, че отъ крайната лѣвица, особено земледѣлцитѣ, да бждатъ сломени, а отъ социалиститѣ и радикалитѣ никаква слѣда да нѣма. За социалиститѣ можеха да бждатъ сигурни: щомъ се сломятъ земледѣлцитѣ, съ единъ куршумъ можеха да биятъ два заяка — това се знаеше — защото, ако въ великото Народно събрание имаме избрани 4—5 души социалисти, тѣ бѣха избрани въ коалиция съ насъ; самъ социалистъ не бѣше избранъ. Това е системата; тя ми е много ясна, и азъ ви казвамъ, нито искамъ да ви разубѣдя въ вашитѣ розови мечти, че вие прѣдставлявате отъ себе си нѣкакъвъ хубавъ прогресъ въ административната практика у насъ и въ политическитѣ нрави. Вие можете да си останете съ тая вѣра, но за мене цѣлъ редъ факти, отъ токовъ досега разгледани избори, които минаха, цѣлъ редъ факти, казвамъ, които минаха прѣдъ очитѣ ми, ми свѣдочатъ много хубаво цѣлата система, която азъ самъ непосредствено наблюдавахъ. Но както единъ майсторъ, когато вземе да работи, е майсторъ познатъ, единъ денъ се случи, че извади нѣщо по-хубаво, отколкото обикновено работи, така и този майсторъ, който е билъ полицай въ Нова-Загора, е направилъ нѣщо дѣйствително майсторско, което открито въ програмата на министерството не е влизало. Програмата е била да има такава опресия прилична, модерна, която може да се допусне, или въ всеки случай, искахъ да кажа, може да се защитава, ако щете отъ тая трибуна, както се прави обикновено. Но, благодарение на темперамента си, излѣзе вънъ отъ границитѣ, и тоя случай искамъ да ви разправа. За мене е важно да ви докажа, че е имало съзнателно прѣслѣждане отъ страна на околийския началникъ противъ нашия кандидатъ въ Новоагорската околия. Съзнателността не бихъ могълъ да докажа, ако бѣше само случката за побоя, упражненъ непосредствено, лично отъ околийския началникъ върху Донча Чиликовъ, но неговата прѣднамѣреностъ се доказва съ туй, че този битъ човѣкъ е

арестуванъ два пѣти. Единъ пѣтъ е арестуванъ, съгласно неговата контестация, на 30 августъ и е държанъ петъ часа въ затвора, съ заплашвания, че не трѣбва да излиза да агитира. Той е билъ арестуванъ въ Нова-Загора. Втори пѣтъ арестътъ става слѣдъ боя. Това ще разправа по реда си. Послушенъ на дълга си, че служи на идеитѣ на своята група, къмъ която принадлежи, Дончо Чиликовъ е тръгналъ за с. Кортенъ, кждѣто е искалъ да държи събрание. Слѣдъ обѣдъ, къмъ 6 ч., на 31 августъ, когато е наближилъ къмъ с. Кортенъ — с. Кортенъ е на разстояние, струва ми се, 1½ часа отъ Нова-Загора — когато е надвѣсилъ склоновѣтъ на Сръдна-гора за лѣвъ с. Кортенъ, тамъ е срѣщналъ околийския началникъ съ двама стражари. Околийскиятъ началникъ го е спрѣлъ и му е казалъ слѣдното: „Има съставенъ актъ за тебе. Ще се върнешъ въ Нова-Загора; нѣма да отидешъ въ с. Кортенъ“. Той е отговорилъ: „Нѣма да се върна: азъ си имамъ работа“. — Самъ той е билъ на коня. — „Актътъ може да си е актъ, азъ стоя на срѣща. Ако ми бѣше прѣдъ-вено официално писмо, че ми се полага известна гаранция, азъ ще броя гаранцията, но отъ работата си нѣма да се върна, а когато съдилището ме покани, ще се явя да отговарямъ, ако има за нѣщо да ме обвинявате“. Актътъ, който е споменувалъ този околийски началникъ, е билъ сухъ претекстъ, такъвъ претекстъ, съ който всеки единъ стражаръ да върне всекиго отъ пѣти и всекиго да счита, че е прѣстѣпникъ и да го арестува. Обаче Дончо Чиликовъ, като е билъ арестуванъ и прѣдния денъ, знаелъ е, че нѣма никакво основание да го арестуватъ пакъ; не е даванъ подъ съдъ, нѣма никаква вина, която да го принуждава да се върне въ Нова-Загора. Той се възпротивява, т. е. проявява волята да понесе всичкитѣ послѣдствия за неподчинение на една такава открита покана, която, между въпросъ казано, е била направена устно, и отказалъ да се върне. Тогава, както е билъ на коня — околийскиятъ началникъ и двамата стражари били тоже на коне — околийскиятъ началникъ се навелъ отъ своя коня, хваналъ го внезапно и го свалилъ на земята. Въ това врѣме околийскиятъ началникъ слеза отъ коня и започна да го тѣпче съ краката си. Въ туй тѣпане Дончо Чиликовъ билъ съвсѣмъ омаломощенъ. Сетѣ слѣзли отъ конетѣ и двамата стражари, хванали го за рѣцѣтъ и краката и го друсали и блѣскали въ земята. Отъ това друсане, като торба, той има медицинско свидѣтелство, отъ което ясно личи, че има удари на много мѣста по гърба отъ твърдъ прѣдметъ. Човѣкътъ въ това врѣме изгубва съзнание, но околийскиятъ началникъ не се задоволява съ това. Заблѣжете каква е психологията, темпераментътъ на околийския началникъ. Той е излѣзълъ отъ търпѣние, защото билъ срѣщналъ единъ човѣкъ, единъ гражданинъ, който не се подчинилъ на заповѣдта му да се върне. Ако ми позволите, азъ ще направя едно разсуждение, което е елементарно и излишно. Азъ мисля, че околийскиятъ началникъ не е ималъ право непрѣмѣнно да изнѣлни заповѣдта тъй брутално, да арестува човѣкъ, който не се подчинява. Вие знаете, че въ модернитѣ страни, дѣто има малко-много просвѣтени чиновници, за такива дребни случаи не постѣпватъ по такъвъ начинъ. Въ случая не можемъ да кажемъ, че Дончо Чиликовъ е прѣстѣпникъ. Само за прѣстѣпницитѣ, за убийцитѣ, за крадцитѣ, въобще за апашитѣ или хайдутитѣ, за които полицията има основание да се бори, че могатъ да уфѣйкатъ, се позволява насилие; иначе, за познатъ гражданинъ е прѣдостатъчно административната властъ да го покани да се върне и, ако той откаже, да му се поиска подписъ, че отказва да се яви на врѣме и съ това причинява известно забавяне въ изпълнението на административната разпоредба. За такива

случаи се прѣдвѣжда глоба, затворъ и т. н., но такъвъ побой е работа на темпераментъ и на лична настрѣвеностъ отъ страна на тоя околийски началникъ.

Министъръ А. Франгя: Г. Страшимировъ! Позволявате ли ми да Ви прѣкажа? Понеже азъ съмъ свидѣтель, очевидецъ, за да не Ви остава да грѣшите докрай и да губимъ толкова врѣме, азъ ще кажа само двѣ думи, ако ми позволите.

Д. Страшимировъ: За Ваше щастие, много малцина ще губятъ врѣме.

Министъръ А. Франгя: И това малко струва повече отъ онова, което Вие искате да направите. Позволявате ли да кажа нѣколко думи?

Д. Страшимировъ: Моля Ви се.

Министъръ А. Франгя: Истина е, че г. Дончо Чиликовъ, слѣдъ като е устроилъ едно събрание въ едно село, трѣгналъ къмъ с. Кортепъ. Обаче въ туй събрание той си е позволилъ да казва работи, които подкопаватъ държавния строй, и да напада най-вѣрховнитѣ органи на властта. Полицията, като научва това, отива да го търси, за да снее отъ него дознание, Чиликовъ, обаче, по привычка, винаги иска да става жертва, защото винаги, когато съмъ билъ въ Нова-Загора, съмъ го намѣрвалъ се битъ. Види се, че, като го биятъ, той се смѣта жертва на идеитѣ си. Въ дадения случай той казалъ на околийския началникъ: „Ти крастави куче, какво ще ми направишъ? Мене царъ Фердинандъ нищо не ми направи въ Търново, та ти ли?“ Захваща се борба, той пада на земята, взема пашката на околийския началникъ, счупва я и му скъсва пагонитѣ.

Отъ болшинството: Охо-о-о!

Министъръ А. Франгя: Тѣй стои работата. Туй, което казвамъ, е вѣрно, тѣзи работи се донасятъ на съдебната властъ и се взематъ мѣрки противъ този човѣкъ: улавятъ го и го затварятъ. Како чухъ тая работа, поискахъ да го видя. Доведе го при мене пѣкой си Апостолъ Дограмаджиевъ. Казахъ му прѣдъ околийския началникъ и други събравши се тамъ хора: „Ела самъ, Дончо, кажи ми какво си направилъ?“ — „Наистина, каза той, азъ ритнахъ околийския началникъ нѣколко пѣти, паднахъ на земята и не се дадохъ на тѣзи хора да ме докаратъ“. Околийскиятъ началникъ поиска да го задържи, но азъ казахъ: „Освободете го, защото утрѣ земледѣлцитѣ ще кажатъ, че не сме имъ дали свобода да агитиратъ“. Азъ го освободихъ; даже азъ поискахъ още единъжъ да го освидѣтелствуватъ. Медицинското свидѣтелство е въ къщи. Ако знаехъ, че този изборъ ще се разглежда днесъ, щѣхъ да донеса още едно свидѣтелство отъ лѣкарь. Това е цѣлата истина. — Всичкитѣ тия трогателни работи, които разправя г. Страшимировъ, сжъ съвършено невѣрни.

Д. Страшимировъ: Това, което Вие разправяте, е много трогателно и Вие ме трогвате, като министъръ на България. Вие сте срамъ за България, като министъръ.

Министъръ А. Франгя: Вие сте срамъ за Народното събрание.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Правя Ви бѣжка, г. Страшимировъ.

Д. Страшимировъ: Вие сте срамъ за България, че стоите на червената маса.

Министъръ А. Франгя: Вие позорите Народното събрание.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Не обиждайте, г. Страшимировъ.

Д. Страшимировъ: Азъ не обиждамъ, но казвамъ, каква е сжчината на работата. (Къмъ г. министъръ Франгя) Ще разправя и за Вапитѣ дѣяния, г. Франгя.

Министъръ А. Франгя: Вапитѣ нахални разправии не ме докосватъ.

Д. Страшимировъ: И тѣй, човѣкътъ е блѣснатъ въ земята и полумъртавъ изгубва съзнание.

Министъръ А. Франгя: Вие не чухте ли какво Ви казахъ?

Д. Страшимировъ: Тогава околийскиятъ началникъ хваща своята пашка и, както Дончо Чиликовъ билъ легналъ на гърдитѣ си, защото падналъ въ безсъзнание, започва да го удря съ тѣпия връхъ на сабята си, както е въ калѣфа, и му нанася 17 бѣлѣга, констатирани съ медицинско свидѣтелство.

Д. Драгиевъ: Прочетете го.

Д. Страшимировъ: Туй медицинско свидѣтелство стои тукъ, въ дѣлото, и азъ вѣрвамъ, че господата ще ми позволят да го прочета. (Чете) „Медицинско свидѣтелство, № 405, 31 августъ 1911 г., Нова-Загора. Подписаниятъ медицински лѣкарь удостоверявамъ, че прѣгледахъ днесъ въ 10 ч. вечерта жителя отъ с. Стоилъ-войвода, Новозагорска околия, Дончо Д. Чиликовъ, на около 46-годишна възраст, и констатирахъ слѣдующето: 1. Горната бърна, близо до лѣвия жгълъ отгорѣ и лѣво надолу и дѣсно е прѣрѣзана цѣла (отвънъ и отвжтрѣ) въ размѣръ на 2½ см.; раната има линейна форма съ грапави и смазани рѣбове, отъ нея изтича изобилно кръвъ. 2. На кореспондирующето на горната рана мѣсто и по сжщото направление се намира на долната бърна още една линейна, прѣсна раничка по сжщото направление, както първата, съ смазани и грапави рѣбове, дълга 1½ см., широка ¼ см. и дълбока ¼ см.; отъ тази раничка изтича сжщо значително ясна червеникава кръвъ, отъ каквато е изцапано доста лицето на около тѣзи двѣ ранички. 3. Горниятъ лѣвъ премоларенъ зѣбъ е разклатенъ и отъ околната на него гинсива (вѣнецъ) изтича прѣсна червена кръвъ. 4. Долниятъ клепачъ на лѣвото око на едно разширение и форма, колкото 10 ст. мѣдна монета, е тъмно-синъ, който цвѣтъ, чрѣзъ измиване съ вода и при натискане съ прѣстъ не изгубва цвѣта си (подкожно кръвонзлияние). 5. Кожата малко (2 см.) надъ лѣвата вежда показва едно линейно, повърхностно охлузване. 6. Отзадъ на врата, по направление отлѣво и горѣ надѣсно и долу, по кожата се намиратъ 4 линейни червеникави бразди, дълги 5—6 см., широки 1 мм., чийто цвѣтъ е неизмѣнимъ. 7. По кожата отпрѣдъ на гърдитѣ се намиратъ 5 червеникави, неправилни (червеникави) петна въ най-голѣмия си диаметъръ 2—3 см., чийто цвѣтъ е сжщо постояненъ. 8. По кожата на плешкитѣ и гърба се намиратъ множество повърхностни, неправилни червеникави петна и охлузвания въ най-голѣмия имъ диаметъръ 1½—2½ см., чийто цвѣтъ е неизмѣнимъ. 9. На 3 см., надъ долния лакътъ, отвънъ се намиратъ двѣ линейни бразди, дълги 5—6 см., широки 2 мм., по направление отвънъ навжтрѣ, отъ червеникавъ и неизмѣнимъ цвѣтъ. 10. На лѣвата страна на гърдния кошъ, на прѣсичане съ аксионариятъ линия се намиратъ двѣ линейни червеникави съ неизмѣнимъ

цвѣтъ бразди, дълги по 4 см. и широки по 2 мм. 11. Върху кожата на лѣвата рѣка отжѣрѣ на китката се намира едно неправилно, повърхностно охлузване. 12. Лицето, рѣцѣтъ и всичкитѣ дрехи на освидѣтелствуванія сѣ напители отъ прахъ. Горѣописанитѣ поврѣждания сѣ съвсѣмъ прѣсени, датиратъ отъ 24 часа, сѣ причинени едни отъ удари съ нѣкое дълго, твърдо, тѣсно, други — съ широко оръдие, трети сѣ причинени отъ удари върху нѣкое широко, твърдо, тѣпо оръдие (земята); тѣзи поврѣждания, ако не се осложнятъ, сѣ напълно излѣкуеми въ единъ срокъ отъ 7—8 дни отъ днесъ, безъ никакви зли послѣдствия за пострадавшия, сѣ изключение на разкъртения зѣбъ, който става завинаги негоденъ за употрѣбление. Медицински лѣкарь д-ръ Г. Таневъ“.

Нѣкой отъ болшинството: Дѣ сѣ 20-тѣ удара отъ пашка.

Д. Страшимировъ: И тѣй, г-да, той като е билъ падналъ въ безсъзнание, удариъ е съ сабята на околийския началникъ, както самъ е разправялъ, отгорѣ надолу по гърдитѣ. Въ тия конвулсии, въ които е билъ той, у него се пробужда чувството на самосъхранение и той съ послѣдни сили се пробужда и хваща сабята на този тиранинъ, на този бруталенъ началникъ, за да се самосъхрани, за да запази живота си, и успѣва да строчи калѣфа на сабята. Строченото тѣ оставятъ на мѣстото. Обаче двамата стражари и околийскиятъ началникъ го хващатъ сега и пакъ му прѣдлагатъ: „Ще вървишъ“; искатъ да го качатъ на коня, за да го закаратъ въ Нова-Загора. Той отказва да върви и казва, че ще отиде тамъ, кадето дългѣтъ го зове, защото пѣтътъ му е билъ за с. Кортенъ, а не, както г. Франгя казва, че се е връщалъ.

Министъръ А. Франгя: Идвалъ отъ друго село, за да отиде въ с. Кортенъ.

Д. Страшимировъ: Сега тѣзи стражари и този околийски началникъ, като искатъ да го закаратъ, и той не иска да върви, отноматъ юлара, вжжето отъ коня, вързватъ го за седлото на коня и го влачатъ 60 метра, дотогава, докогато го срѣщатъ хора кортенци. Азъ мога да прочета имената имъ: (Чете) „Петко Марковъ Аладжи, Иванъ Минчевъ Прокоповъ, Иванъ Душковъ, Георги Дончевъ, Георги Христовъ, Георги Ивановъ, Тодоръ Господиновъ, Поповъ“ — тѣ сѣ писани въ контестацията. Тѣзи кортенци идатъ отъ Нова-Загора, за да отидатъ у дома си. Щомъ околийскиятъ началникъ вижда, че се явяватъ лица насрѣща, принуждава се да отвърже човѣка, оставятъ го на земята, взематъ коня, въ дисагитѣ на който се намиратъ бюлетини за избора, възвания и пълномощия за застъпницитѣ. Слѣдъ туй вече тѣзи кортенци взематъ пострадалия, турятъ го на кола и го отнасятъ въ града, направо въ клиниката на този лѣкарь. Сутринтъ пострадалиятъ, заедно съ своитѣ приятели, между които е билъ и студентътъ Омарчевски и други още нѣколко души, отива при министъръ Франгя, за когото научилъ, че се намира въ града. Заварватъ при г. Франгя и този околийски началникъ, и послѣдниятъ — този, когото обвиняваха — взелъ вече ролята на обвинителъ и казалъ, че билъ е принуденъ да каже на стражаритѣ да хванатъ Чиликова и да го доведатъ насилъ въ Нова-Загора, защото билъ се осмѣлилъ съ камѣкъ да го удари по главата. Историята за камѣка, г-да, се състои въ слѣдното. Когато пуснали този битъ човѣкъ, когато го отвързали, слѣдъ като го влачили 61—2 метра — измѣрено било — той е станалъ и, въ раздреностъта си грабналъ единъ камѣкъ и го запратилъ подиръ слѣдитѣ на тѣзи стражари, но не е ударилъ никого, защото отъ боя е билъ слабъ. Единиятъ отъ стра-

жаритѣ се върналъ съ този камѣкъ и сполучилъ да го удари въ устата; и отъ тамъ е този знакъ, който се описва въ свидѣтелството. Човѣкътъ пострадалъ и съ послѣдни сили, битъ, униженъ, се оплакалъ на г. министъръ Франгя, като се е осмѣлилъ да му напомни, че и той се е борилъ нѣкога като политически дѣецъ въ тази околия. Оплакалъ се е, намекналъ, че е срамота за общественитѣ дѣйци, за администрацията да постѣпва тѣй брутално къмъ единъ кандидатъ, който отива да се бори за добринитѣ на тая страна, най-послѣ, тѣй, както той схваща. Да, но за отговоръ министъръ Франгя му казалъ съвсѣмъ безсърдечно, че не е вѣрно, защото ималъ официалнитѣ източници на тѣсния околийски началникъ; той, безъ по-нататѣкъ да обсъди, че безъ друго тукъ има насилие, че има единъ фактъ много по-горенъ за администрацията, взема безкупно за чиста монета всичко, каквото е подсказалъ околийскиятъ началникъ. Защо? Защото той непрѣмънно ще му трѣбва много за изборитѣ. И министъръ Франгя е казалъ на Донча Чиликовъ така: „Що си трѣгналъ, бе Дончо, по тая политика; тя не е за васъ; тя е за насъ; що не си гледашъ бахчата“.

Министъръ А. Франгя: Не съмъ казалъ такова нѣщо. (Смѣхъ)

Д. Страшимировъ: Свидѣтелитѣ ще установятъ това нѣщо.

Министъръ А. Франгя: Азъ питахъ Донча: „Праволъ е, че си билъ околийския началникъ?“ — „Да, казва той, два пѣти го ритнахъ и му ступихъ калѣча“. Азъ казахъ: „Оставете човѣка да ходи по агитации, защото утрѣ ще кажатъ, че е била ограничена свободата на агитациитѣ“. Това бѣше откровено казано. Ако Дончо бѣше тукъ, ще ми благодари за това, дѣто го спасихъ да не го затворятъ.

Д. Страшимировъ: Не сте го спасили, г. Франгя; азъ ще Ви кажа.

Нѣкой отъ болшинството: Вие казахте какво е говорилъ Дончо; защо не казахте какво е казалъ околийскиятъ началникъ? Ако Вие бѣхте на негово мѣсто, какво щѣхте да кажете?

Д. Страшимировъ: Искате тълкувание на туй. Вие чухте, че г. министъръ Франгя каза самъ онова, което е обвинение за Донча Чиликовъ и оправдание за околийския началникъ. Недѣйте чака отъ мене да кажа само онова, което е оправдание за началника. Азъ казвамъ онова, което въ всѣки случай е пѣтѣдено като фактъ, и не може да не бѣде фактъ при наличността на медицинското свидѣтелство, че той е битъ. Ние нѣмаме медицинско свидѣтелство, че този околийски началникъ е пострадалъ, че той има рани по лицето. На мене не ми разправяйте. Дончо Чиликовъ самъ не може да нападне единъ околийски началникъ, който се придружава отъ двама стражари на коне, и да го бие. Азъ казахъ, че той е вдигналъ камѣкъ и го е хвърлилъ подиръ стражаритѣ. Ако искате, г-да, азъ мога да разправамъ какъ се постѣпва въ модернитѣ страни въ такива случаи. Неотдавна въ Парижъ имаше не едно спрѣкване на едно лице, на единъ полицейски чиновникъ, а пѣло възстание срѣщу администрацията. Администрацията има за нравственъ дългъ въ такива случаи не да се впуска въ саморазправа, но да обезоружава, защото, ако единъ гражданинъ удари нѣкой административенъ чиновникъ при изпълнение на служебнитѣ обязанности, нѣма нужда администрацията да го наказва, нѣма нужда администрацията да го наказва, онзи ще бѣде достатъчно наказанъ само затуй, че е възпрѣпятствувалъ на чиновника да изпълни дългъ

си. Достатъчно е да се състави актът и да се докаже, че онзи се е възпротивил, и той ще отиде под съд. Но един околийски началник вървѣ кѣра, придруженъ отъ двама стражари, всѣкога може да бие единъ единственъ човѣкъ, съ пълна надежда, че този човѣкъ не може да каже, че е битъ.

Нѣкой отъ болшинството: Г. Страшимировъ! Ние ще влѣземъ въ разсѣждение по тѣзи работи. Вие, ако искате да бѣдете справедливи, кажете какво е направилъ околийскиятъ началникъ.

Д. Страшимировъ: На мене това не е казано. Позволете да кажа, че азъ не вървамъ въ добросъвестността на г. Франга, или пъкъ той се лъже, защото се е подвелъ подиръ казането на околийския началникъ.

Сѣщиятъ отъ болшинството: Както изглежда, Вие сте подведени.

Д. Страшимировъ: Единъ околийски началникъ, особено съ такъвъ темпераментъ, не вървамъ никога да каже, че е прибрналъ до такива побой. Този околийски началникъ е казалъ, че е билъ прѣдизвиканъ и обиденъ. Тѣй става обикновено. Може-би, вие не сте отъ нещастнитѣ, но тукъ има пощастливи отъ васъ, които въ врѣмето на бабититѣ стамболовисти сж яли бой отъ околийски началници: . . .

П. Станчевъ: Г. Страшимировъ! Страхъ ме е, че ще попаднете на по-лоши околийски началници.

Д. Страшимировъ: . . . ще те биятъ и ще докажатъ отгорѣ, че ти си билъ. Околийски началникъ е правилъ това.

Министъръ А. Франга: Г. Страшимировъ! Найдобросъвестно ви казвамъ, че самъ Дончо Чиликовъ се изповѣда прѣдъ мене и прѣдъ десетина хора. Когато азъ го попитахъ: „Дончо, би ли го?“, той отговори: „Три пѣти го ритнахъ, сжскахъ му пагонитѣ и му счупихъ сабята“. Помислете, единъ околийски началникъ, който прѣдставлява властта, какво трѣбваше да направи.

Д. Страшимировъ: Азъ, г. Франга, говоря само онзи фактъ, който ми е съобщенъ, именно, че той въ отчаянието си е хваналъ сабята на околийския началникъ и я строшилъ. Азъ допушамъ, че той е посегналъ да го удари съ сабята. Когато вие поставяте единъ човѣкъ вънъ отъ законитѣ, да го биете по тоя начинъ на кѣра, увѣрявамъ ви, баща ми да е околийски началникъ, азъ, ако имамъ оржие, ще стрѣлямъ да го убия, защото ще бѣда въ състояние на самозащита. Той е билъ въ състояние на самозащита и затова не можемъ да му търсимъ смѣтка. Ние трѣбва да търсимъ смѣтка само на чиновника. При саморазправа между трима хора — единъ околийски началникъ и двама стражари и единъ човѣкъ, всѣкога околийскиятъ началникъ прѣдизвиква, а не самиятъ човѣкъ. По-скоро околийскиятъ началникъ ще удари, а не оня, който се вижда самъ вървѣ кѣра срѣщу трима души. Такава е всѣката работа. Но да продължа.

Г. Франга трѣбва да е билъ много спокоенъ въ своето разположение. Той не само че не е спасилъ веднага тоя битъ човѣкъ, но е оставилъ да го арестуватъ. Тогава Дончо Чиликовъ е билъ арестуванъ втори пѣтъ, за което азъ ви намекнахъ. Арестуватъ го и го тикватъ въ затвора. А че е билъ въ затвора, се вижда отъ медицинското свидѣтелство, което е съставено съ специална пѣль, да го спасятъ отъ дупката. Министъръ Франга е билъ спокоенъ, не се е трогналъ, че има единъ битъ и пострадалъ човѣкъ.

Ако г. Франга върваше, че този човѣкъ е вдигналъ ръка срѣщу администрацията, той можеше да бѣде увѣренъ, че ще има въ рѣшитѣ си всичкитѣ улики, за да го тикне сетѣ въ дупката и трайно, защото си е позволилъ да посегне на полицията, при изпълнение на служебнитѣ ѣ обязанности. Но той е билъ твърдъ спокоенъ и за доказателство — това поне се знае — той е трѣгналъ веднага съ околийския началникъ по агитация, а оногава турили въ затвора. Когато този човѣкъ се е обърналъ и искалъ да го спасятъ, секретарятъ казалъ: „Не мога да го пусна, защото околийскиятъ началникъ го е арестувалъ“.

Министъръ А. Франга: Това не е върно. Казахъ ви по-напрѣдъ, г. г. народни прѣдставители, че азъ дадохъ заповѣдъ прѣдъ Дончо Чиликовъ, прѣдъ околийския началникъ и прѣдъ 10—15 души търговци отъ Нова-Загора, че трѣбва да го освободятъ непрѣмѣнно, защото утрѣ ще упреknатъ властта, че го е арестувала прѣди изборитѣ. Това е правото.

Д. Страшимировъ: Дай Боже, да не тежи това на съвестта Ви, г. Франга. Единъ околийски началникъ не може да не се подчини на Вашата заповѣдъ и помимо Вашата заповѣдъ да го арестува.

Министъръ А. Франга: Именно, той се подчини. Направи се актъ, а шапката и всичкитѣ работи се прѣдадоха на сѣдебния слѣдователъ.

Д. Страшимировъ: Моля, г. Франга. Тукъ има медицинско свидѣтелство отъ 1 септемврий. Азъ говоря за деня слѣдъ побоя, слѣдъ 31 августъ. Вие ще ми дадете право да Ви покажа оригинала на медицинското свидѣтелство.

Министъръ А. Франга: Никой не Ви оспорва това.

Д. Страшимировъ: То е отъ 1 септемврий. Когато приятелитѣ на бития сж видѣли, че той пакъ е изкаранъ за виновенъ, намѣсто самъ да обвинява, че не е заслужилъ никаква милостъ отъ единъ български министъръ и че е направено нѣщо брутално и много скандално, тѣ сж се застъпили за него: отишли при медицинския лѣкаръ и искали свидѣтелство, въ което да се спомене, че този човѣкъ не е за затворъ, че трѣбва да се пусне, за да се лѣкува. Ето, това свидѣтелство е тукъ и е отъ 1 септемврий. (Посочва нѣщо)

Министъръ А. Франга: Г. Страшимировъ! Азъ освободихъ Дончо Чиликовъ и азъ го проводихъ отъ кѣщи да отиде право при доктора да го прѣгледа. Защо говорите тѣзи работи? Вториятъ денъ, г. г. народни прѣдставители, този сѣщиятъ Дончо, полуумрѣлиятъ, бѣше въ провинцията да агитира и държеше рѣчи.

Д. Страшимировъ: Ще дойда и дотамъ. То гласи: (Чете) „Подписаниятъ медицински лѣкаръ удостоверявамъ, че снощи прѣгледахъ жителя . . .“

Министъръ Т. Теодоровъ: На-ли го четохте?

Д. Страшимировъ: Не е това свидѣтелство. Това е взето специално, за да го освободятъ отъ затвора.

Министъръ А. Франга: Азъ го освободихъ. (Глъчка)

Д. Страшимировъ: Моля, слушайте. Ако не ме слушате, ще си залуша ушитѣ да не чувамъ вашитѣ прѣкъсвания и ще диктувамъ тукъ (Сочи стенографската маса) да го протоколиратъ. (Продължава да чете) „ . . . отъ с. Стоилъ-войвода, Ново-

загорска околия, Дончо Д. Чиликовъ, 46-годишенъ и констатирахъ, че той е прѣтърпѣлъ значителенъ тѣлесенъ побой, неговото настояще състояние изисква да бѣде той лѣкуванъ въ дома си или въ нѣкоя болница, и задържането му въ казармата, безъ да може да му се даде медицинска помощъ, може да се отрази опасно за здравето на освидѣтелствуваня. Медицински лѣкаръ: д-ръ Г. Таневъ. Това, мисля, не ви дава поводъ да приказвате по-нататъкъ.

Министъръ А. Франгя: Г. Страшимировъ! Казвамъ Ви една истина: азъ го освободихъ.

Д. Страшимировъ: И тъй, въ слѣдствие на туй застъпване, секретарьтъ на околийския началникъ, помимо че по-напрѣдъ е отказалъ и не е смѣялъ да освободи залрѣния, сега го освобождава възъ основание на медицинското свидѣтелство, слѣдъ като е билъ лежалъ въ затвора отъ 7 ч. прѣди обѣдъ до 4 ч. послѣ обѣдъ. Това е положението на работата.

Г-да! Ние имаме всичкото основание да свържемъ такава една простѣшка отъ страна на административнитѣ чиновници спрѣмо единъ кандидатъ съ едно схващане на духа на врѣмето. Дали сж му насърчение отгоръ, ималъ арка и посегналъ да направи това, което се видѣло, че е съгласно съ общитѣ дѣйствия на администрацията, която навсѣкждъ агитира и се намиса въ изборитѣ.

Послѣ, има нѣкои други обстоятелства: този околийски началникъ е билъ насърченъ направо отъ г. Франгя.

Н. Давидовъ: Отдѣ вадите това заключение?

Д. Страшимировъ: Това обѣщавамъ да го докажемъ съ свидѣтели. Нѣма нужда да слушате; азъ ще говоря на тавана.

Н. Давидовъ: Говорете на тавана, но кажете: отдѣ вадите това заключение?

Д. Страшимировъ: Ние ви казваме, че имаме свидѣтели, какво г. министъръ Франгя е казалъ на този околийски началникъ: „Началниче, тая сабя ти е дадена, за да не оставишъ тия земледѣлци тукъ да си разпущатъ коня; ти ще свършишъ изборитѣ“. Това е казалъ г. министъръ Франгя. Ние имаме свидѣтели и ще ви докажемъ, че такава порѣчка е дадена на околийския началникъ. Азъ показвамъ свидѣтели: Иванъ Таневъ — единъ, и другъ студентъ Баръмовъ, сега е въ Мюнхенъ; тогава по изборитѣ е билъ тукъ, но, ако стане нужда, ние ще искаме писмено неговото мнѣние, или ще му заплатимъ да дойде тукъ, да потвърди лично това. И той е повдигалъ въпросъ по това, въ присѣдството на нѣкои лица, имената на които пакъ съмъ съгласенъ допълнително да съобщя.

Министъръ А. Франгя: Г. г. народни прѣдставители! Азъ отхвърлямъ съ всичката сила на моята свѣстъ тия обидни думи, които г. Страшимировъ хвърли върху мене. Нито Ивана Таневъ видѣхъ въ изборитѣ, защото ми бѣше противникъ, нито Баръмова. Това сж само приказки, г-да.

Д. Страшимировъ: Азъ казвамъ факти. Ние искаме само да се протоколиратъ тия факти, а вашето рѣшение а priori ние знаемъ какво ще бѣде. Намъ ни е сѣ едно.

Н. Давидовъ: Вашитѣ приказки сж, за да оправдаватъ Вашата заплата отъ 600 л. на мѣсець, която получавате отъ централния комитетъ. Това да се протоколира.

Д. Страшимировъ: Азъ пледирамъ възъ основа на медицинско свидѣтелство за единъ човѣкъ, който е направенъ неспособенъ за работа.

Н. Давидовъ: Вие само приказвате, за да оправдаете паритѣ, които получавате.

Д. Страшимировъ: Човѣкътъ, който е получилъ туй свидѣтелство, което ви прочетохъ и въ което се казва, че поврѣдитѣ, нанесени нему, могатъ да се излѣкуватъ въ 8—10 дена, е носѣлъ началото на една болестъ, която не се е проявила.

Н. Давидовъ: Както тукъ сте демагогъ, така и въ Вашитѣ агитации сте демагогъ.

Д. Страшимировъ: Забѣлжете, че свидѣтелството бѣше писано вечерьта на 31 августъ, обаче сжщиятъ лѣкаръ го е освидѣтелствувалъ на слѣдующия денъ възъ основа на неговитѣ постоянни оплаквания, че на извѣстни мѣста чувствувалъ ужасни болки. Лѣкарьтъ се е заинтересувалъ, въ слѣдствие на неговитѣ оплаквания, да го прѣгледа по-основателно и на 1 септемврий му е издалъ трето свидѣтелство, въ което се констатира слѣдното: — това свидѣтелство е сжщо прибавено къмъ констатацията — (Чете) „Подписаниятъ медицински лѣкаръ издавамъ настоящо на жителя отъ с. Стоилъ-войвода, Новозагорска околия, Дончо Д. Чиликовъ, на около 46-годишна възраст, въ допълнение на издаденото нему отъ менъ свидѣтелство подъ № 405 отъ 31 августъ т. г., въ удостовѣрение на това, че го прѣгледахъ днесъ за втори пѣтъ и констатирахъ, че той има придобита дѣсна крурална кила (Hernia scutalisextra); удостовѣрявамъ при това, че освидѣтелствуваниятъ при първото му прѣглеждане на 31 августъ 1911 г. ми обърна вниманието, какво той усѣща силни болки въ дѣсната инувинална областъ и, при всичкото ми старателно прѣглеждане тогава, азъ не можахъ да констатирамъ това накилване. Това изсипване (изкилване) е причинено отъ силнитѣ удари вечерьта на 31 августъ т. г., описани въ свидѣтелството ми подъ № 405 с. д. Причината, дѣто тогава не се е появила килата, а на другия денъ отъ нанесения му побой, се обяснява напълно съ обстоятелството, че пострадавшия биде донесенъ отъ мѣстото на побоя до моята амбулатория на кола, слѣдователно, не е ималъ възможността да се напрѣга, особено абеаминалнитѣ части на тѣлото си, нѣщо необходимо нужно, за да се яви килата, на което нѣщо, обаче, той бѣше подложенъ слѣдъ излизането на освидѣтелствуваня отъ моята амбулатория, понеже той трѣбваше да ходи, да стои правъ, обстоятелства, които улесняваха появяването на килата, когато е дадена прѣдиспозицията отъ нанесенитѣ нему удари. Горѣописаното поврѣждане прави освидѣтелствуваня неспособенъ за тежка тѣлесна работа, а при случай на прѣвиване на килата (Incarceratio), тя става опасна за неговия животъ. Ако пострадавшия се оперира сполучливо, въпрѣки това, той пакъ става негоденъ за изпълнение на тежка физическа работа прѣвъ цѣлия си животъ, понеже слѣдъ такава работа се има опасностъ винаги да не се появи наново килата, макаръ да е била тя оперирана сполучливо“. Ето какъ е работата.

Г. Шиваровъ: Това е четено.

Д. Страшимировъ: Толкова по-алѣ за васъ, че сте го чели. Азъ казахъ, че не го чета за васъ, защото вижда се, че вие нѣмате нужда отъ четенето му.

Н. Козаревъ: Този лѣкаръ ми се вижда много съмнителенъ човѣкъ, защото гледамъ, че въ първото свидѣтелство бѣше освидѣтелствувалъ и дрехитѣ, че били съ прахъ. Това ми дава основание да се съмнѣвамъ въ тоя човѣкъ.

Д. Страшимировъ: Откакто съм тукъ, въ Народното събрание, азъ видяхъ много съмнителни лица въ България, но само едно несъмнително лице, което е безсъмнено честно и почтено, не видяхъ — това сте Вие отъ болшинството.

П. Станчевъ: Какъ може да говори това единъ интеллигентенъ, единъ образованъ човѣкъ, като тебѣ?

Н. Давидовъ: Вие говорите, защото сте платенъ.

Д. Страшимировъ: Ние защитаваме единъ полу-убитъ човѣкъ и виждаме хора, опулили очи, които хичъ не мигатъ прѣдъ нищо.

Н. Давидовъ: А Вие защо не платете? Защото Ви плащатъ.

Д. Страшимировъ: Азъ чета само факти.

И тъй, г-да, като pendant надъ всичко това . . . (Глъчка) Както щете; азъ сега имамъ думата и ще се изкажа. Сетнѣ вие говорете.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Моля г. г. народните прѣдставители да не прѣкъсватъ оратора.

Д. Страшимировъ: Азъ имамъ цѣлъ редъ факти за тази агитация и това ми позволява да кажа тукъ, че г. Франга е билъ твърдѣ силно заинтересованъ, за да спечели тамъ избора. Тамъ се е кандидатира въ шефъ на партията, къмъ която принадлежи г. Франга, но помимо това, г. Франга се е кандидатира въ или е искалъ соѣте, че соѣте да изкара този изборъ докрай. Въ слѣдствие на туй, като е билъ на тѣсно, неговата съвѣсть е могла съвсѣмъ да мълчи въ цѣлъ редъ нѣща, които той е вършилъ и които ние искаме сега да изчислимъ като поменикъ.

Министръ А. Франга: Я ги кажете.

Д. Страшимировъ: Въ с. Богданово е обѣщавалъ непрѣмънно да направи спирка; въ с. Бая — ще прави църква; въ с. Атлари — ще прави мостъ на р. Тунджа; въ с. Терзобасъ ще вдигне съ хубавитѣ български пари стѣна противъ порошката отъ Балкана, защото с. Терзобасъ е дѣйствително едно прѣстично мѣсто, а има порошката, които го завличатъ; . . .

С. Русевъ: Г. прѣдседателю! Не му позволявайте да разиграва комедии.

Д. Страшимировъ: . . . въ с. Дилджилери ще прави телеграфопощенска станция; между с. с. Дѣдово и Крумово ще прострѣ ново шосе, само за да го избератъ; въ Нова-Загора ще прокара желѣзница покрай мазата на Мързянова и на двама евреи, които, покаръ и да сж стамболовисти, трѣбвало е да гласоподаватъ сега не за стамболовиститѣ, но за него.

Г-да! Колкото се отнася до личността на околийския началникъ, азъ допуцамъ още слѣдното: той е човѣкъ съ второкласно образование, надалъ и ставалъ е много, сега му е дошло врѣме да играе малка роля. Неговото отличие, което му е дало атестатъ, за да стане околийски началникъ, се дължи на една частлива случайностъ, когато единъ отъ бабайитѣ въ България, Ачковъ, гонѣше всрѣдъ Стара-Загора г. Данева да го прѣтрѣне или да го убие — въ това врѣме този околийски началникъ е спасилъ г. Данева и оттогава той се бори за прогресистъ, и това, по всѣка вѣроятностъ, му е дало право да бѣде днесъ околийски началникъ. Това, което той е направилъ, е било нѣщо благородно — всѣки на негово мѣсто трѣбваше да го направи — но туй, безъ друго, му е дало сега и надеждата, че има кой да го спаси.

Той е мислѣлъ, че има, просто казано, арка. Като таквъ административенъ чиновникъ, който е подупилъ, че съ всѣчки срѣдства трѣбва да се спечели изборътъ, той не е могълъ да се стѣрпи и да не мине съвсѣмъ границитѣ на закона, да не посегне и на живота на човѣка въ своята самозабрава. Той е билъ обсеенъ, тъпкалъ е съ крака, и ако обичате пакъ кажете, че това не се е случило на изборния день, а 3—4 дена прѣди изборния день и, слѣдователно, не опорочава избора.

Г-да! Азъ съмъ убѣденъ, че когато хванете попа, селото е мирно; когато вие хванете единъ кандидатъ-агитаторъ 3—4 дена по-рано и го турите на смъртно легло, естествено е, че агитация нѣма да има, и не само нѣма да има агитация, но ще бѣдатъ сплашени и други, които биха отпигли да агитиратъ, за да помогнатъ на избора му. Вие разбирате, че за да може да се спечели единъ изборъ достойно, трѣбва всѣкога агитаторътъ съ живо слово да въздѣйствува на тия, които ще го избиратъ; това е честъ и за него, и за ония, които ще дадатъ гласовѣтъ си за него. Отнемете ли го отъ тѣхната срѣда, унижете ли го по този начинъ, търкаляте ли го, влачите ли го разкъраванъ и слѣдъ това го турите въ затвора, въ дупката, като-че-ли тукъ нѣма никакъвъ законъ, и постѣпите ли спрѣмо него тъй, както въ Турция постѣпватъ турцитѣ спрѣмо нашитѣ сънародници, защото тѣ сж безправни, направите ли, казвамъ, всичко това съ този човѣкъ, съ този кандидатъ-агитаторъ, то селянинътъ — азъ онзи день имахъ случай да кажа това — който стои въ селото си, ще се бои, че и съ него може да стане тъй; когато съ единъ кандидатъ-агитаторъ постѣпвате така, то единъ селянинъ още повече не ще напусне работата си отъ село, за да отиде да се сѣди и да осѣди единъ административенъ чиновникъ. Административниятъ чиновникъ всѣкога има задъ гърба си министър или нѣкой близъкъ — той е партийно лице — а селянинътъ, погълнатъ отъ своята полска работа, се счита не-слабъ и отстъпва. Най-малкото, което той ще направи, е да не се яви на полето на сражението — тъй казваме за изборитѣ — да не се яви да гласоподава, и затуй ние виждаме въ тия избори едно намаление на числото на гласоподавателитѣ. Вие можете да се хвалите както искате съ вашата система, съ която сте произвели изборитѣ; въ всѣки случай, има едно различие въ темпѣраментъ. Азъ казахъ това още въ великото Народно събрание: онѣзи бабайити, стамболовисти и радослависти, като дойдатъ, ще ни биятъ, шайки ще ни устроятъ; вие не правихте толкова насилия; вие правихте само онова, което е по-модерно, но сѣ пакъ то е насилие, не е насилие, както трѣбвало. Тукъ пакъ се е намѣрилъ единъ околийски началникъ съ темпѣраментъ, който въ нмето на това, че е позволена извѣстна опресия и унищожение на крайната лѣвница, на земледѣлцитѣ, е станалъ жертва на своя темпѣраментъ и е отишълъ много далечъ, тъй че, да може да ви послужи.

На края, г-да, бихъ ви прибавилъ още едно, че ние не правимъ личенъ въпросъ отъ това, за личността на околийския началникъ — можемъ лесно да му простимъ темпѣраментъ. Ние правимъ въпросъ отъ факта, че единъ административенъ чиновникъ е билъ въ състояние да забрави своитѣ длѣжности и да нанесе ударъ, когато е получилъ съпротивление, а той е чакалъ да не му се съпротивятъ, когато заповѣдва на единъ агитаторъ или кандидатъ да не ходи да агитира. Тамъ е тежкиятъ фактъ, отъ който ние държимъ. Сетнѣ, знае се, има още единъ тежкъ фактъ, че този човѣкъ, този околийски началникъ и двамата стражари още стоятъ на службата си и даватъ тѣкмо оня моралъ, отъ който ние тукъ се боимъ, или пакъ оня моралъ, за който тѣ бомбастно казватъ, че не съществуватъ въ вашето управление сега, т. е. че сега нѣма насилия. Този околийски началникъ не

е уволненъ, а управлява като такъвъ — това е за валпа смѣтка; за насъ е само дългътъ, който изпълняваме, а вамъ нека остане честта, че единъ околийски началникъ, такъвъ убиенъ, стои още.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Понеже нѣма записанъ другъ...

Н. Давидовъ: (Къмъ г. Страшимирова) Вамъ Ви плащатъ и Вие говорите само за да оправдаете паричкитъ, които получавате. Вамъ Ви плащатъ и пжтчи, и всичко.

Д. Страшимировъ: Азъ имамъ парички.

Н. Давидовъ: Да, да, платени сте по 600—700 л. Вие сте наемно лице на дружбашиѣ.

Д. Страшимировъ: Вие сте простакъ, нахалъ такъвъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Г. Страшимировъ! Седнете на мѣстото си.

Н. Давидовъ: Васъ никаква идея не Ви движи.

Д. Страшимировъ: Азъ съмъ си изваждалъ хлѣба честно и почтено, и не трѣбва единъ нахалъ да ми казва, че за парички съмъ станалъ народенъ прѣдставителъ. Азъ бѣхъ принуденъ да стана народенъ прѣдставителъ и не съмъ партизанинъ като Васъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Ще се гласува, г-да. Онѣзи отъ васъ, които сж съгласни съ рѣшението на провѣрочната комисия, да се утвърди изборътъ, станалъ въ Новоагорската избирателна околия, нека си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Д. Драгиевъ: Да се отбѣлжи въ протокола, че никой отъ министритъ не взе думата, за да опровергае това, което се каза по адресъ на правителството.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата докладчикътъ по избора, станалъ въ Дупнишката избирателна околия, г. Петъръ Папанчевъ.

Докладчикъ П. Папанчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще ви докладвамъ станалия на 4 септемврий г. г. изборъ въ Дупнишката избирателна околия. Тамъ е трѣбвало да се избератъ трима народни прѣдставители. Въ тая околия има записани 16.670 души избиратели; гласоподаватели сж 8.663 души. Избрани сж Величко Д. Кознички съ 3.588 гласа, Димитъръ Радевъ съ 3.422 гласа и д-ръ Кириакъ Провадалиевъ съ 3.187 гласа. Слѣдъ тѣхъ друга една листа е получила слѣднитъ гласове, именно, Славчо Бабаджановъ — 2.828 гласа, Желю Шивачевъ — 3.008 гласа и Стефанъ Цаневъ — 3.106 гласа. Има и други кандидати, получили много малко гласове, тѣй щото не считамъ за нужно да ги изброявамъ.

По време на изборитъ въ всички секции, кждѣто се е произвелъ изборътъ, отбѣлзано е въ дневникитъ, че изборътъ е миналъ мирно и тихо, безъ никакви инциденти. Само въ Коркинската община има подадени двѣ заявления, въ смисълъ, че кметътъ е билъ агитиралъ близо до изборното мѣсто. Бюрото е констатирало, че това не е вѣрно, и е направило съответната бѣлжка въ протокола. Второто заявление е въ смисълъ, че понеже кметътъ е билъ подъ слѣдствие, то бюрото да не се обръща къмъ него за нѣкакви справки, а къмъ помощника. Бюрото е казало, че „това не е работа нито на избирателитъ, нито е наша работа“. То е станало по време на изборитъ. Другадѣ не сж подадени никакви заявления, нито сж станали нѣкакви инциденти и нито такива сж отбѣлзани въ дневникитъ.

Слѣдъ произвеждане на избора сж подадени нѣколко контестации въ смисълъ, че единъ отъ кандидатитъ, а именно г. Величко Кознички, на одного билъ далъ 5 л., а на другъ билъ далъ 7 л., и, второ, че е билъ подкупилъ водителя на земеделцитъ въ едно село, за да гласоподаватъ земеделцитъ заради него, пъкъ той щѣлъ да имъ защити нѣкакво дѣло. Послѣ има друга една контестация, въ смисълъ, че нѣкакъвъ стражаръ нѣйдѣ агитиралъ, послѣ, че агитиралъ нѣкакъвъ си горски стражаръ, който е билъ поставенъ на вратата на изборното мѣсто. Такива сж всичкитъ контестации — въ общи фрази.

Провѣрочната комисия, въ пълния си съставъ, разгледа обстойно всичкитъ тѣзи заявления, които сж постѣпили слѣдъ избора, и ги намѣри неоснователни и съ нищо неподкрѣпени. Даже главниятъ отъ тѣзи контестатори, нѣкой си Мане Миленковъ, който говори за подкупъ, който говори за насилия въ време на избора, е билъ членъ въ бюрото въ с. Коркина и е подписалъ дневника безъ всѣкаква забѣлжка, въ който дневникъ е казано, че изборътъ е извършенъ мирно и тихо, безъ никакви инциденти, но слѣдъ 12 дена е подалъ своята контестация.

Та, комисията, като разгледа обстойно всичкитъ подадени контестации, намѣри ги за неоснователни и съ абсолютно вишегласие рѣши изборътъ да бѣде утвърденъ. Азъ, отъ името на комисията, се явявамъ прѣдъ васъ да ходатайствувамъ, това нейно рѣшение да бѣде възприето отъ почитаемото Народно събрание и изборътъ, станалъ въ Дупнишката избирателна околия, да бѣде утвърденъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Понеже никой не иска думата, ще туря на гласуване прѣдложението на комисията. Които отъ г. г. народнитъ прѣдставители се съгласяватъ да бѣде утвърденъ изборътъ, станалъ въ Дупнишката избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля докладчика г. Слави Славовъ да докладва избора, станалъ въ П-та Добришка избирателна околия.

Докладчикъ С. Славовъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще ви докладвамъ избора, станалъ въ П-та Добришка избирателна околия. Прѣвъ дена на избора не сж станали почти никакви инциденти; изборътъ е миналъ мирно и тихо. Получили сж много гласове Хасанъ-бей Апти-бѣевъ — 1.350 гласа и Алексъ Щеревъ — 1.228 гласа.

Подадена е една контестация въ законния срокъ съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„До Господина Прѣдседателя на XV-то обикновено Народно събрание.

„Господинъ Прѣдседателю,

„Ние идемъ отъ далечния източенъ край на България да Ви разкриемъ въ най-тъмнитъ глѣбини на обществения животъ непозната и пълна съ грозни дѣяния политическа развала, да си изкажемъ впечатлѣнието на душна, прѣситена съ електричество атмосфера, отдѣто, ако нѣмаше разумни хора, застрашаваше да падне ослѣпителна молния, която щѣше да остави слѣдъ себе си чувството на мъчителенъ кошмаръ, на тѣпия и страшенъ гнетъ отъ обществена съвѣсть, която не се разсѣйва.“

Отъ болшинството: Стига, стига!

Докладчикъ С. Славовъ: (Продължава да чете) „Всрѣдъ монотонността и глупавия дѣлниченъ животъ ние доживѣхме съ необикновена нервностъ и интензивностъ, като бѣхме напргнали всички духовни сили: трѣскавото състояние, което създадохатия избори, достигна до безумие. Разбира се, не бѣше всичко това анормално. Ние поне не познаваме друго

състояние прѣдъ перспективата, че денътъ приближава, въ който всѣки единъ гражданинъ ще се почувствува законодатель". По-нататъкъ се казва: „Още въ сѣбота захаваха да принижаватъ агитатори на кандидатитѣ Алекси Щеревъ и Хасанъ-бей Апти-бевъ, придружени съ стражари, които имъ услужваха като слуги. Дойдоха въ с. Кадиево А. П. Гуневъ и Злати Начевъ, граждани отъ Добричъ, и седнаха прѣдъ кафенето на Хюсеина Балладжалъ. Злати Начевъ отиде изъ селото, а Гуневъ остана прѣдъ кафенето. Дойде единъ отъ селянитѣ, познатъ на г. Гунева, и го запита: „Е, г. Гуневъ, утрѣ какво ще правимъ?“ — Гуневъ, безъ да му мисли много-много, съ единъ нервенъ тонъ, съ тона на неограниченъ монархъ, като се мъчеше да бжде твърдъ спокоенъ, каза дословно слѣдующето съ високъ гласъ: „То се знае — едни ще вършѣтъ хармана си, други ще си гледатъ другата работа, а ще има и такива, които ще копаятъ гробища“.

Отъ болшинството: Стига, стига!

Докладчикъ С. Славовъ: Въ този редъ на мисли, г-да, е написана пѣлата контестация.

Комисията разгледа тази контестация и като намѣри, че съ нищо не е обоснована, че не е подкрепена съ нищо, което да опорочава избора, не конкретизира такива факти, отъ които именно да се вижда, че дѣйствително тукъ има насилие отъ страна на властѣта, или че сж извършени други нѣкои нѣща, които да компрометиратъ избора, остави я безъ послѣдствие и ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ Народното събрание да приеме избора като редовенъ и да го утвърди.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ отъ Търновската избирателна колегия г. Димитъръ Страшимировъ.

Д. Страшимировъ: Г-да! Ще бжда кжсъ. Този изборъ бѣше спечеленъ отъ нашия кандидатъ, само че въ една община, Кадиевската, не бѣше станалъ изборъ, въ слѣдствие на грѣшката на единъ куриеръ, който не бѣше донесълъ пликъве, и затова се назначи на слѣдующата недѣля допълнителенъ изборъ. Въ този изборъ правителството бѣше улеснено да вземе всички мѣрки, за да може да упражни единъ излъченъ натискъ въ Кадиевската община. Азъ ходихъ въ самото село и констатирахъ извѣстни работи. Кадиевската община се състои отъ слѣднитѣ 6 села: Кадиево, Емирово, Ени-махле, Коркутъ, Чанларъ и Арнаутъ-куюсу. Азъ посѣтихъ с. с. Кадиево и Ени-махле. Прѣди да отида въ Кадиево, азъ бѣхъ въ Варна и се срѣцнахъ съ секретаря на окръжния управителъ, г. Касабовъ, който е прѣдвождалъ пѣлчищата на стражаритѣ въ Кадиево.

С. Русевъ: Това е лъжа. Само единъ човѣкъ като Васъ може да говори такива лъжи. Това е безсвѣстностъ.

Д. Страшимировъ: Вие и другъ пѣтъ сте ме обиждали; Вие не заслужавате никакъвъ отговоръ. Вие изперете кирливитѣ си ризи въ Варна съ онзи алтъшъ-верипшъ, съ онзи измислени разписки, които имавте, че тогава елате да ми говорите. Вие сте единъ прѣстѣпенъ типъ.

С. Русевъ: Това само единъ мошеникъ, единъ безсвѣстникъ като Васъ може да го говори.

Д. Страшимировъ: Зная Вашитѣ смѣтки.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Моля, оставете обидитѣ.

Н. Давидовъ: Обяснете какви сж тия пѣлчища.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Моля, не се разпращайте, г. Страшимировъ, а говорете по прѣдмета.

Д. Страшимировъ: Когато той е излизалъ да говори, нека ми каже, прѣсѣкохъ ли го. Азъ стоя толкова дена тукъ, г. прѣдседателю, и никого не съмъ прѣсичалъ, а мене не ме оставятъ свободно да се изкажа.

Министъръ Т. Теодоровъ: Говорете на Събранието.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Моля, г-да, не прѣсичайте оратора; той ще свърши скоро.

Нѣкой отъ болшинството: (Къмъ г. Страшимирова) Не сте възпитанъ.

Д. Страшимировъ: Може да не съмъ възпитанъ. Но вие ме прѣдизвиквате.

И тѣй, по нѣкакви необясними причини г. Касабовъ, секретаръ на варненския окръженъ управителъ, е билъ натоваренъ да ръководи избора. Азъ го питахъ: защо сж му били потребни толкова стражари, защото и самъ той призна, че имало въ с. Кадиево стражари отъ Провадия, отъ Добричъ, отъ Варна и отъ Балчикъ.

Нѣкой отъ болшинството: Значи, пѣлъ полкъ.

Д. Страшимировъ: Моля ви се, азъ ви казвамъ факти и, ако азъ лъжа, вие ме изобличете; азъ ви говоря това, което г. Касабовъ ми каза; не прѣдизвиквамъ нищо. Той ми каза, че имало 21 стражари съ него, обаче селянитѣ твърдятъ, че е имало 50 и повече стражари. Сега, азъ допущамъ, че г. Касабовъ се заблуждава въ едно нѣщо, защото намѣрихъ противорѣчие въ туй, което той ми съобщи. Той ми каза, че въ сѣбота е събралъ всичкитѣ стражари при себе си въ с. Кадиево — тия 21 души; обаче азъ, като отидохъ въ с. Ени-махле, трѣбваше съ свидѣтели да констатирамъ, че е имало отъ вечерята старши въ това село съ 4—5 души стражари и, при това, горскиятъ старши Минчо Стояновъ е билъ на разположение въ това село. Стражаритѣ Деню Дюлгеровъ е замръзналъ въ с. Ени-махле срѣщу недѣля. Сутринята на кола, придружени отъ старшия и стражари, сж докарали избиратели турци отъ с. Чанларъ; сжко сж били докарани избиратели отъ с. Емирово. Старшиятъ стражаръ ги е придружавалъ и, като е приближилъ с. Кадиево, отбилъ се е, за да влѣзе въ селото отъ противоположната страна, за да не бжде видѣнъ отъ селянитѣ, защото мѣстото е позволявало това. Сжко и въ други села е имало сноване на стражари — туй, което се излага и въ контестацията, като се споменаватъ и имена. Напр., казва се, че въ с. Арнаутъ-куюсу били стражаритѣ Тодоръ Димитровъ и Станчо Петровъ, въ с. Ени-махле имало други 4—5 стражари, а сжко и въ други села. Въ четвъртъкъ валѣло дъждъ и не е имало сноване, но отъ петѣкъ полицията е захаанала да блокира тѣзи петъ села и централното мѣсто, сѣдалището на общината, с. Кадиево. Ние нѣмаме другъ интересъ въ случая, освѣтъ да докажемъ, че администрацията е взела най-строги мѣрки, за да може да прокара кандидатурата на своитѣ кандидати. Да ходятъ стражари и да замръкватъ срѣщу изборния денъ въ селата, това значи, че тѣ иматъ намѣрение да поканятъ тогава и оногава да дойде на изборъ, а тѣй като тамъ селата сж повечето турски — така, въ с. Емирово, Ени-махле и Арнаутъ-куюсу половината отъ избирателитѣ сж турци — то присъствието на такава многочислена полиция тамъ, естествено, дава тежестъ на стремлението на правителството. Това за насъ е важно. Обаче г. Касабовъ, секретаръ на варненския окръженъ управителъ, ми каза онзи денъ и друго нѣщо; той каза туй, което потвърдиха и мѣстни

хора. Въ констестацията е споменат турчинът Муса Реджебовъ; той бѣше кандидатъ на демократическата листа, прѣзъ врѣмето на демократитѣ, когато ние спечелихме избора въ тая околия. Този Муса Реджебовъ — азъ нарочно искахъ срѣща съ него — потвърди, че турцитѣ сж водили борба не като български граждани, като съчувственици на коалицията отъ двѣтѣ партии, но като турци спрѣмо българи, защото отъ коалицията сж имъ дали съгласие да иматъ единъ тѣхенъ кандидатъ; той е г. Хасанъ-бей. Монѣ уважения къмъ него — азъ се познавамъ лично съ него, той е единъ добъръ човѣкъ — но, въ всѣки случай, констатирамъ факта тѣй, както официално ми се каза. Менѣ ми се каза, че г. Хасанъ-бей е употребилъ и друго едно срѣдство; това Муса Реджебовъ потвърди и прѣдъ друго едно лице, което мога да съобща, когато дотрѣбва. Но, разбира се, ние не щемъ да анкетираме нищо, намъ не ни трѣбватъ тия работи, но ние искаме само тѣ да се протоколиратъ. Менѣ ми се каза, че турцитѣ сж били повикани въ джамитѣ си и сж били кълнати, че ще гласоподаватъ за своя кандидатъ.

Нѣкой отъ болшинството: (Възражава нѣщо)

Д. Страшимировъ: Азъ ви съобщавамъ факти и ви моля да не ме прѣдизвиквате, защото човѣкъ търпи, търпи и най-послѣ избухне, а отъ това нито азъ имамъ полза, нито вие. По-добъръ е да се уважаваме.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Моля, г-да, не прѣсичайте оратора.

Д. Страшимировъ: И тѣй, Муса Реджебовъ потвърди съ факти туй, което г. Касабовъ претендира. Той изрично каза, че е наблюдавалъ, какъ турцитѣ сж били надхвани да гласоподаватъ за своитѣ кандидати. Донѣкъдъ това е простително, защото има племенни чувства, които ги свързватъ. Въ всѣки случай, администрацията е ходила по всичкитѣ тѣзи села и прѣко е агитирала. Въ с. Ени-махле е агитиралъ горскиятъ стражаръ Минчо Стояновъ, който е ходилъ отъ къща на къща и казвалъ: „Ето тукъ има дърва, тамъ има дърва, ще ви съставя актъ, ако не гласоподавате за правителствената листа“. При този натискъ, естествено, ние сме получили въ избора по-малко гласове, отколкото сме очаквали. Разбира се, ние не можемъ абсолютно да твърдимъ какъвъ щѣше да бѣде резултатътъ, ако нѣмаше толкова много стражари. Но азъ попитахъ г. Касабова, защо му сж били толкова много стражари, а той ми отговори, че се боялъ отъ нѣкакви случайности и самъ ги поискалъ. Разбира се, той е едно длъжностно лице и тѣй трѣбваше да ми отговори, но за насъ бѣше ясно, че не тѣй трѣбваше да постѣпи една администрация, която по единъ или другъ начинъ упражняваше натискъ върху избирателитѣ. Лично за мене, азъ намирамъ най-прѣстѣпно туй, че слѣдъ като г. Касабовъ е намѣрилъ за нужно да събере толкова многочислена полиция въ селото, и да я въвѣра въ очитѣ на хората, частъ отъ тая полиция е била прѣсната изъ селата да упражнява натискъ и да придружаватъ хората до изборното мѣсто. Това е фактъ; обозначени сж и имена. Въ слѣдствие на това азъ искамъ да се анкетаира изборътъ — единъ единичекъ изборъ въ една единичка община, отъ която е зависѣлъ крайниятъ резултатъ на избора въ цѣлата околия.

Азъ искахъ да се прѣвѣри и още едно обстоятелство. Единъ отъ агитаторитѣ, Борисъ Поповъ, адвокатъ въ Варна, се е осмѣлилъ да каже на нашия кандидатъ тамъ, че тѣ ще употребятъ всички срѣдства, но ще спечелятъ избора.

Докладчикъ С. Славовъ: Това го нѣма въ констестацията.

Д. Страшимировъ: Азъ поллобопитствувахъ да видя физиономията на този господинъ — той е народнякъ — и го попитахъ прѣдъ нѣколко адвокати: „Истина ли е, че вие сте казали такова нѣщо?“ Той ми отговори чисто по народняшки, по моето схващане, защото той смѣта, че ми е отговорилъ много умно, като ми казваше: „Ами азъ на-ли щѣхъ да бѣжа глупавъ, ако го кажа?“ А другъ, който присѣствуваше каза: „Наистина, щѣхте да бѣдете глупавъ и сега, ако го признаехте“.

Нѣкой отъ болшинството: Бабини деветини при-казвашъ.

Д. Страшимировъ: Това бѣше хитрина. Както и да е, той призна, че е присѣствувалъ тамъ. Разбира се, негово право е да агитира, но менѣ ми правятъ впечатлѣние тѣзи натиски, и това присѣствие на полицията дава на всички ни основание да наречемъ този изборъ чисто полицейски и опороченъ, наредъ съ много други избори, и да ви прѣпорѣчаме пакъ да гласувате, че е законенъ, а ние желаемъ само да се анкетаира, и съ това мислимъ, че си изпълняваме нашия дългъ, по, ако ще-би, и да се протоколира само нашето искане.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата г. Стоянъ Русевъ.

С. Русевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣма да говоря, защото истината личи и обвиненията, които се подхвърлятъ, не заслужаватъ внимание.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ С. Славовъ: Г. г. народни прѣдставители! Относително избора, станалъ на 11 септември, въ дневника е констатирана пълна редовност. Прѣзъ деня на избора, за който се навеждатъ тѣзи факти, нито едно оплакване не е подадено, което е най-важно. Ако и да е имало толкова много стражари, за които говори г. Страшимировъ, обаче въ деня на избора ни едно оплакване не е имало. Напротивъ, протоколътъ е съвършено чистъ и това прави впечатлѣние. Както виждате, въ констестацията сж изброени много нѣща, тя е много поетически написана, съ хубави фрази, но не е аргументирана, не е подкрѣпена съ факти, за да може да се иска анкета на избора. Всичко това говори за редовността и правилността на избора.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Тѣй като нѣма другъ да иска думата, ще положа на гласуване прѣдложенията на комисията. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да се утвърди изборътъ, станалъ въ П-та Добричка околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. Слави Славова да докладва избора, станалъ въ Куртбунарската избирателна околия.

Докладчикъ С. Славовъ: Куртбунарската избирателна околия има 9.326 души избиратели; гласоподавали сж 3.941 — близо 40%. Получили сж най-много гласове и сж прогласени отъ сѣда за избрани: Георги Маджаровъ съ 2.783 гласа и Руфи Махмудовъ съ 2.680 гласа. Слѣдующитѣ подиръ тѣхъ кандидати: Стефанъ Пенковъ съ 1.007 гласа и Ибрамъ Якубъ Ходжовъ съ 844 гласа, сж пропаднали.

Въ деня на избора не е имало почти никакви оплаквания, освѣнъ едно отъ Сали Керимовъ, който се оплаква, че при идването си да гласоподава е билъ ударенъ, но при все това е гласоподавалъ. Други оплаквания въ врѣме на избора не е имало.

Постѣпила е една констестация, съ която комисията се занима обстойно, но не намѣри въ нея никакви обстоятелства, които да опорочаватъ избора,

въ слѣдствие на това намѣри я за неоснователна и менатовари да ходатайствувамъ отъ нейно име прѣдъ почитаемото Народно събрание за утвърждението на избора.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да се утвърди изборътъ, станалъ въ Куртбунарската избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Часътъ, г. г. народни прѣдставители, е 8. Прѣди да вдигна засѣданието и обявя дневния редъ за идущето засѣдание, ще ви съобщя, че двамата народни прѣдставители: г. г. Апостолъ Урумовъ и Цоню Бръшляновъ искатъ по единъ день отпускъ, който имъ е разрѣшенъ.

Дневниятъ редъ за понеделникъ ще бѣде на първо мѣсто докладване изборитѣ въ II-та Търновска и II-та Карловска коллегии, по-нататкъ ще слѣдватъ останалитѣ 16—17 околии, въ които изборитѣ още не сж провѣрени и докладвани.

Има думата г. министъръ-прѣседателъ.

Прѣседателъ: Д-ръ С. Даневъ.

Подпрѣседателъ: И. Пѣевъ.

Секретари: { **Д-ръ Н. Радевъ.**
В. Георгиевъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.

Министъръ-прѣседателъ И. Гешовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ бихъ помолилъ да се съгласите, подиръ доклада на Търновския и Карловския изборъ, да се разрѣши и въпросътъ, повдигнатъ отъ г. Малинова, за да дойдатъ ония наши другари, които ще замѣстятъ първитѣ избрани въ колежитѣ, които избиратъ по съразмѣрната система. Разбира се, че първата точка отъ дневния редъ ще бѣде второто четене на законопроекта за свърхсмѣтенъ кредитъ отъ 3.800.000 л., на второ мѣсто иде докладването на казанитѣ двѣ коллегии, на трето мѣсто прѣдложението на г. Малинова и най-послѣ продължение докладването на изборитѣ въ другитѣ околии.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Моля, които приематъ дневния редъ тъй, както го прѣдложи г. министъръ-прѣседателъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 7 ч. 45 м.)